

Drogvanor i Västra Götaland

Årskurs 9 och gymnasiet, år 2 2013

Nina Sommerland

Uppdragsundersökning nr 36

C.A.N. CENTRALFÖRBUNDET
FÖR ALKOHOL- OCH
NARKOTIKAUPPLYSNING

CAN – en kunskapsbank i drogfrågor

CANs främsta uppgift är att tillhandahålla kunskap om alkohol, narkotika och andra droger. Detta görs bland annat genom biblioteket, trycksaker av olika slag, webbsidor, seminarier, kurser och konferenser.

CAN följer drogutvecklingen

CAN följer utvecklingen av bruk och missbruk av alkohol, narkotika och andra droger. CAN samlar in och sammanställer resultat från undersökningar, statistik och andra data, gör undersökningar och utredningar eller ger forskare i uppdrag att göra det.

Innehåll

Inledning.....	4
Undersökningen och rapporten.....	5
Bortfall	5
Svarens tillförlitlighet	10
Kommentarer till tolkningen av resultaten	11
Resultat.....	13
Alkoholkonsumenter.....	13
Total årlig alkoholkonsumtion.....	18
Intensivkonsumtion.....	27
Riskkonsumtion	32
Berusningsdebut	32
Anskaffningssätt	37
Narkotika	37
Sniffat/boffat.....	42
Anabola androgena steroider.....	47
Rökare	47
Snusare.....	56
Tobaksdebut.....	65
Sammanfattning	70
Metodologiska kommentarer	74
Referenser	75

Bilaga 1: Formulär – årskurs 9

Bilaga 2: Formulär – gymnasiets år 2

Bilaga 3: Tabeller – Västra Götalands län, årskurs 9

Bilaga 4: Tabeller – Västra Götalands län, gymnasiets år 2

Bilaga 5: Tabeller – Fyrbodal, årskurs 9

Bilaga 6: Tabeller – Fyrbodal, gymnasiets år 2

Bilaga 7: Tabeller – Göteborgsområdet, årskurs 9

Bilaga 8: Tabeller – Göteborgsområdet, gymnasiets år 2

Bilaga 9: Tabeller – Skaraborg, årskurs 9

Bilaga 10: Tabeller – Skaraborg, gymnasiets år 2

Bilaga 11: Tabeller – Södra Älvsborg, årskurs 9

Bilaga 12: Tabeller – Södra Älvsborg, gymnasiets år 2

Inledning

Ungdomars användning av olika typer av droger är av stort intresse i den politiska och massmediala debatten. Många länder genomför därför undersökningar om ungdomars konsumtion av alkohol och narkotika. Ofta ingår också frågor om tobak och sniffning. Den serie av årliga drogvaneundersökningar i årskurs 9 som genomförts i Sverige har pågått sedan 1971 och är därmed världsunik. Sedan 2004 görs undersökningar även bland elever i år 2 på gymnasiet.

Det är känt att drogvanornas omfattning kan variera mellan olika regioner och att variationerna inom ett land rent av kan vara större än mellan länder. Därför kan det vara av intresse att ha tillgång till regionala data för att bättre förstå hur regionen förhåller sig till riksgenomsnittet och för att få en uppfattning om vilka områden som kan prioriteras vid preventiva insatser. Alltsedan 1990-talet har CAN på uppdrag av kommuner och landsting åtagit sig att göra regionala datainsamlingar i samband med ordinarie riksundersökning. I anslutning till 2013 års rikstäckande skolundersökning åtog sig CAN, enligt en överenskommelse med Västra Götalands läns landsting, att genomföra en studie av drogvanorna bland eleverna i årskurs 9 samt gymnasiet år 2.

Syftet med denna rapport är att tillhandahålla en könsuppdelad tabellredovisning av svaren för Västra Götaland och länets kommuner. Dessutom förklaras tillvägagångssättet, metodologin och potentiella mätfel. I resultatdelen presenteras och jämförs vissa kärnindikatorer från 2013 års riksundersökning med resultaten i Västra Götaland för att ge en bild av hur drogvanorna i länet förhåller sig till riksgenomsnittet. De kommunspecifika resultaten är för enkelhetens skull uppdelade på fyra delregioner. Rapporten avslutas med en sammanfattning av resultaten för kärnindikatorerna samt med kompletterande kommentarer till tolkningen av resultaten.

Undersökningen och rapporten

Undersökningen i Västra Götaland har genomförts som en totalundersökning i samtliga klasser i årskurs 9 och gymnasiets år 2¹. Enkäten skulle besvaras under vecka 11 men de klasser som inte hade möjlighet till detta fick istället besvara enkäten under vecka 12 eller 13. I samråd med uppdragsgivarna inkluderades även de klasser som besvarade enkäten i vecka 14–16 (29 klasser i årskurs 9 samt 73 i gymnasiets år 2). Fördelen med att få in dessa klasser, om än sent, ansågs överväga nackdelen med att dessa elever besvarade enkäten efter svarsperioden.

Innan enkätformulären skickades ut kontaktades rektorerna på de skolor som skulle delta i undersökningen. Enligt CANs instruktioner ska formulären besvaras i klassrummen under skrivningsliknande förhållanden. För att elevernas anonymitet ska vara skyddad får eleverna själva stoppa formuläret i ett kuvert som de sedan ska klistra igen. De ska även informeras om att deras svar endast kommer att användas för statistiska bearbetningar och att inga resultat från enskilda klasser redovisas. För mer information om skolundersökningarnas genomförande se *Så görs CANs skolundersökning* (Gripe 2013).

Formuläret som eleverna i Västra Götaland besvarade innehöll 65 frågor till skillnad från det formulär som användes i 2013 års riksuppsökning, vilket innehöll 63 frågor (se bilaga 1 och 2). De frågor som på begäran har adderats till Västra Götalands enkät (fråga 64 och 65) berör trivsel i skolan, familjen och relationer. En annan skillnad var att eleverna i Västra Götaland även fick ange vilken kommun de bor i, detta eftersom kommunredovisningen görs på boendekommun². I sammanställningen av resultaten för de enskilda kommunerna (bilaga 5–12) exkluderas de elever som uppgett en hemkommun utanför Västra Götalands län. De som har valt att inte svara på frågan om hemkommun går av uppenbara skäl inte heller att ha med i särredovisningen av kommuner.

Bortfall

I den här typen av skolundersökningar finns två typer av bortfall. Det ena utgörs av de elever vars klasser av olika skäl inte deltagit i undersökningen och det andra utgörs av elever som varit frånvarande i samband med datainsamlingen.

Bortfallet på klassnivå redovisas i tabell A1 och A2. Vilken betydelse bortfallet kan ha för resultaten är något som bör beaktas när tabeller och diagram tolkas. Bortfall på klassnivå kan i princip sägas vara allvarligare i gymnasiet än i grundskolan. Detta eftersom sammansättningen av elever i gymnasieklasserna i högre grad sker utifrån elevernas intressen och egenskaper, medan elevsammansättningen i grundskolan kan antas vara mer slumpmässig. Klassbortfallet i Västra Götaland uppgick till fem procent i årskurs 9 respektive 20 procent i gymnasiets år 2. I riksuppsökningen var motsvarande bortfall tolv procent i både årskurs 9 och gymnasiet.

Ofta är svarsfrekvensen på klassnivå högre i totalundersökningar jämfört med riksgenomsnittet, men för gymnasiet i Västra Götaland gällde således det motsatta. Sett till individerna i klassbortfallet utgjorde dessa dock endast elva procent av eleverna som ingick i urvalet vilket tyder på en något högre svarsfrekvens på indi-

¹ Kommunerna Ale och Kungälv valde dock att inte medverka. Skolor i dessa kommuner deltog således inte i undersökningen.

² I de fall då ingen boendekommun angetts tilldelades eleven skolans kommun som boendekommun. Detta gällde 127 individer i årskurs 9 och 65 individer i gymnasiets år 2.

Tabell A1. Klassbortfall. Antal klasser i urvalet och antalet klasser som ej deltagit samt bortfallet på klassnivå i procent i Västra Götaland och riket. Årskurs 9.

	Västra Götaland årskurs 9	Riket årskurs 9
Antal klasser i urvalet	677	298
Antal klasser som ej deltagit	30	30
Tekniskt klassbortfall (antal)	4	5
Bortfall på klassnivå, procent	5 %	12 %

Tabell A2. Klassbortfall. Antal klasser i urvalet och antalet klasser som ej deltagit samt bortfallet på klassnivå i procent i Västra Götaland och riket. Gymnasiets år 2.

	Västra Götaland gymnasiets år 2	Riket gymnasiets år 2
Antal klasser i urvalet	814	297
Antal klasser som ej deltagit	155	34
Tekniskt klassbortfall (antal)	10	3
Bortfall på klassnivå, procent	20 %	12 %

vidnivå jämfört med i riket. Detta kommer sig delvis av att en stor andel (26 procent) av klassbortfallet i Västra Götaland innefattade klasser med endast en eller ett fåtal elever. Att dessa elever visas som enskilda klasser beror sannolikt på att de studerar på en individanpassad nivå och kategoriseras därför av CSN som en egen klass. Jämfört med riket var därmed bortfallet på klassnivå lägre i Västra Götaland i årskurs 9 och av likartad omfattning i gymnasiets år 2. De fyra klasser i årskurs 9 och tio klasser i gymnasiets år 2 som kategoriserats som tekniskt bortfall, utgörs av klasser som besvarat enkäten utan att de individuella svarskuverten använts. Individuella svarskuvert är väsentligt för elevernas integritet samt viktigt för viljan att rapportera känsliga beteenden, varför dessa svar exkluderas från bearbetningen.

I tabell B1 och B2 redovisas bortfallet på individnivå, det vill säga antalet elever i deltagande klasser som av olika anledningar var frånvarande vid undersökningstillfället. I Västra Götaland uppgick det individuella bortfallet till 16 procent i årskurs 9 och 19 procent i gymnasiets år 2. I riket var motsvarande siffror 15 procent för årskurs 9 och 19 procent i gymnasiet. Med andra ord avvek inte nivån på individbortfallet i Västra Götaland från riket.

I samband med undersökningen har uppgifter tagits in om orsakerna till frånvaron. Sjukdom var den vanligaste orsaken till individuellt bortfall i både Västra Götaland och i riket. Det är frivilligt för eleverna att fylla i enkäten och i Västra Götaland var det 37 elever i årskurs 9 samt 60 elever i gymnasiets år 2, som rapporterades ha avstått från att delta i undersökningen. Detta motsvarade noll procent i båda åldersgrupperna. Även i riksundersökningen rapporterades noll procent ha avstått från att delta, vilket i årskurs 9 innebar 15 elever och i gymnasiets år 2, 20 elever.

Tabell B1. Individbortfall. Bortfallet i procent fördelat på bortfallsorsak i Västra Götaland och riket. Årskurs 9.

	Västra Götaland årskurs 9	Riket årskurs 9
Andel frånvarande elever (totalt)	16	15
Sjuk	9	9
Giltig frånvaro	5	5
Ogiltig frånvaro	3	2
Vägrat besvara enkäten	0	0

Tabell B2. Individbortfall. Bortfallet i procent fördelat på bortfallsorsak i Västra Götaland och riket. Gymnasiets år 2.

	Västra Götaland gymnasiets år 2	Riket gymnasiets år 2
Andel frånvarande elever (totalt)	19	19
Sjuk	9	9
Giltig frånvaro	6	5
Ogiltig frånvaro	5	5
Vägrat besvara enkäten	0	0

I anslutning till 1993 års nationella undersökning gjordes en särskild studie i årskurs 9 i Stockholms skolor. Då gjordes även en uppföljning av bortfallet genom att de elever som var frånvarande vid undersökningstillfället fick besvara formuläret när de återvände till skolan. Som väntat redovisade eleverna i bortfallsuppföljningen en större konsumtion av alkohol, narkotika och tobak än i undersökningsmaterialet. De ursprungliga undersökningresultaten påverkades emellertid inte med mer än enstaka procentenheter om man beaktade de senare erhållna uppgifterna om bortfallet (Andersson & Hibell 1993).

Innan bearbetningen av data kan påbörjas sorteras de formulär bort som bedömts vara uppenbart skämtsamt, överdrivet eller otillräckligt ifyllda. Bedömningen görs utifrån följande fasta kriterier uttryckt i fyra programmerade datafilter:

Filter 1: Ej svarat på fem eller fler av nio centrala frågor (fr 5, fr 8, fr 13, fr 32, fr 33, fr 34, fr 36, fr 41).

Filter 2: Svarat "Ja" på alla narkotiska preparat (fr 42) förutom alternativen "Vet ej" och "Annan typ".

Filter 3: Svarat "två gånger eller mer" på 16 eller fler av 18 frågor i frågebatteriet över problem i samband med att man druckit alkohol (fr 31).

Filter 4: Druckit över 100 liter ren alkohol/år. Mättet skapas av de olika drycker-
nas kvantitet och frekvens (fr 16–25).

Efter filtreringen av datamaterialet sänks de elever vars alkoholkonsumtion uppgick till mellan 51–100 liter ren alkohol/år ned till 50 liter. För en utförlig beskrivning av detta se Så görs CANs skolundersökning (Gripe 2013).

Utöver de som sorteras bort med ovanstående filter exkluderas även de enskilda enkäter som har skickats in tillsammans med en klass men utan individuellt svarskuvert.

Antalet bearbetade formulär redovisas i tabell C1 och C2. I Västra Götaland, årskurs 9, ligger 11 768 enkätsvar till grund för följande redovisning och 209 (2 %) enkäter sorterades bort på grund av undermåliga svar. I gymnasiets år 2 redovisas 12 191 enkätsvar och 181 (1 %) enkäter sorterades bort.

Tabell C1. Antalet bearbetade och bortsorterade formulär i Västra Götaland och riket. Årskurs 9.

	Västra Götaland årskurs 9	Riket årskurs 9
Antal bearbetade formulär	11 768	5 109
Antal bortsorterade formulär	209 (2 %)	93 (2 %)

Tabell C2. Antalet bearbetade och bortsorterade formulär i Västra Götaland och riket. Gymnasiets år 2.

	Västra Götaland gymnasiets år 2	Riket gymnasiets år 2
Antal bearbetade formulär	12 191	4 328
Antal bortsorterade formulär	181 (1 %)	58 (1 %)

I de fall bastalet understiger CANs metodologiska gräns om 50 individer görs inga redovisningar³. Detta resulterade i att inga kommunspecifika resultat kunde redovisas för Dals Ed, Färgelanda, Öckerö, Essunga och Grästorp i årskurs 9 samt Dals Ed, Färgelanda, Essunga, Gullspång, Karlsborg och Bollebygd i gymnasiets år 2 (tabell D1–D4). Det påverkade även vilka kommuner som kunde redovisas uppdelade på kön i tabellbilagan.

Med hjälp av Statistiska Centralbyråns befolkningsstatistik kan man även se hur många individer i en åldersgrupp som var skrivna i respektive kommun under perioden då datainsamlingen pågick. Detta för att få en indikation på hur väl det antal individer som deltog i undersökningen täckte det antal som enligt befolkningsstatistiken var skrivna i kommunen. Att skatta täckningen på detta sätt är dock inget exakt kvalitetsmått eftersom en låg täckning kan ha olika förklaringar, förutom klassbortfall och bortfall till följd av frånvaro, speciellt i gymnasiet. Elever skrivna i en kommun kan till exempel gå i skolan utanför Västra Götaland och kan således inte ingå i undersökningen. Samma sak gäller ungdomar som inte går i gymnasiet. Som väntat var alltså täckningen sämre i gymnasieundersökningen jämfört med i årskurs 9.

För en bättre överblick av täckningen beräknades en kvot för varje kommun där genomsnittet för årskurs 9 var 70 procent och 60 procent för gymnasiet. Vissa kommuner uppvisade en förhållandevis låg täckningskvot och detta är viktigt att ta i beaktning vid tolkningen av resultaten eftersom en lägre täckningsgrad ger en större osäkerhet om resultatens generaliserbarhet. I årskurs 9 hade följande kommuner (med ett bastal över 50) en täckningskvot under genomsnittet på 70 procent: Tjörn, Bengtsfors, Partille, Tanum och Strömstad. I gymnasiets år 2 var kommunerna med en täckningskvot under genomsnittet på 60 procent Åmal, Mölndal, Tjörn, Lysekil, Sotenäs, Vara, Stenungsund, Tranemo, Lidköping, Tibro, Karlsborg, Götene och Öckerö.

³ Ale och Kungälv redovisas inte då de inte deltog i undersökningen.

Tabell D1. Antalet bearbetade formulär uppdelat på boendekommun i Fyrbodalen.

	Årskurs 9			Gymnasiet, år 2		
	Pojkar	Flickor	Ej svar	Pojkar	Flickor	Ej svar
Bengtstors	32	28	–	40	28	1
Dals-Ed	14	17	–	26	13	–
Färgelanda	25	23	–	28	13	1
Lilla Edet	67	61	–	30	28	1
Lysekil	68	51	2	44	39	–
Mellerud	41	37	–	46	30	–
Munkedal	43	59	–	47	26	–
Orust	67	63	–	57	68	–
Sotenäs	38	31	–	29	28	–
Strömstad	35	42	2	36	45	–
Tanum	36	38	–	50	36	2
Trollhättan	218	264	4	286	254	–
Uddevalla	227	241	5	197	232	3
Vänersborg	133	147	2	177	157	1
Åmål	49	49	–	37	30	–
Totalt	1093	1151	15	1130	1027	9

Tabell D2. Antalet bearbetade formulär uppdelat på boendekommun i Göteborgsområdet.

	Årskurs 9			Gymnasiet, år 2		
	Pojkar	Flickor	Ej svar	Pojkar	Flickor	Ej svar
Ale	5	2	–	48	62	4
Göteborg	1694	1733	22	1646	1531	27
Härryda	163	167	6	154	154	1
Kungälv	8	6	–	53	91	3
Mölnadal	235	222	4	160	171	4
Partille	143	121	1	164	146	3
Stenungsund	129	117	2	90	78	4
Tjörn	37	47	1	56	34	1
Öckerö	19	27	–	69	43	1
Totalt	2433	2442	36	2440	2310	48

Tabell D3. Antalet bearbetade formulär uppdelat på boendekommun i Skaraborg.

	Årskurs 9			Gymnasiet, år 2		
	Pojkar	Flickor	Ej svar	Pojkar	Flickor	Ej svar
Essunga	16	26	–	24	19	–
Falköping	128	117	3	160	137	1
Grästorp	14	17	–	30	34	–
Gullspång	25	25	–	14	17	–
Götene	72	60	–	74	53	1
Hjo	36	38	–	43	24	1
Karlsborg	33	22	–	29	16	–
Lidköping	172	176	3	190	184	5
Mariestad	101	117	–	108	112	–
Skara	73	79	–	106	87	–
Skövde	202	185	3	231	249	–
Tibro	45	38	1	54	41	–
Tidaholm	36	64	–	74	66	1
Töreboda	44	40	–	55	48	1
Vara	76	52	–	62	64	1
Totalt	1073	1056	10	1254	1151	11

Tabell D4. Antalet bearbetade formulär uppdelat på boendekommun i Södra Älvsborg.

	Årskurs 9			Gymnasiet, år 2		
	Pojkar	Flickor	Ej svar	Pojkar	Flickor	Ej svar
Alingsås	183	167	1	188	155	1
Bollebygd	43	40	–	24	25	–
Borås	366	362	7	392	410	5
Herrljunga	46	41	–	59	52	–
Lerum	188	170	1	197	194	3
Mark	124	131	–	157	138	–
Svenljunga	57	54	–	37	46	–
Tranemo	73	50	–	50	47	–
Ulricehamn	85	119	2	94	89	–
Vårgårda	50	52	–	62	60	1
Totalt	1215	1186	11	1260	1216	10

Svarens tillförlitlighet

Vid flera studier av den vuxna befolkningen har man funnit en ovilja att redovisa känsliga förhållanden och att respondenterna medvetet eller omedvetet underskattar sin konsumtion av bland annat alkohol och tobak. Det kan naturligtvis inte uteslutas att somliga elever i föreliggande studie skulle rapportera en för låg konsumtion (underrapportering) på grund av att frågan är av känslig natur som, t.ex. användningen av narkotika. Men även motsatsen kan förekomma, det vill säga att man uppger en för hög konsumtion (överskattning). En möjlig orsak till att

uppge en alltför hög alkoholkonsumtion kan vara att man vill imponera på sina kamrater.

Trots att formulären ska besvaras under samma former som vid ett enskilt skriftligt prov kan det inte alla gånger undvikas att några har möjlighet att se vad andra svarar. Vetskapen om att andra eventuellt har möjlighet att se svaren kan medföra att somliga även i enkätsituationen uppger ett falskt konsumtionsbeteende. Denna problematik hanteras med hjälp av de fyra filter som beskrivs ovan.

För att minska risken för att eleverna inte skall svara sanningsenligt genomförs undersökningen helt anonymt. Vid genomförandet av undersökningen ska en lärare vara närvarande för att bland annat motverka störande moment och se till att undersökningen genomförs enligt instruktionerna från CAN. Detta ger dock ingen fullständig garanti för att somliga inte angett en över- eller underkonsumtion av alkohol, narkotika eller andra droger.

Kommentarer till tolkningen av resultaten

För att underlätta tolkningen av resultaten ges nedan några metodologiska kommentarer. Dessutom redogörs för några begrepp som återfinns i tabellerna.

Med hänsyn tagen till CANs metodologiska gräns har könsuppdelade resultat inte kunnat tas fram som planerat i vissa kommuner. Några kommuner har inte heller uppfyllt den metodologiska gränsen med könen redovisade tillsammans och för dessa redovisas därför inga resultat på kommunnivå. Detta påverkar även hur kommunerna visas i diagrammen. I de fall där en kommun av metodologiska skäl inte kan redovisas för varken årskurs 9 eller gymnasiet syns inte kommunen i diagrammen där båda åldersgrupperna ingår (diagram 1, 3–6 och 9). Däremot finns kommunen med om resultaten redovisas för endast en årskurs. Information om vilken/vilka kommuner som inte redovisas finns i anslutning till respektive diagram.

Resultaten presenteras genomgående i procenttal, i de flesta fall beräknade på totalmaterialet uppdelat efter kön och i dessa fall redovisas inga basal för procentberäkningarna. Totalvärden där både pojkar och flickor inkluderas innefattar även de individer som inte uppgett vilket kön de tillhör.

I enkäten finns ett antal preparatfrågor med samma konstruktion (se nedan).

13 Har du någon gång druckit alkohol?

Räkna inte med lättöl eller svag cider (under 2,8%). Markera med ett eller flera kryss.

- A Nej
- B Ja, under de senaste 30 dagarna
- C Ja, under de senaste 12 månaderna
- D Ja, för mer än 12 månader sedan

Den här typen av frågor ger tre prevalensmått. Frågorna kodas och döps på ett enhetligt sätt enligt följande (med ovanstående alkoholfråga som exempel):

Livstidsprevalens: Innefattar de som valt något av svarsalternativen B–D.

12-månadersprevalens: Innefattar de som valt något av svarsalternativen B–C.

30-dagarsprevalens: Innefattar de som valt svarsalternativet B.

I tabellerna redovisas samtliga elever som skulle ha besvarat respektive fråga. Detta innebär att andelen som felaktigt hoppat över en fråga redovisas som "Ej svar". I vissa fall ska eleven hoppa över frågan, dessa redovisas då som "Ska ej besvara frågan".

I tabellerna återges data avrundade till hela procenttal. På grund av dessa avrundningseffekter kan det ibland förekomma att de sammanslagna andelarna i vissa tabeller inte blir exakt 100.

I tabellredovisningen används följande beteckningar:

- Ingen frekvens (det vill säga ingen elev har angett svarsalternativet).
- 0 Procenttal avrundat till 0 (d.v.s. svarsalternativet har angetts av minst en elev, men av mindre än 0,5 procent i respektive grupp).

Resultat

I och med 2012 års undersökning genomfördes en större revidering av CANs skolundersökningsformulär, bland annat för att anpassas till de ANDT-indikatorer som föreslagits som nationellt gällande (Leifman m.fl. 2012). I föreliggande rapport presenteras resultaten från undersökningen i Västra Götaland 2013 för dessa kärnindikatorer och de jämförs även med resultaten från 2013 års riksundersökning. För att förenkla redovisningen har länet delats in i fyra delregioner: Fyrbodalen, Göteborgsområdet, Skaraborg och Södra Älvsborg. Uppdelade på delregionerna presenteras resultaten på kommunnivå. För könsuppdelade resultat på kommunnivå, se redovisningen för ANDT-indikatorerna i tabellbilagorna 5–12.

Alkoholkonsumenter

För att bli klassificerad som alkoholkonsument ska man ha angett att man druckit alkohol under de senaste tolv månaderna på frågan "Har du någon gång druckit alkohol?".

Under 1970-talet var det betydligt fler niondeklassare, ca 90 procent, som klassades som alkoholkonsumenter jämfört med idag. I stora drag har andelen alkoholkonsumenter minskat kontinuerligt sedan dess. Mellan 80-talets mitt och 90-talets slut var minskningen mindre påtaglig, men sedan 2000 har trenden bland niondeklassarna varit tydligt nedåtgående. I 2013 års riksundersökning låg nivån på 44 procent för pojkar och 50 procent för flickor. I Västra Götaland var motsvarande siffror 44 procent för pojkar och 49 procent för flickor, det vill säga nästan identiska med riket.

Bland gymnasieeleverna har andelen alkoholkonsumenter sjunkit sedan mätningarna startade 2004. Skillnaderna mellan pojkar och flickor har hela tiden varit små. Vid startåret klassificerades 86 procent av pojkarna och 89 procent av flickorna som alkoholkonsumenter. I 2013 års riksundersökning klassades 77 procent av pojkarna och flickorna som alkoholkonsumenter, och i Västra Götaland var motsvarande siffror 77 procent för pojkarna och 80 procent för flickorna. Västra Götaland som helhet verkar alltså ha liknande mönster i andelen alkoholkonsumenter som hela landet, både i årskurs 9 och i gymnasiets år 2.

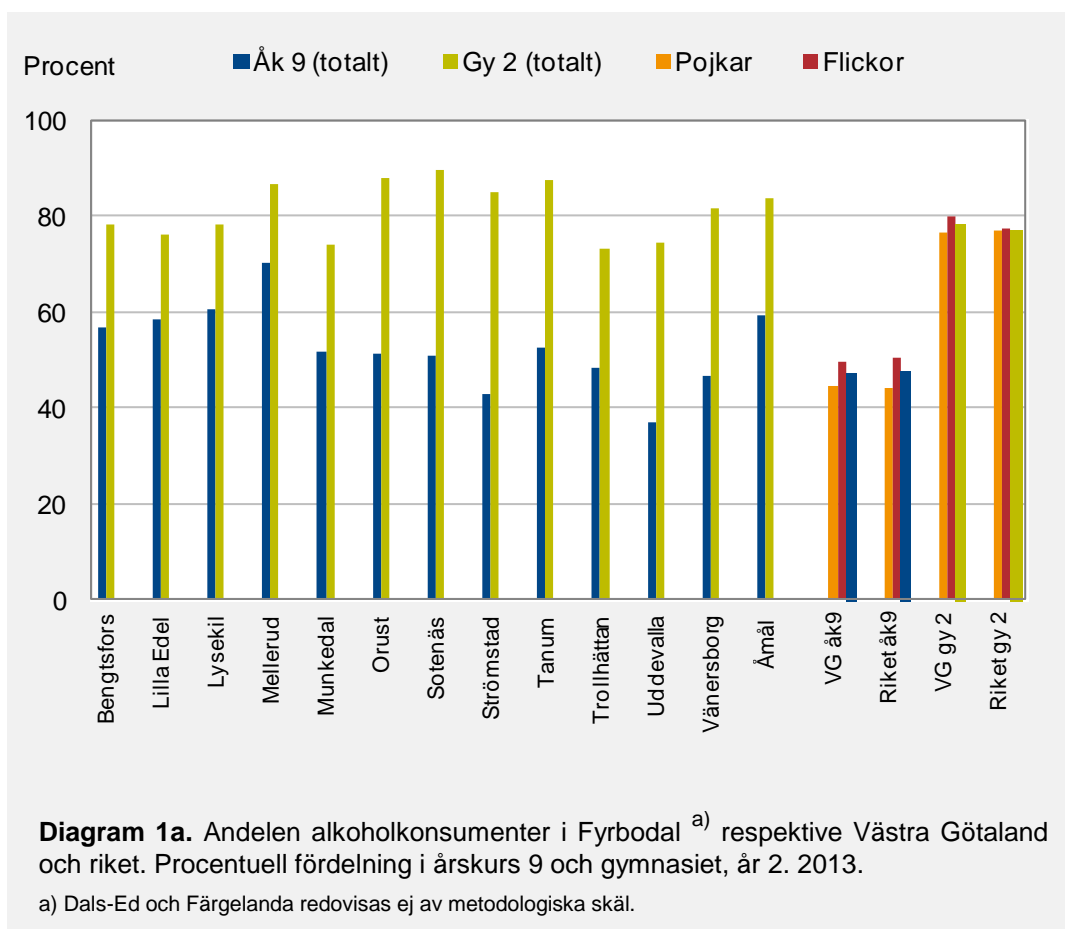

Diagram 1a visar andelen alkoholkonsumenter i kommunerna i Fyrbodal. Generellt uppvisade kommunerna en något större andel alkoholkonsumenter jämfört med Västra Götaland och riket. Resultatet skiljde sig dock kommunerna emellan, speciellt i årskurs 9 där Uddevalla hade den lägsta andelen alkoholkonsumenter med 37 procent och Mellerud den högsta med 71 procent.

Skillnaderna kommunerna emellan var något mindre i gymnasiets år 2 där de flesta hade en andel alkoholkonsumerande elever på cirka 80 procent. Trollhättan hade den lägsta andelen alkoholkonsumenter med 73 procent och Orust, Tanum och Sotenäs hade högst andelar med 88–89 procent.

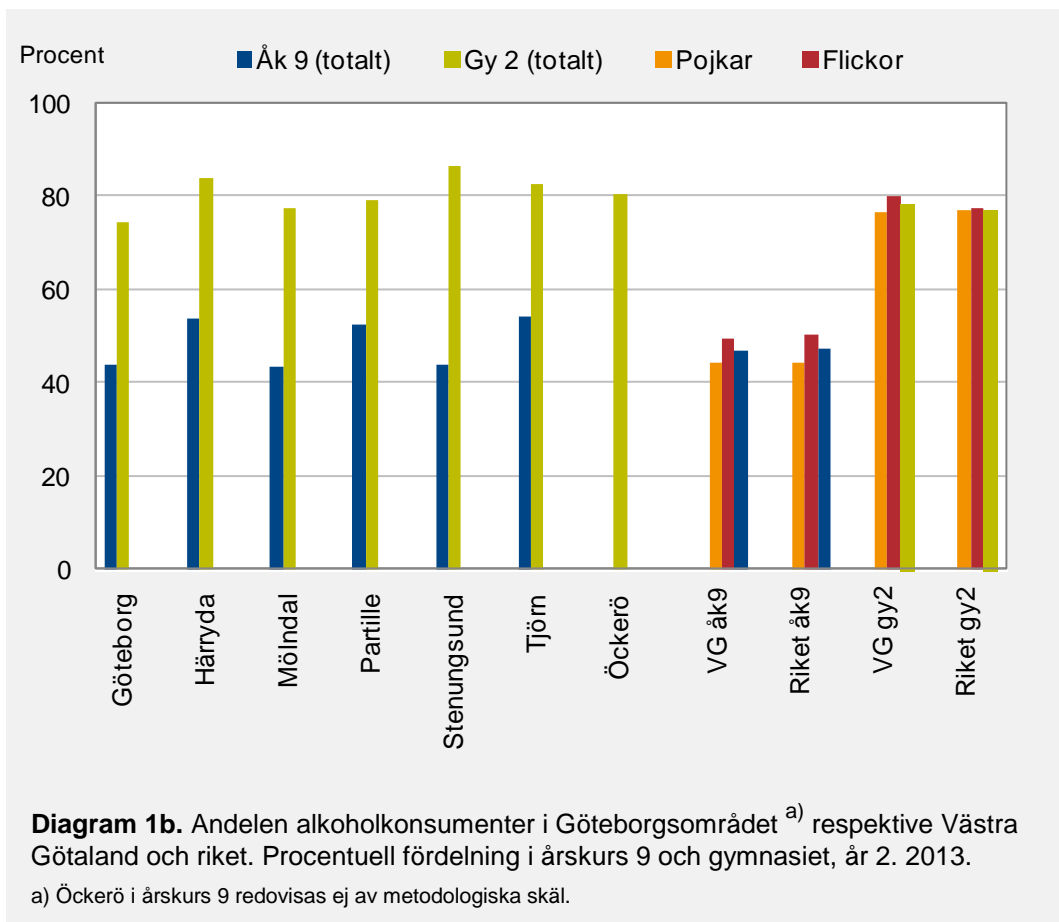

Diagram 1b visar andelen alkoholkonsumenter i Göteborgsområdet tillsammans med värden från hela länet och riket. I årskurs 9 uppmättes ingen större skillnad kommunerna emellan, utan de sex kommuner som redovisas indikerar att ungefär hälften av eleverna i varje kommun klassades som alkoholkonsumenter. I gymnasiets år 2 uppvisade de samtliga sju kommunerna en andel alkoholkonsumenter runt 80 procent. Generellt fanns en något högre andel som druckit alkohol de senaste tolv månaderna i Göteborgsområdet jämfört med hela länet och riket, även om skillnaderna endast rör sig om ett par procentenheter.

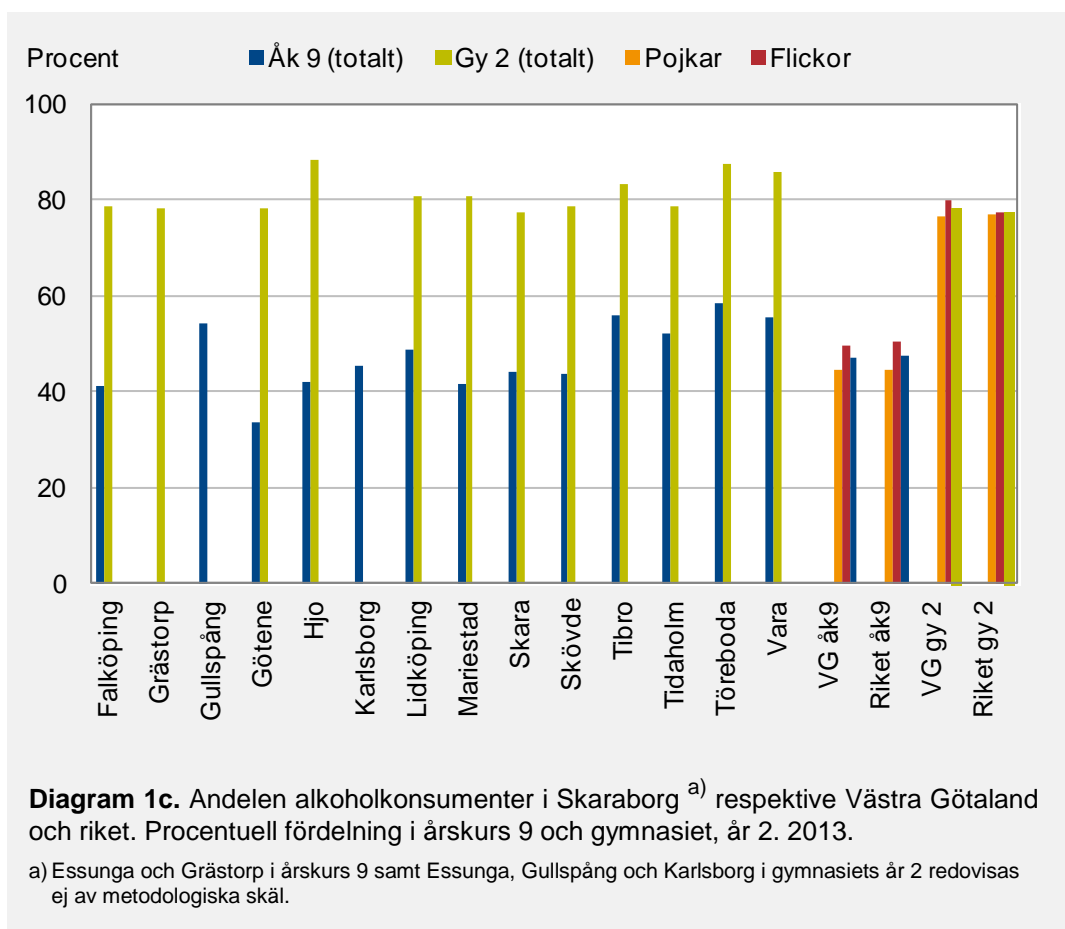

Diagram 1c visar andelen alkoholkonsumenter i Skaraborg samt för hela länet och riket. I årskurs 9 uppmättes den lägsta andelen alkoholkonsumenter i Götene, där en tredjedel av eleverna uppgav att de druckit alkohol de senaste tolv månaderna. Högst andel alkoholkonsumenter hade Töreboda och Tibro, med drygt hälften alkoholkonsumenter, tio procentenheter högre jämfört med hela länet och riket. I gymnasiet hade även kommunerna Töreboda, Hjo och Vara med 86-88 procent cirka tio procentenheter högre andel alkoholkonsumenter jämfört med hela länet och riket. Lägst andel alkoholkonsumenter i gymnasiet hade Skara med 77 procent. Sammantaget för kommunerna i Skaraborg så var en något högre andel i gymnasiet alkoholkonsumenter, jämfört med gymnasiet i hela länet och riket. I årskurs 9 var skillnaden mellan kommunerna större, men sammantaget skiljde sig inte andelen alkoholkonsumenter från hela Västra Götaland eller riket.

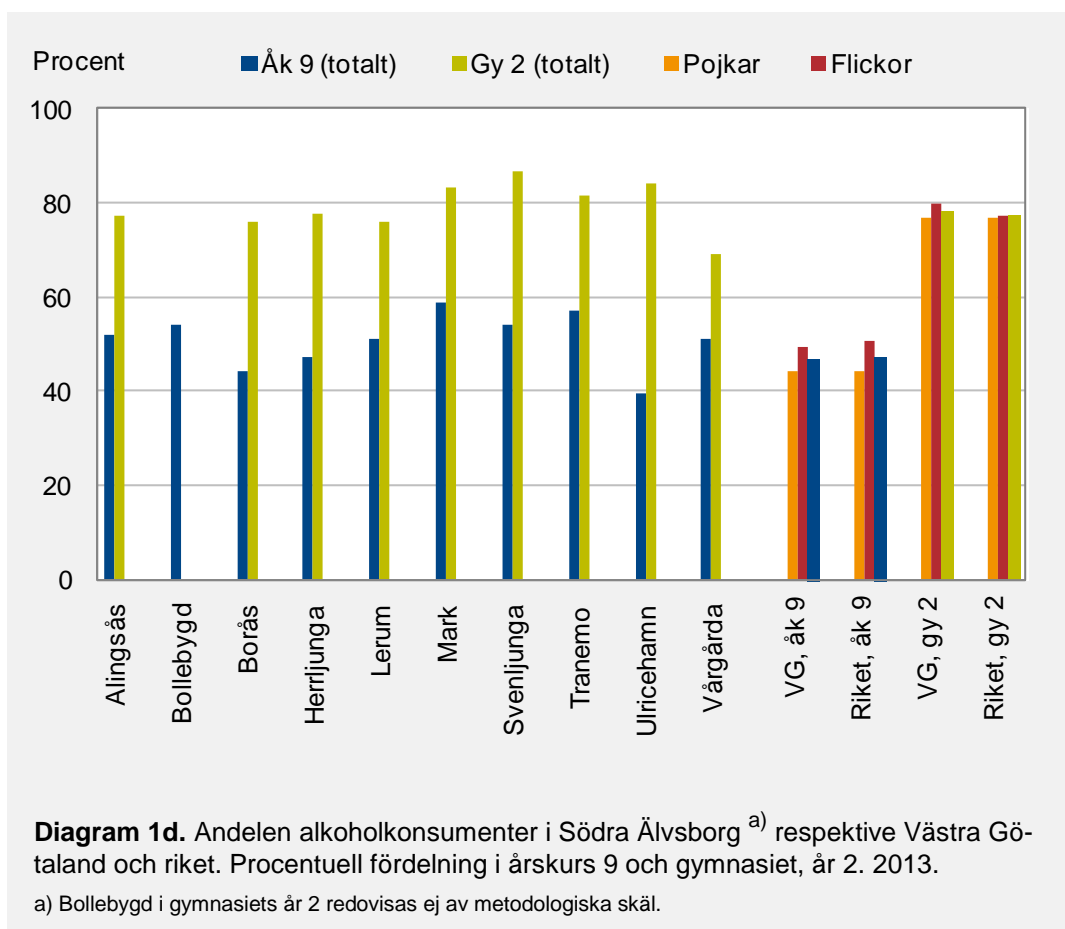

Diagram 1d visar att kommunerna i Södra Älvsborg uppvisade relativt stora skillnader i andelen alkoholkonsumenter. I årskurs 9 hade Ulricehamn den lägsta andelen då 39 procent av eleverna klassades som alkoholkonsumenter. Högst andel hade kommunerna Mark och Tranemo med nästan 60 procent av eleverna som uppgav att de druckit alkohol de senaste tolv månaderna. I gymnasiet hade Värgårda lägst andel alkoholkonsumenter med 69 procent till skillnad från Svenljunga med den högsta andelen på 87 procent.

Sammanfattning

Gällande ANDT-indikatorn "Alkoholkonsument" låg de flesta kommunerna i Västra Götaland runt riksgenomsnittet i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Detta till skillnad från övriga indikatorer där skillnaderna ofta var större mellan kommunerna (se kommande beskrivningar). I årskurs 9 utmärkte sig dock Mellerud med en andel alkoholkonsumenter på 71 procent jämfört med länets och rikets 44 procent. Det fanns inga motsvarande avvikelser nedåt, endast Götene, Uddevalla och Tranemo hade en andel alkoholkonsumenter under 40 procent.

I gymnasiets år 2 var det inte lika stor skillnad mellan kommunerna som i årskurs 9 i andelen alkoholkonsumenter. De kommuner med högst andel alkoholkonsumenter tangerade 90 procent (Orust, Sotenäs, Tanum, Töreboda och Hjo). Det var ingen av kommunerna som hade en i sammanhanget markant lägre andel alkoholkonsumenter än hela länet och riket (78 respektive 77 procent), då Värgårda hade den lägsta andelen med 69 procent.

Total årlig alkoholkonsumtion

För att få en sammanfattande beskrivning av alkoholkonsumtionens storlek har ett mått på årskonsumtionen beräknats. Detta mått har konstruerats utifrån respektive elevs uppgifter om den ungefärliga kvantiteten per dryckestillfälle för varje enskild alkoholdryck (folköl, starköl, alkoläsk, starkcider, vin och sprit). Dessa kvantiteter har multiplicerats med respektive dryckesfrekvens och sedan räknats om till ren alkohol (alkohol 100 %). Volymerna har sedan summerats till ett mått på individens totala alkoholkonsumtion uttryckt i liter ren alkohol per år. Som tidigare nämnts har vissa justeringar gjorts av uppenbart orimliga svar.

För att få en uppfattning om storleken på konsumtionen kan nämnas att 1,5 liter ren alkohol per år ungefär motsvarar fem burkar starköl eller 30 cl sprit per månad. Fem liter ren alkohol per år motsvarar en konsumtion av ca 16 burkar starköl eller ca en liter sprit per månad.

Den totala årskonsumtionen i riket låg bland niondeklassarna under slutet av 70-talet på ca fyra liter. Nivån sjönk sedan till omkring två liter under 80-talet. Under 90-talet ökade konsumtionen för att sedan åter sjunka under 2000-talet. Under hela perioden har pojkarnas totalkonsumtion varit högre än flickornas.

När det gäller valet av dryck är den tydligaste förändringen över tid att folköl utgör en allt mindre del av den totala konsumtionen. Detta gäller för såväl pojkar som flickor. Bland flickor i årskurs 9 har sprit och blanddrycker (cider/alkoläsk) varit de dominerande dryckerna. Bland de jämnåriga pojkarna var folköl och sprit de populäraste dryckerna under 90-talets början. Sedan början av 2000-talet är istället starköl den vanligaste drycken bland pojkar i den här åldersgruppen. Vin har hela tiden utgjort en liten del av niondeklassarnas konsumtion.

Den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol ligger som väntat högre bland eleverna i gymnasiet år 2 jämfört med årskurs 9. Trenden med sjunkande konsumtion återfanns även bland pojkar i gymnasiet, medan gymnasieflickornas konsumtion varit relativt stabil sedan mätningarna startade 2004. I årets undersökning uppmättes pojkarnas konsumtion till cirka 1,8 liter och flickornas till 1,3 liter i årskurs 9 vilket är en fortsatt minskning från tidigare år. Motsvarande siffror för Västra Götaland var 1,8 liter för pojkar och 1,5 liter för flickor.

I gymnasiet år 2 uppmättes pojkarnas konsumtion till 4,1 liter respektive 2,7 liter för flickor, vilket även det tyder på en minskande konsumtion jämfört med tidigare år. För Västra Götaland var den totala årskonsumtionen 4,5 liter för pojkar och 2,9 liter för flickor, det vill säga något högre än i hela landet.

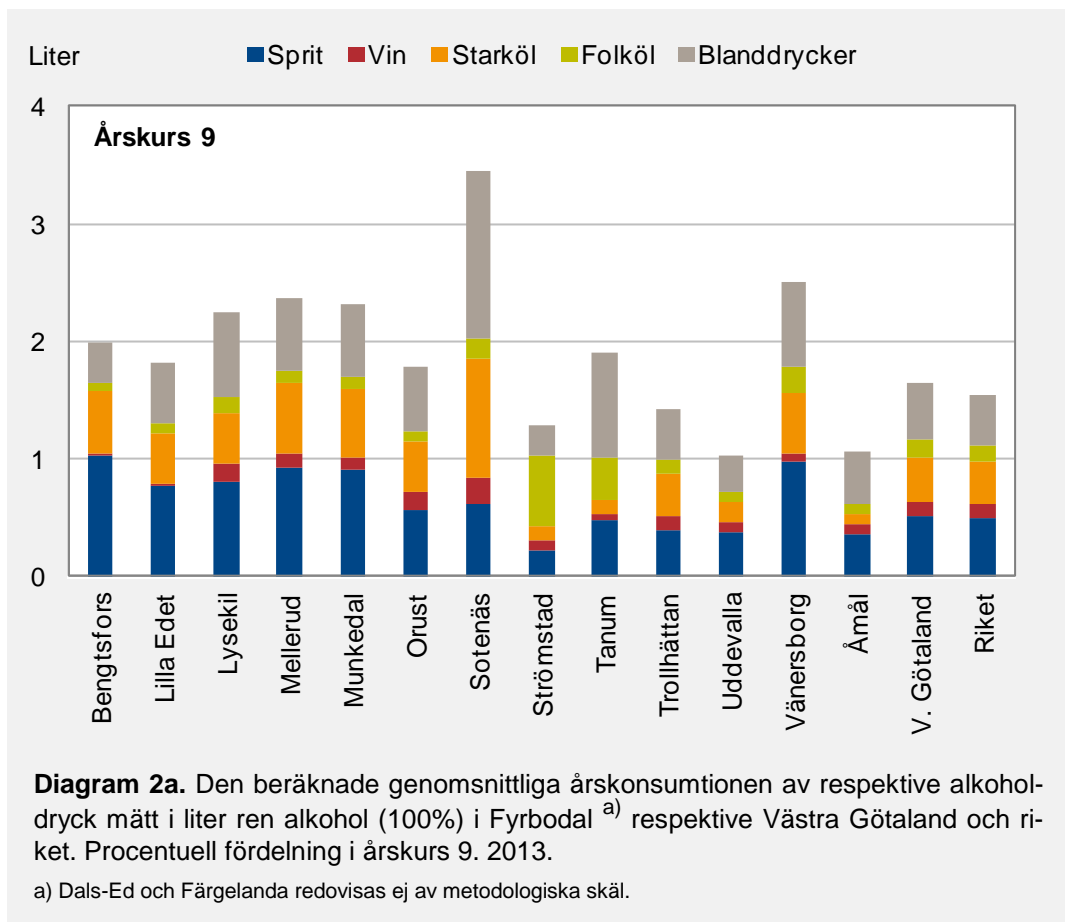
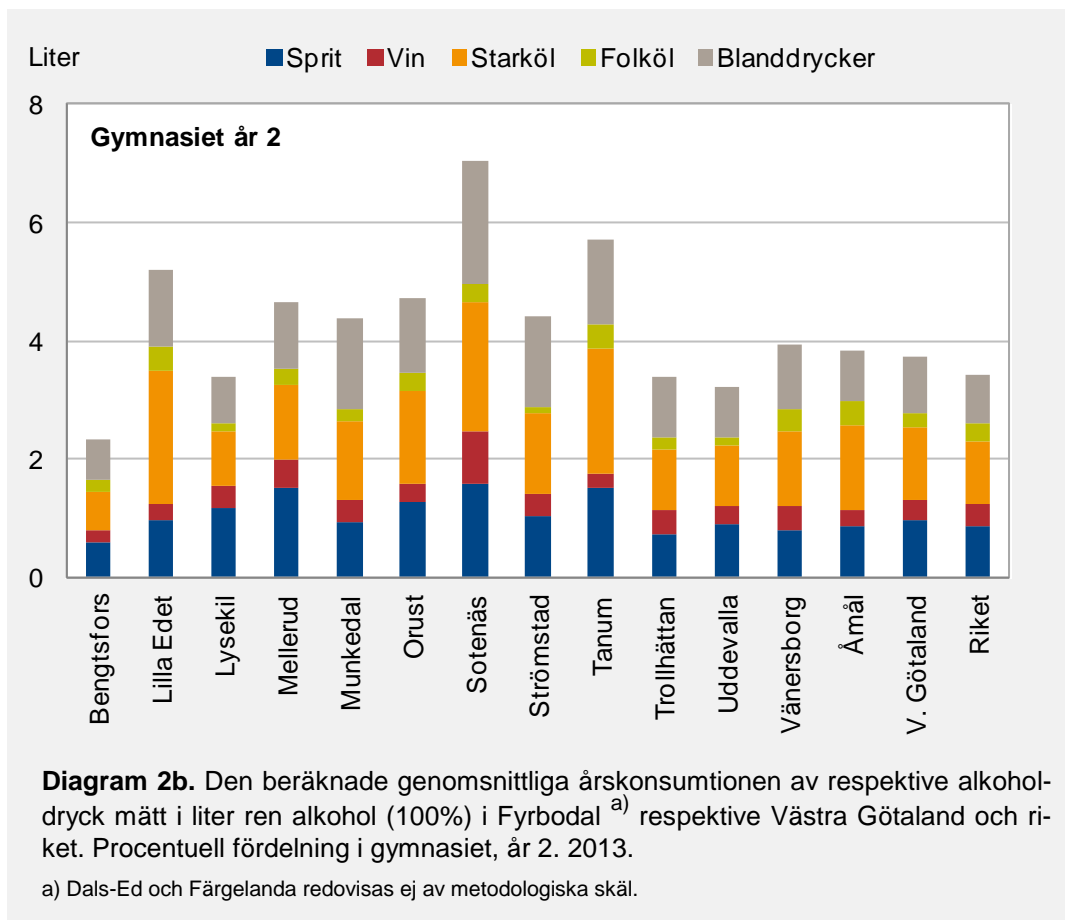
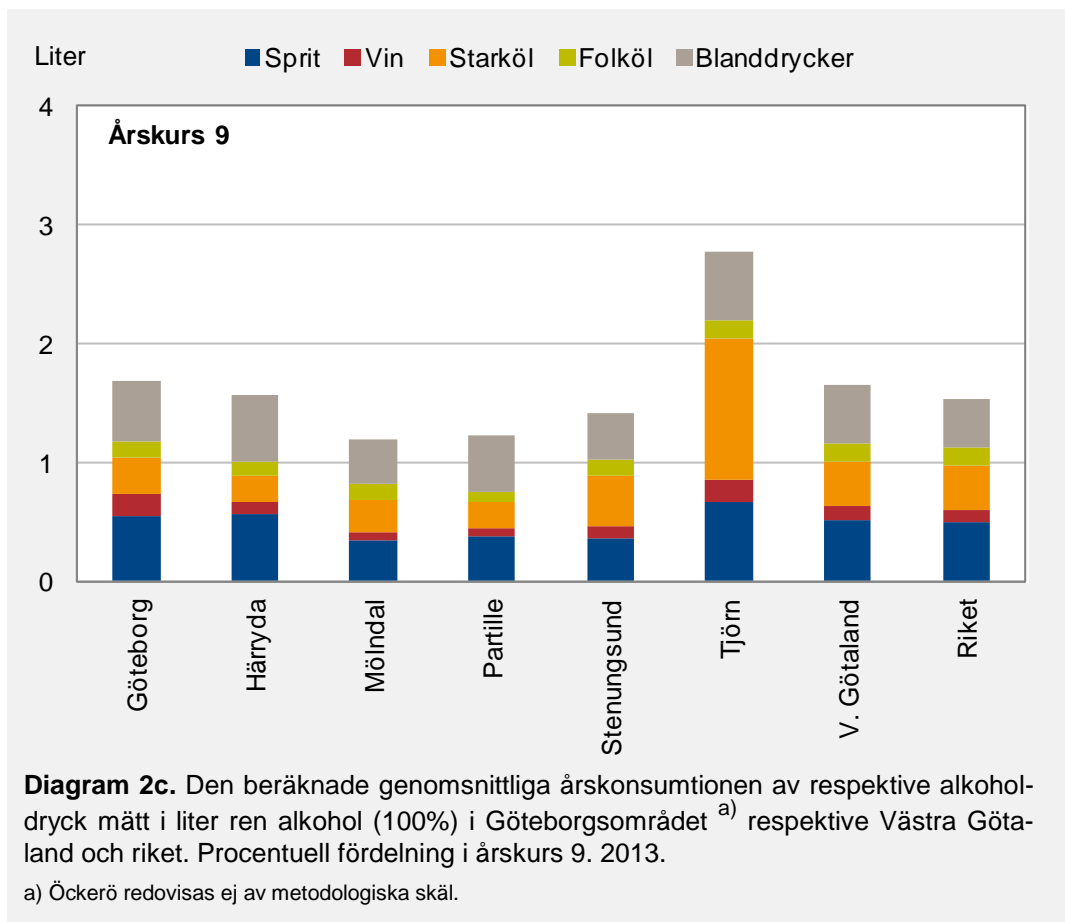

Diagram 2a visar uppdelningen av drycker som föredrogs i årskurs 9, samt den genomsnittliga årskonsumtionen i Fyrbodal jämfört med hela länet och riket. I både Västra Götaland och riket var sprit den populäraste drycken, följt av blanddrycker och starköl. Vin och folköl utgjorde endast en liten andel av den genomsnittliga årskonsumtionen.

Mellan kommunerna i Fyrbodal var det stor spridning i både volymen på konsumtionen och vilka drycker som föredrogs. I de flesta kommuner föredrogs dock samma drycker som i Västra Götaland och riket. Folköl och vin utgjorde liksom i hela länet och riket en mindre andel av alkoholkonsumtionen, undantaget Strömstad där folköl var den populäraste drycken. Sotenäs stack ut som den kommun med den högsta genomsnittliga årskonsumtionen (3,4 liter), där den populäraste drycken var blanddrycker följt av starköl och sprit. Blanddrycker var även den populäraste drycken i Tanum. Uddevalla och Åmål hade jämfört med övriga Fyrbodal, länet och riket låga volymer på genomsnittskonsumtionen, med cirka 1,0 liter vardera.

I diagrammet för Fyrbodalen (2b), gymnasiet år 2, syntes även en betydande spridning kommunerna emellan sett till dryckesvolymen. Däremot var dryckespreferensen mer samstämmig kommunerna emellan jämfört med i årskurs 9. Liksom i hela länet och riket var den populäraste drycken starköl, följt av blanddrycker och sprit. Vin och folköl utgjorde fortfarande endast en liten andel av den totala genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol. Sett till alkoholvolym uppvisade liksom i årskurs 9 Sotenäs den högsta siffran på 7,0 liter alkohol. Lilla Edet och Tanum låg båda över fem liter. Lägst årskonsumtion hade Bengtsfors med i genomsnitt 2,3 liter alkohol per år.

De flesta kommunerna i Göteborgsområdet, årskurs 9, (diagram 2c) skiljde sig endast med ett par deciliter från hela länet och riket när det kom till den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol. Lägst konsumtion hade Mölnadal och Partille med 1,2 liter alkohol per år. Störst konsumtion uppvisade Tjörn, som i genomsnitt hade en total årskonsumtion på 2,8 liter alkohol. Gällande vilka drycker som föredrogs valde niondeklassare på Tjörn även en betydligt större andel starköl än resten av länet och riket. I övrigt liknade Göteborgsområdets kommuners dryckesfördelning den i hela länet och riket med en övervägande preferens för sprit och blanddrycker. Vin och folköl utgjorde även här den minsta andelen av den alkohol som uppgavs ha konsumerats.

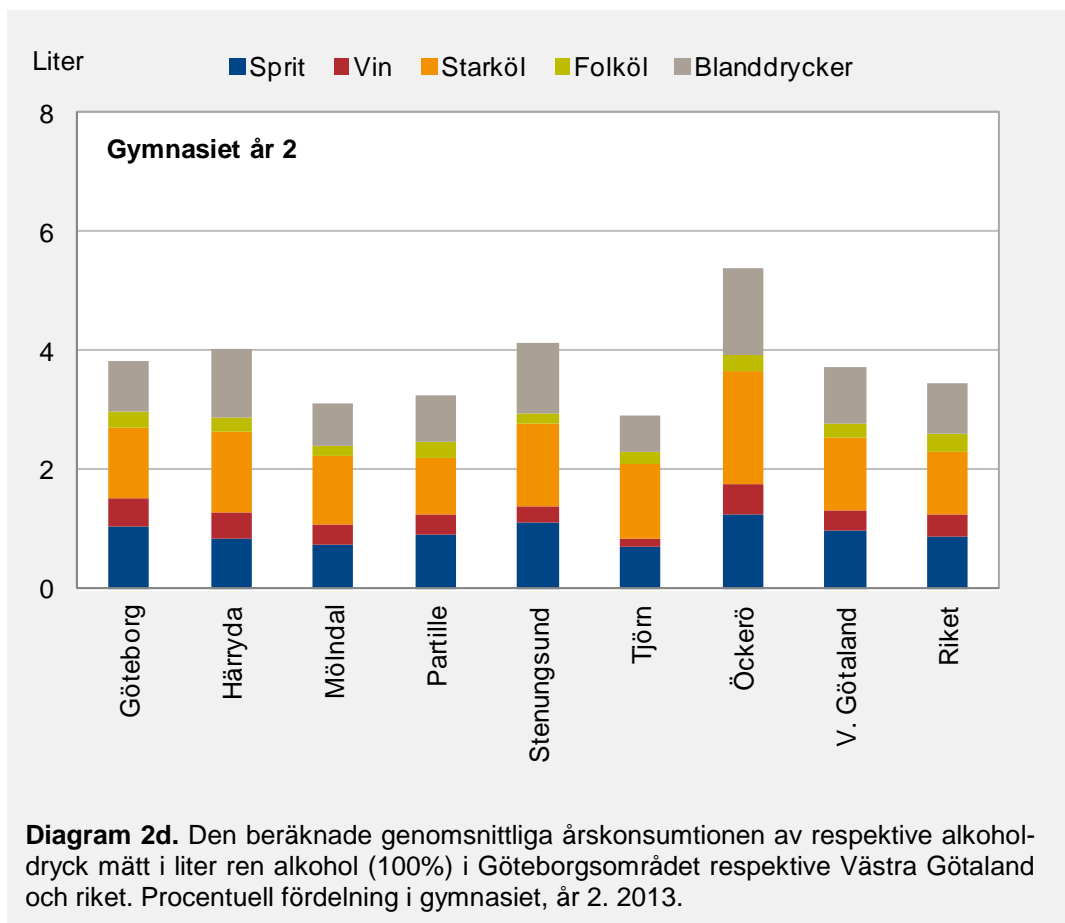
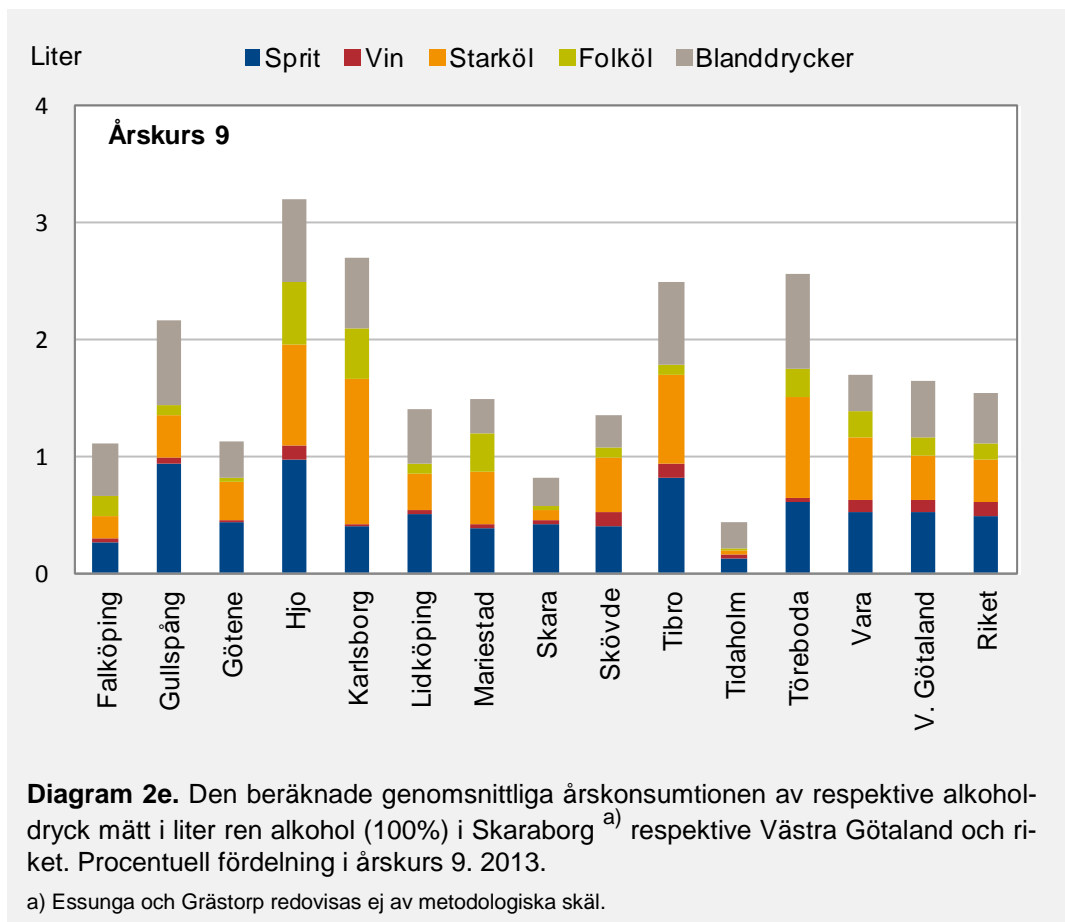
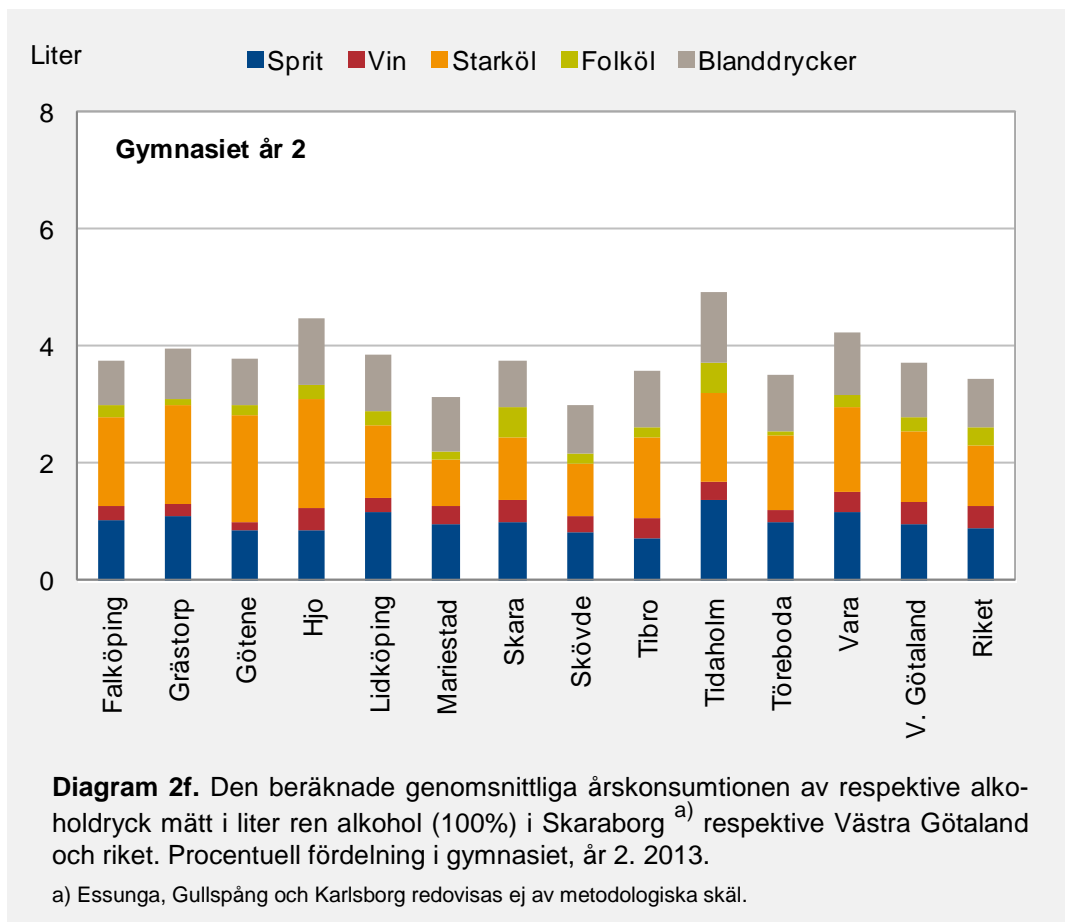

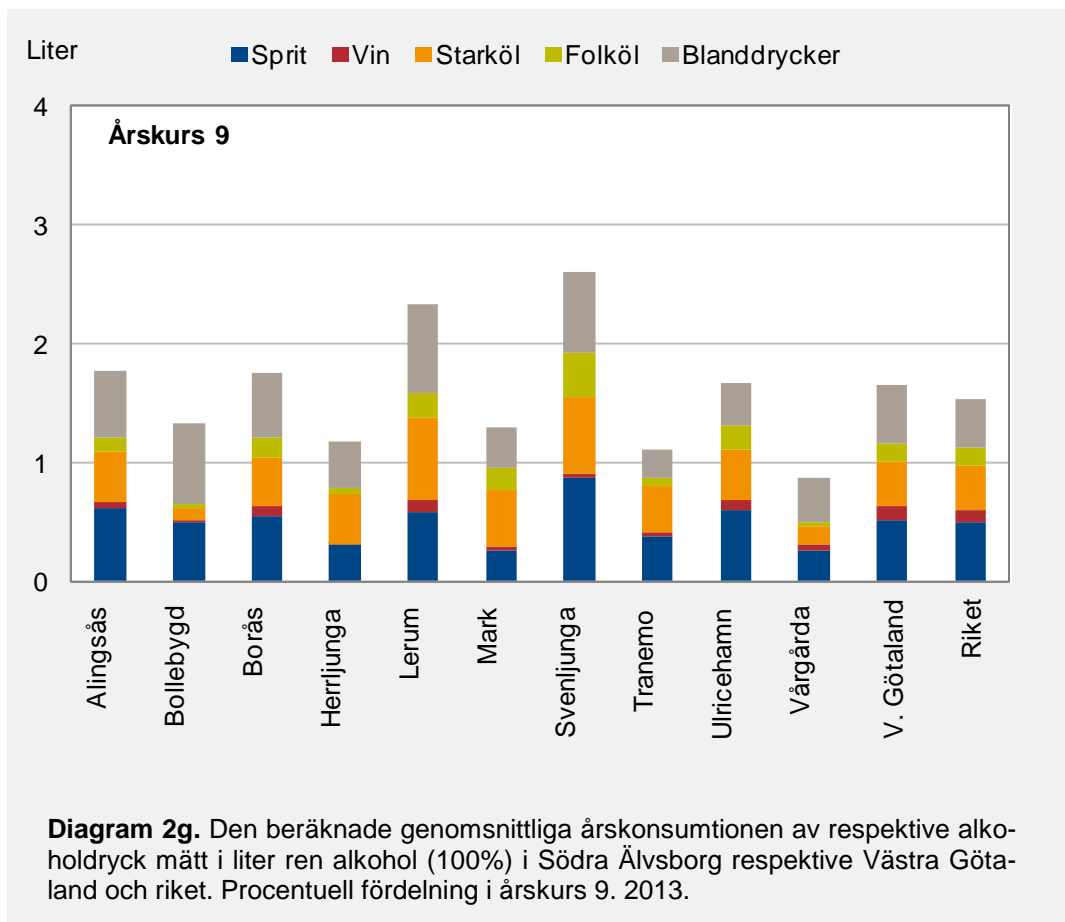
Diagram 2d visar att det i Göteborgsområdet, gymnasiets år 2, även fanns en spridning mellan kommunerna i den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol. Öckerö uppgav den högsta volymen med 5,4 liter alkohol per år och Tjörn uppgav den lägsta volymen på 2,9 liter. De flesta kommuner uppgav dock runt 3,5 liter, något som skilde sig marginellt från hela länet och riket med 3,7 respektive 3,4 liter. Vilka drycker som föredrogs hade en liknande fördelning som Västra Götaland och riket, där starköl var den populäraste drycken följt av sprit och blanddrycker. Ingen av kommunerna i Göteborgsområdet avvek här från länet eller riket.

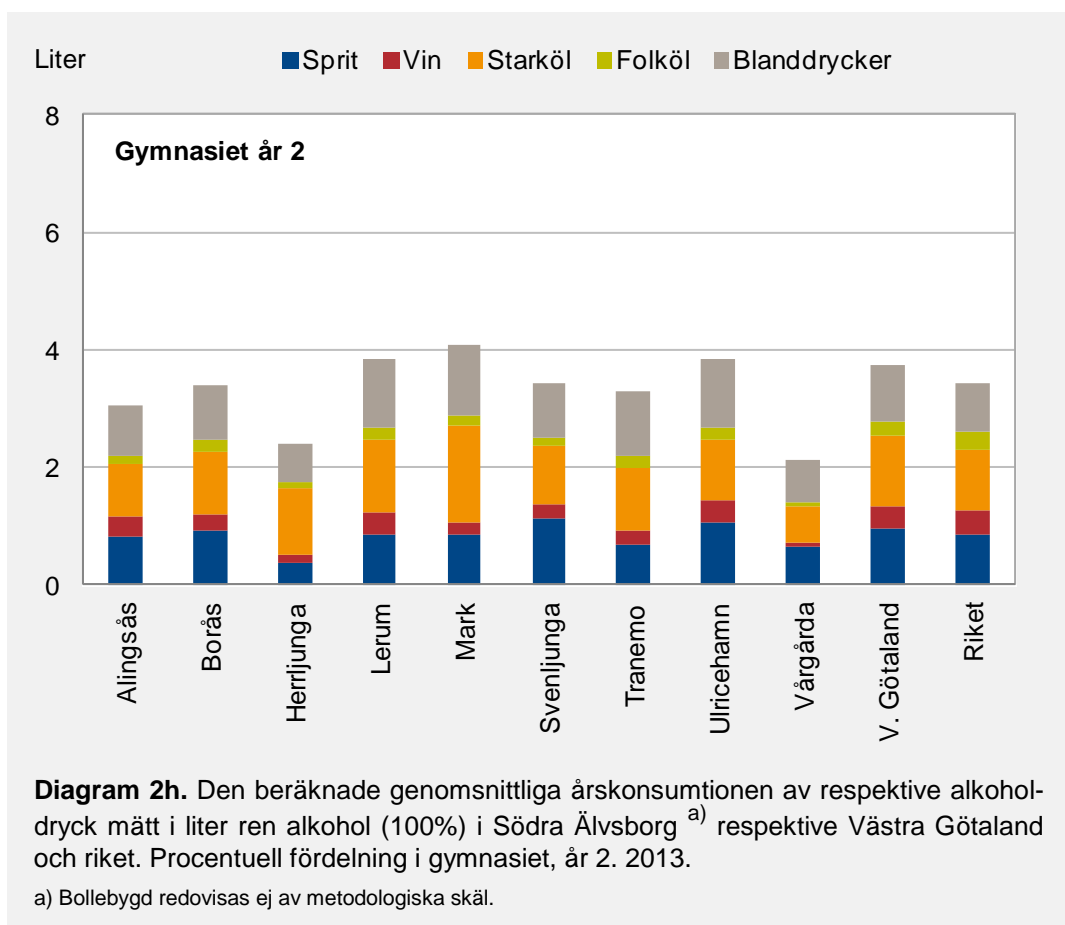
I Skaraborg, årskurs 9, fanns det en relativt stor spridning i den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol (diagram 2e). Exempelvis uppvisade Tidaholm ett förhållandevis lågt värde på 0,4 liter medan den genomsnittliga årskonsumtionen i Hjo var över tre liter. Skillnaden kommuner emellan var också stor när det gällde vilka drycker som föredrogs. De populäraste dryckerna var som i hela länet och riket starköl, blanddrycker och sprit i en relativt jämn fördelning, men i till exempel Karlsborg övervägde starköl stort medan sprit var den klart populäraste drycken i Gullspång.

I gymnasiets år 2 i Skaraborg (diagram 2f), fanns ingen större skillnad mellan kommunerna gällande vare sig genomsnittlig volym ren alkohol per år eller dryckespreferens. Det var inte heller någon kommun som markant skilde sig från hela länet eller riket. Den lägsta genomsnittliga årskonsumtionen hade Skövde och Mariestad med en alkoholvolym på 3,0 respektive 3,1 liter. De som drack högst volym i förhållande till övriga Skaraborg och hela länet och riket var Tidaholm, Hjo och Vara som hade en genomsnittlig årskonsumtion på över 4 liter. Dryckespreferenserna var likt länet och riket huvudsakligen starköl, blanddrycker och sprit. Vin och folköl utgjorde även här endast en liten del av den totala alkoholkonsumtionen.

I Södra Älvsborg, årskurs 9, var Svenljunga och Lerum de kommuner där elever uppgav den högsta genomsnittliga årskonsumtionen jämfört med Västra Götaland och riket, med en alkoholvolym på över två liter. Jämförelsevis låg årskonsumtion hade Vårgårda, Herrljunga och Tranemo med runt en liter alkohol. Generellt sett motsvarade dryckespreferenserna i Södra Älvsborg dem i hela länet och riket, även om vissa skillnader uppvisades på kommunnivå. Starköl utgjorde till exempel en ovanligt liten del av den genomsnittliga årskonsumtionen i Bollebygd, medan folköl utgjorde en större andel än normalt i Svenljunga.

I gymnasiet år 2 var det i Södra Älvsborg ingen av kommunerna som avvek stort i årskonsumtionen jämfört med hela länet eller riket (diagram 2h). Mark hade dock den högsta konsumtionen, med en volym strax över fyra liter. Vårgårda och Herrljunga, som även uppvisade en förhållandevis låg konsumtion i årskurs 9, utmärkte sig som de kommunerna med lägst årskonsumtion på 2,1 respektive 2,4 liter alkohol per år. Den populäraste drycken var, likt i länet och riket, starköl följt av blanddrycker och sprit. Herrljunga uppvisade dock en ovanligt stor andel starköl i alkoholkonsumtionen, med mindre andelar sprit och blanddrycker.

Sammanfattning

Sett till kommunerna i Västra Götaland fanns det stora skillnader i den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol. Det är dock viktigt att vid tolkningen av resultaten tänka på att det rör sig om ett genomsnittsmått. I kommuner med låga basal kan alltså resultatet påverkas starkt av ett fåtal individers värden. I årskurs 9 var årskonsumtionen 1,7 liter för länet och 1,5 liter för riket. Dessa siffror kan i sig vara svåra att tolka, varför man snarare bör se till trender och jämförelser. Vissa kommuner hade som Sotenäs och Hjo drygt dubbelt så hög genomsnittlig årskonsumtion som länet och riket. Tidaholms genomsnittliga årskonsumtion var endast 0,4 liter. Ytterligare kommuner med låga resultat var Falköping, Skara, Uddevalla, Vårgårda och Ämål med en rapporterad årlig genomsnittlig konsumtion om cirka en liter ren alkohol.

I gymnasiet stack Sotenäs ut med den klart högsta genomsnittliga årskonsumtionen på 7,0 liter, vilket är markant högre än länets 3,7 liter och rikets 3,4 liter. Vik-

tigt att notera är dock det låga bastalet, vilket precis klarar den metodologiska gränsen på 50 individer. Detta kan påverka tillförlitligheten för Sotenäs resultat. Liknande problem med låga bastal hade Lilla Edet och Öckerö som båda hade värden över fem liter. Vårgårda och Bengtsfors hade de lägsta värdena med drygt två liter alkohol, men där bör även noteras att Bengtsfors hade låga bastal. Dock med en övervikt av pojkar, vilket borde öka genomsnittsvolymen då pojkar generellt dricker större mängder.

Intensivkonsumtion

Ett mått på berusningsdrickande är intensivkonsumtion av alkohol. I den här undersökningen definieras intensivkonsumtion på så sätt att en individ vid ett och samma tillfälle dricker en mängd alkohol motsvarande en helflaska vin eller fyra burkar starköl eller fyra burkar blanddrycker eller sex burkar folköl eller 25 cl sprit. Dessa mängder motsvarar inte exakt lika mycket ren alkohol (100 %) utan är ett mått på hur ofta eleverna dricker en större mängd alkohol vid ett och samma tillfälle.

Eleverna uppger vid undersökningstillfället hur många gånger de intensivkonsumerat de senaste tolv månaderna. Det som redovisas här är andelen som utifrån denna fråga i genomsnitt har intensivkonsumerat en gång i månaden eller oftare under perioden. Den europeiska skolundersökningen ESPAD (Hibell m.fl. 2012) vittnar om högre prevalenstal när eleverna i årskurs 9 får uppge antal gånger de intensivkonsumerat enbart under de senaste 30 dagarna. Att tidsperioden är längre i den aktuella undersökningen torde förklara de lägre nivåerna, eftersom eleverna i nian är i en ålder de alkoholvanorna håller på att etableras.

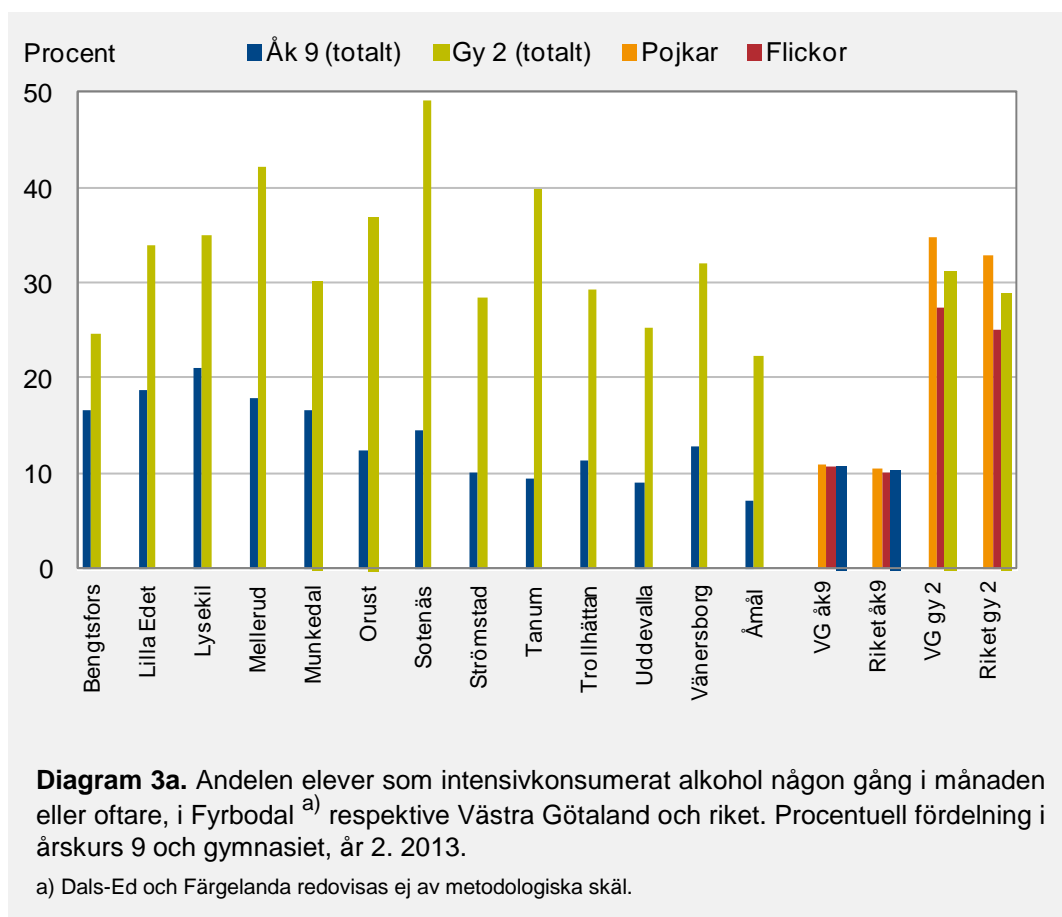
Att använda frågan om intensivkonsumtion de senaste tolv månaderna till att titta på den senaste månaden fungerar, men eventuella jämförelser behöver således göras med frågor uppställda på samma vis eftersom det annars blir en underskattning av beteendet bland yngre respondenter.

Andelen niondeklassare som intensivkonsumerat en gång i månaden eller oftare var som störst i slutet av 70-talet, därefter sjönk andelen kraftigt, för att sedan åter öka långsamt under slutet av 80-talet och under hela 90-talet. Andelen intensivkonsumenter minskade därefter fram till 2006. De senaste åren har man återigen sett en viss minskning. Fram till 2004 var andelen som intensivkonsumerade en gång i månaden eller oftare större bland pojkar än bland flickor. Sedan dess har nivån varit ungefär den samma för pojkar och flickor.

I och med 2012 års undersökning reviderades intensivkonsumtionsfrågan och enligt den metodstudie (Raninen & Nyström 2013) som gjordes i samband med enkätrevideringen resulterade revideringen i en lägre prevalens. Detta bör hållas i åtanke när jämförelser görs med resultat från tidigare undersökningar. År 2012 uppgav 16 procent av pojkarna och 17 procent av flickorna i årskurs 9 att de intensivkonsumerat någon gång den senaste månaden. Samma år med det reviderade formuläret var motsvarande siffror 13 procent för pojkarna respektive flickorna. 2013 uppgav totalt tio procent bland niondeklassarna att de intensivkonsumerat. Det ser alltså ut som en fortsatt nedgång skett i andelen intensivkonsumenter. Motsvarande siffra i Västra Götaland var 2013 elva procent och inte heller där var det någon skillnad på andelen pojkar och flickor som klassades som intensivkonsumenter.

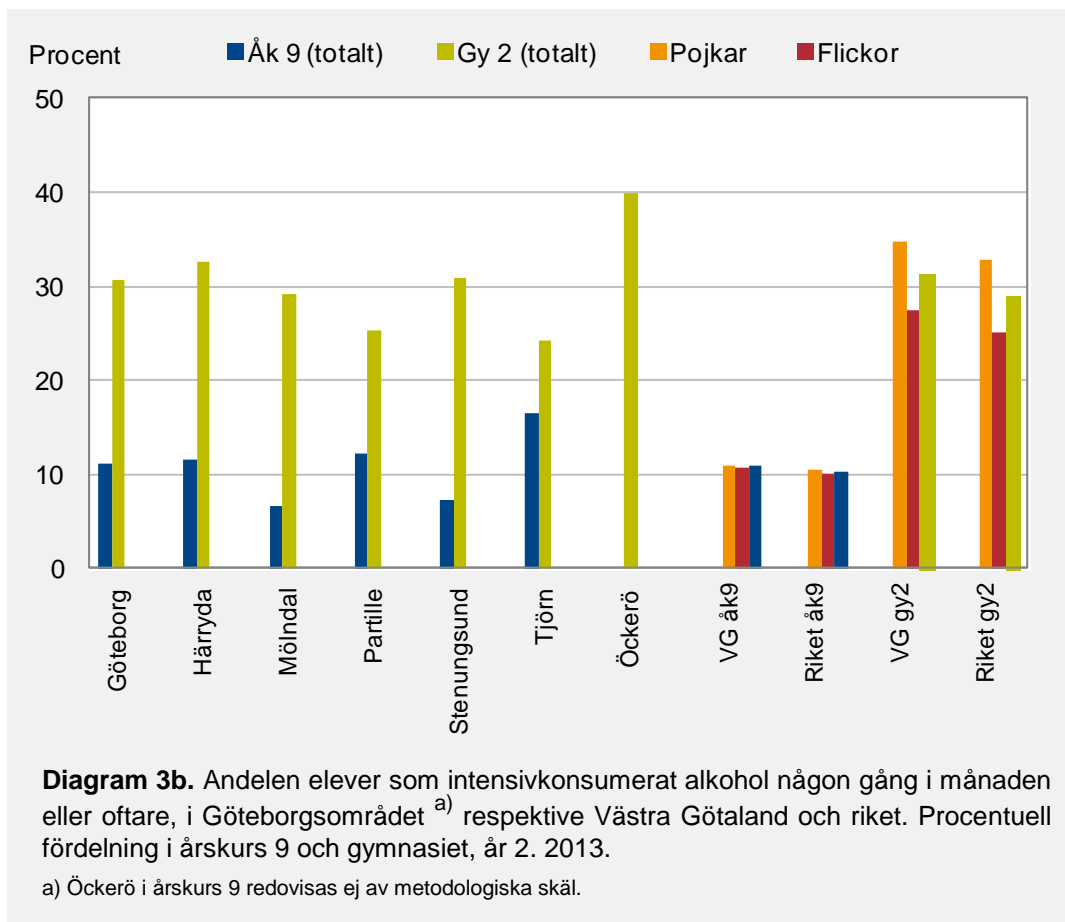
Bland eleverna i gymnasiet andra år har andelen pojkar som intensivkonsumerar någon gång per månad eller oftare varit högre än andelen flickor sedan undersök-

ningen bland gymnasieelever startade år 2004. Så är även fallet i årets undersökning. Andelen intensivkonsumenter ökade bland både pojkar och flickor fram till 2009, men vände därefter och andelarna har sedan dess minskat för båda könen. År 2013 var det i riksuppsökningen 29 procent av eleverna i gymnasiet år 2 som klassades som intensivkonsumenter. I Västra Götaland var motsvarande siffra 31 procent. I både Västra Götaland och riket var det åtta procentenheter fler pojkar än flickor som klassades som intensivkonsumenter.

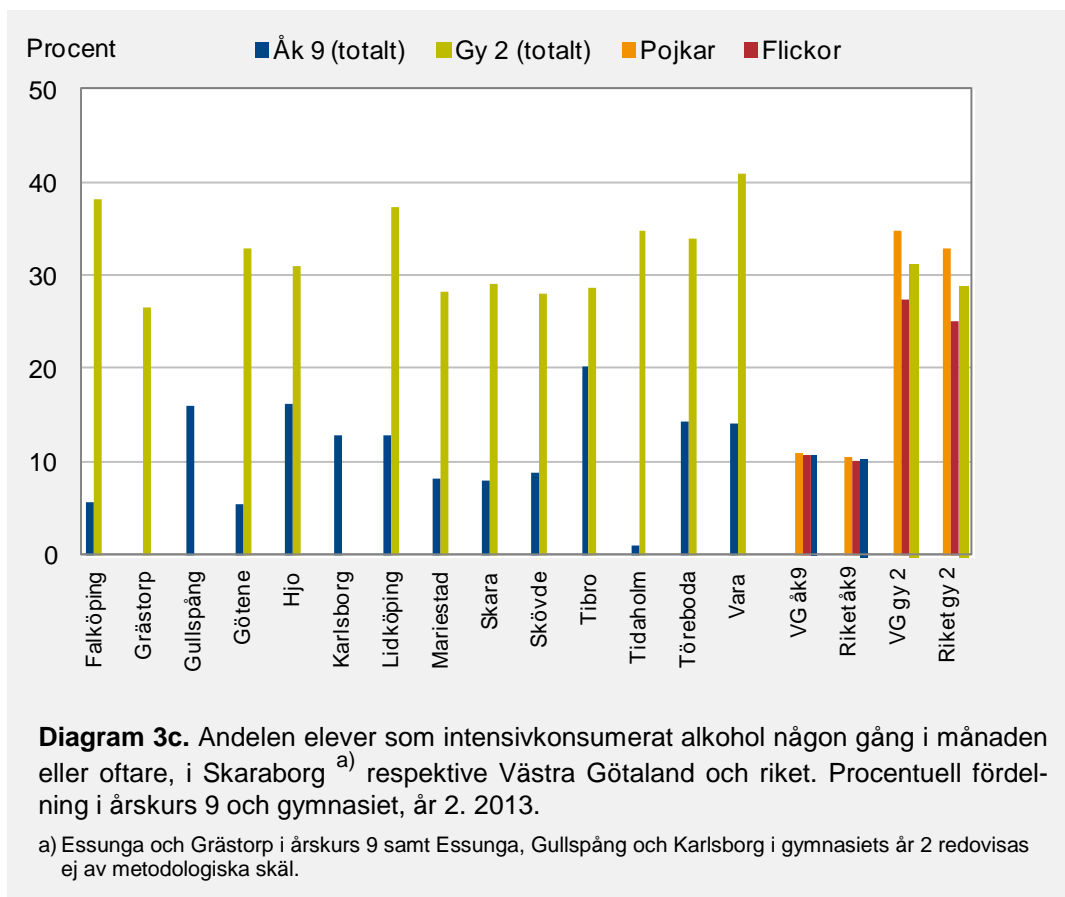

I Fyrbodals, årskurs 9, klassades i de flesta kommuner cirka tio procent av eleverna som intensivkonsumenter, likt i hela Västra Götaland och riket. Bengtstors, Lilla Edet, Lysekil, Mellerud och Munkedal hade dock minst 15 procent intensivkonsumenter, och Lysekil hade högst andel intensivkonsumenter med 21 procent av eleverna.

I gymnasiet år 2 hade Åmål, likt i årskurs 9, den lägsta andelen intensivkonsumenter med 22 procent. Mellerud, Orust och Tanum låg högre än andelen för hela länet med cirka 40 procent intensivkonsumenter jämfört med Västra Götalands 31 procent. Högst andel intensivkonsumenter hade dock Sotenäs med 49 procent av eleverna. Skillnaden mellan kommunerna i andel elever som intensivkonsumerat minst en gång i månaden det senaste året var större i gymnasiet jämfört med i årskurs 9.

I årskurs 9 var det ingen av de redovisade kommunerna i Göteborgsområdet som avvek markant från länets och rikets andelar intensivkonsumerter (diagram 3b). Mölndal och Stenungsund hade de lägsta andelarna (sju procent) och Tjörn hade den högsta andelen intensivkonsumerter med 16 procent. I gymnasiets år 2 hade dock Tjörn den lägsta andelen intensivkonsumerter med 24 procent vilket kan jämföras med länets och rikets 31 respektive 29 procent. Högst andel elever som intensivkonsumerat minst en gång i månaden under det senaste året hade Öckerö med 40 procent.

I årskurs 9 fanns det en stor spridning mellan kommunerna när det kom till andelen intensivkonsumenter bland eleverna. De flesta kommunerna avvek inte markant från länet och riket, men i Tidaholm var det endast en procent som klassades som intensivkonsumenter. Detta är förståeligt om man ser tillbaka på den låga genomsnittliga årskonsumtionen på endast 0,4 liter alkohol. Även Falköping och Götene hade en relativt låg andel intensivkonsumenter med fem respektive sex procent av eleverna. Högst andel hade Tibro kommun med 20 procent intensivkonsumenter.

I gymnasiet var de kommuner som skiljde sig från länet och riket främst Falköping, Lidköping, och Vara där cirka 38 procent av eleverna klassades som intensivkonsumenter. Det var ingen av kommunerna i Skaraborg som hade en anmärkningsvärt lägre andel intensivkonsumenter jämfört med hela länet och riket.

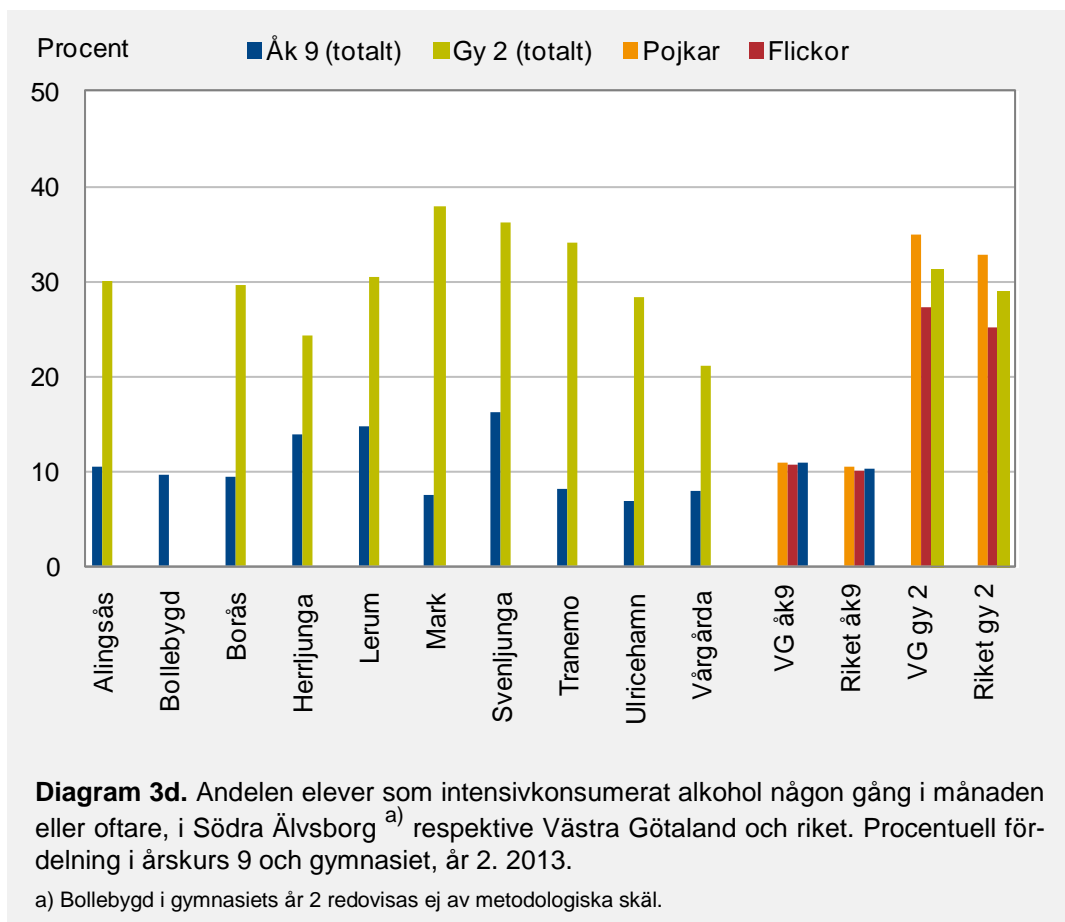

Diagram 3d visar att det i årskurs 9 inte var någon av kommunerna i Södra Älvsborg som skilde sig markant från läns- och riksgenomsnittet. De största skillnaderna uppvisade Herrljunga, Lerum och Svenljunga med cirka 15 procent av eleverna klassade som intensivkonsumenter. Detta till skillnad från hela Västra Götaland med elva procentandelar och riket med tio procentandelar som intensivkonsumerat minst en gång i månaden de senaste tolv månaderna.

I gymnasiets år 2 hade Värgårda den lägsta andelen intensivkonsumerande elever med 21 procent, vilket även var den största skillnaden från länet och riket. Högst andel intensivkonsumenter hade Svenljunga och Mark med 36 respektive 38 procent, jämfört med Västra Götalands 31 procent och rikets 29 procent.

Sammanfattning

Även om andelen elever i årskurs 9 som intensivkonsumerade i Västra Götaland motsvarade den i riket (elva respektive tio procent), fanns det desto större skillnader mellan kommunerna. Vissa kommuner hade runt 20 procent intensivkonsumenter, som t.ex. Lysekil, Tibro, Lilla Edet och Mellerud. Resultaten i Tibro och Mellerud bör tolkas med viss försiktighet då bastalen är relativt låga. Sett till kommuner med en låg andel intensivkonsumenter var Tidaholm anmärkningsvärd med endast en procent intensivkonsumenter. Samma kommun hade således även en låg genomsnittskonsumtion jämfört med de andra kommunerna.

I gymnasiet hade Sotenäs den högsta andelen intensivkonsumenter med 49 procent av eleverna. Mellerud, Tanum, Öckerö hade alla runt 40 procent, cirka tio procentenheter över länets och rikets andelar. Lägst andel som klassats som intensivkonsumenter uppvisade Åmål och Vårgårda och Tjörn med cirka 20 procent av eleverna.

Riskkonsumtion

Som riskkonsument klassificeras de som i genomsnitt druckit minst nio (flickor) respektive 14 (pojkar) standardglas⁴ i veckan, eller intensivkonsumerat (se ovan) minst en gång i månaden. Det är med andra ord ett mått som både tar hänsyn till intensivkonsumtion men också till om en större mängd alkohol dricks fördelat över tid. År 2013 klassades i årskurs 9 elva procent av pojkarna respektive flickorna i riket som riskkonsumenter. Det var alltså en procentenhet som tillkom utöver de som redan klassats som intensivkonsumenter. Även i Västra Götaland var ökningen marginell, tolv procent av pojkarna och flickorna klassades som riskkonsumenter, vilket var en ökning med en procentenhet från att enbart ha räknat intensivkonsumenterna (tabell 24 och 25, bilaga 3). I gymnasiets år 2 klassades i Västra Götaland 36 procent av pojkarna och 29 procent av flickorna som riskkonsumenter, vilket även det endast är marginellt fler än intensivkonsumenterna, där andelen pojkar var 35 procent och andelen flickor var 27 procent.

I Västra Götalands kommuner syntes generellt samma mönster, oftast endast med marginella öknings. I årskurs 9 var den högsta ökningen fyra procentenheter, i kommunerna Sotenäs, Karlsborg samt Svenljunga. Detta alltså efter att man förutom intensivkonsumtion även tagit hänsyn till om en större mängd alkohol dricks fördelat över en längre tid. I gymnasiet var det ingen av kommunerna som hade en nämnvärt större andel riskkonsumenter jämfört med enbart andelen intensivkonsumenter.

Berusningsdebut

Andelen bland niondeklassarna som upplevt sin första berusning när de var 13 år eller yngre ökade fram till slutet av 90-talet för att sedan minska. Fram till 2003 var det vanligare bland pojkar med en tidig berusningsdebut, därefter gick flickorna om pojkarna. I undersökningen från 2013 var det ingen nämnvärd skillnad mellan pojkar och flickor; nio procent av pojkarna och åtta procent av flickorna upp gav att de varit berusade vid tretton års ålder eller tidigare. Detta är inte heller någon nämnvärd skillnad från Västra Götaland, där sju procent av pojkarna och flickorna vardera hade en tidig berusningsdebut.

Även bland gymnasieeleverna har andelen elever som var 13 år eller yngre vid den första berusningen minskat. Bland såväl pojkarna som bland flickorna har andelen sjunkit från 20 procent toppåret 2005, till elva procent för pojkar och nio procent för flickor i årets riksundersökning. I Västra Götaland var motsvarande siffror elva procent av pojkarna och tio procent av flickorna.

I både Västra Götaland och riket uppvisade en högre andel i gymnasiet att de haft en berusningsdebut vid 13 års ålder eller tidigare, jämfört med niondeklassarna.

⁴ Ett standardglas alkohol innehåller 12 gram ren alkohol och finns i ett glas bordsvin (12–15 cl), en flaska starköl (33 cl, 5 procent), ett litet glas dessertvin (8 cl) eller en drink på knappt 4 cl sprit. (<http://www.varldguiden.se/Tema/Alkohol/Ord-och-begrepp/> datum: 2013-06-11).

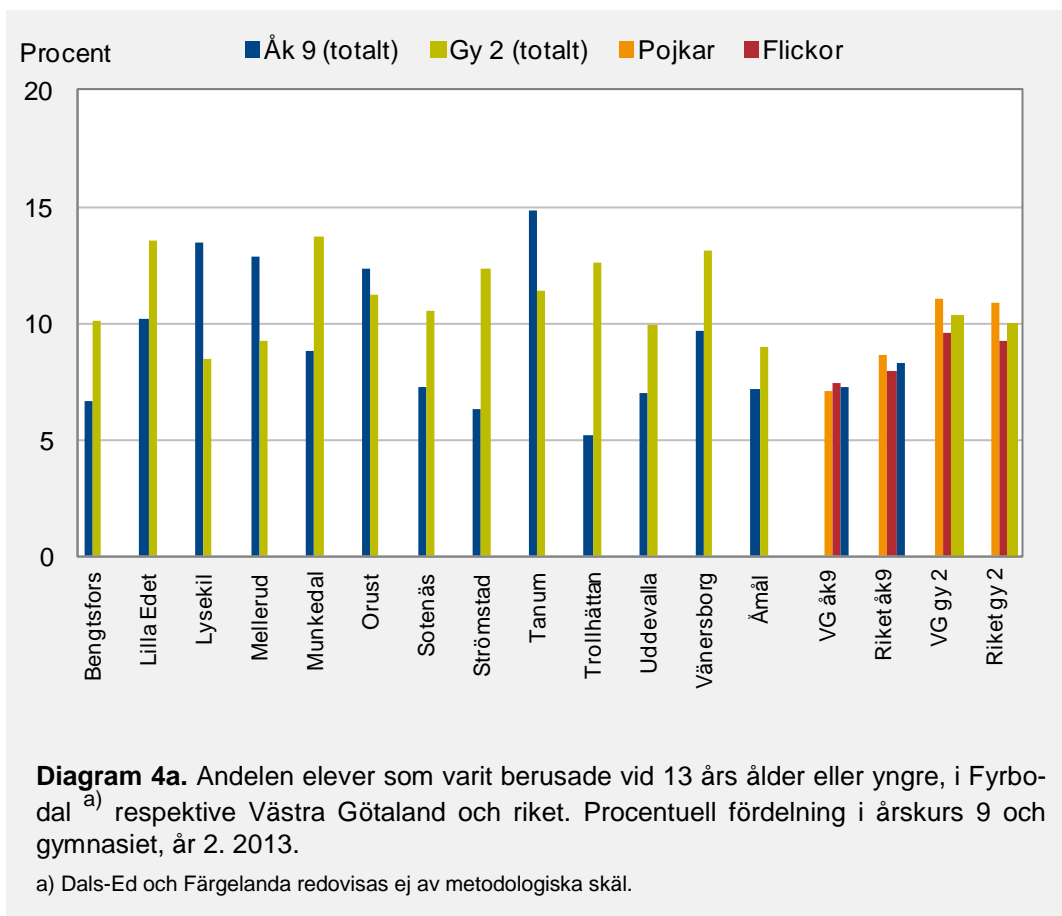

Diagram 4a visar att det i Fyrbodal, årskurs 9, var Lysekil, Mellerud och Tanum som hade högst andel elever uppgav att de varit berusade vid 13 år eller yngre med cirka 14 procent. Trollhättan och Strömstad var de kommuner med lägst andel elever med tidig berusningsdebut, med fem respektive sex procent. I gymnasiets år 2 hade Lilla Edet och Munkedal högst andelar av elever med tidig berusningsdebut med 14 procent vardera. Lägst andel hade Lysekil med åtta procent, vilket innebar att det endast fanns små avvikelser nedåt från länets och rikets andelar på tio procent.

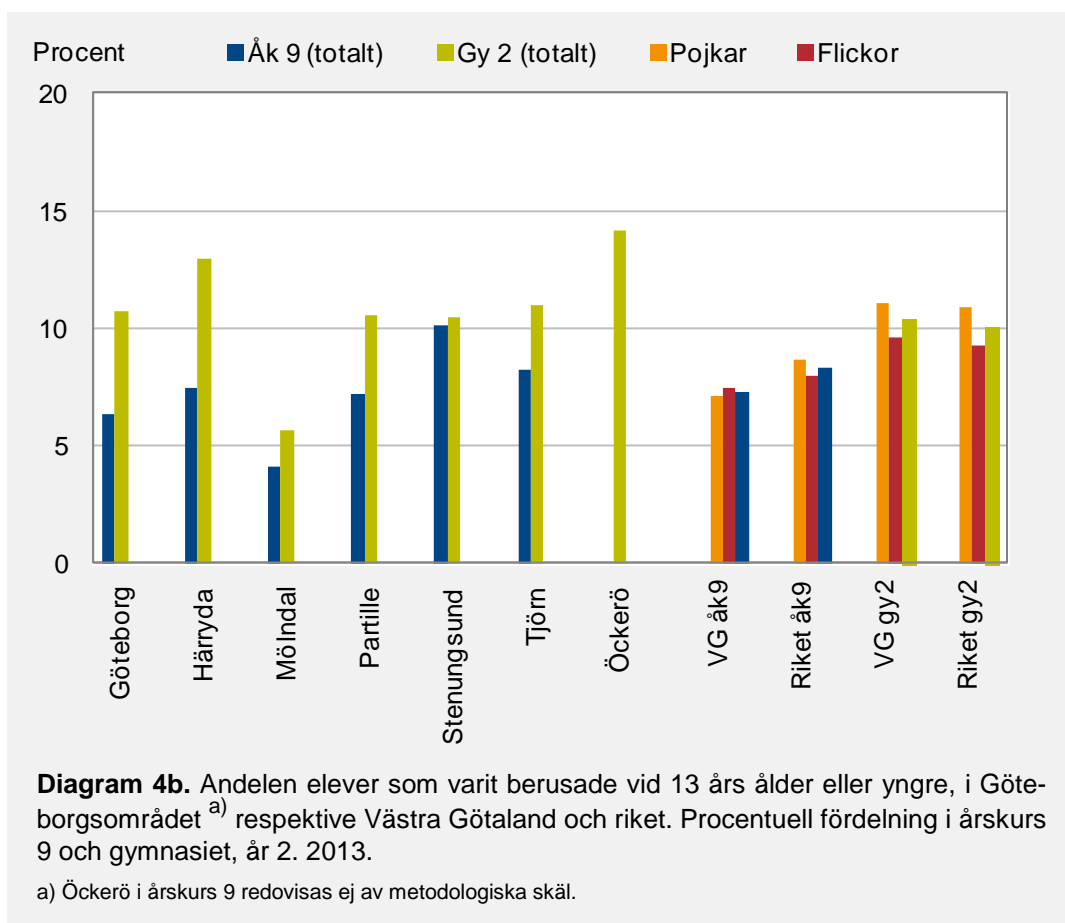
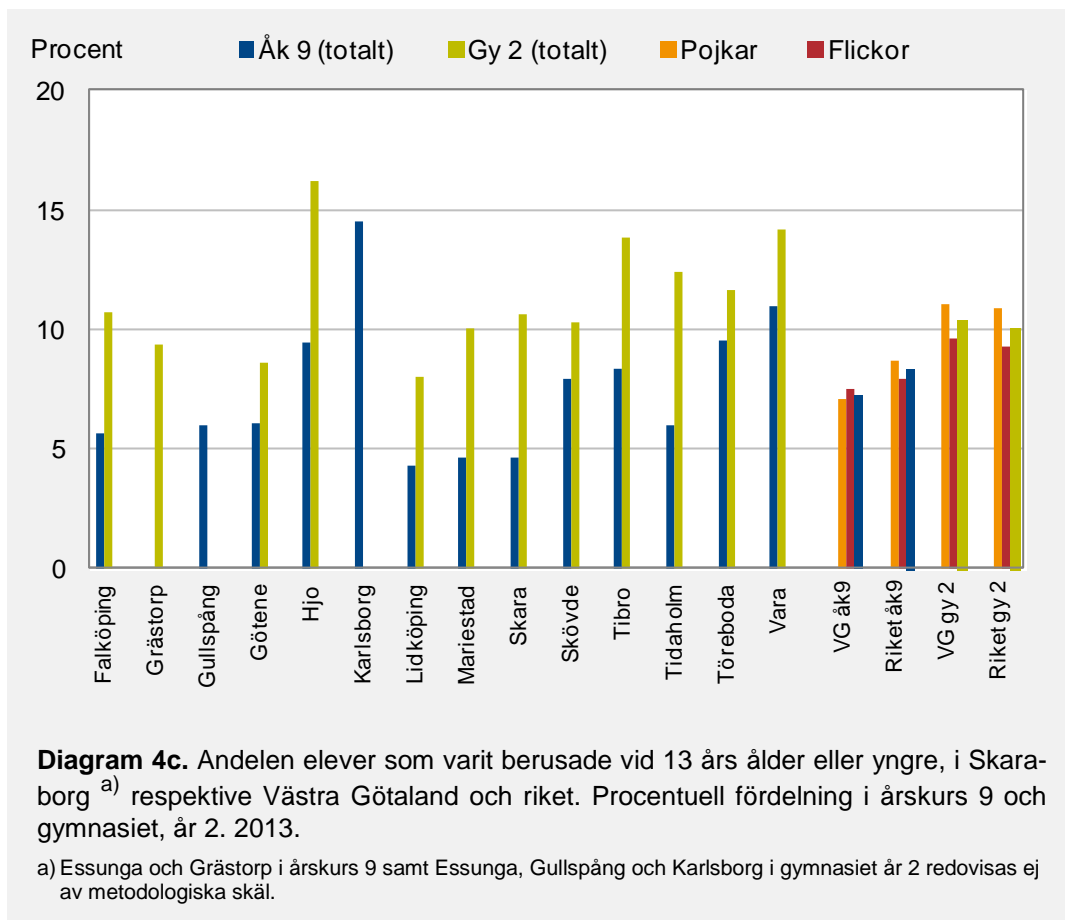

Diagram 4b visar att skillnaderna i tidig berusningsdebut mellan kommunerna i Göteborgsområdet, Västra Götaland och riket inte var större än ett par procentenheter. Mest avvek Mölndal med fyra procent av niondeklassarna som varit berusade vid 13 års ålder eller yngre. Stenungsund hade den högsta andelen elever med en tidig berusningsdebut, tio procent, vilket fortfarande inte skilde sig mycket från länet och riket vilka uppvisade sju respektive åtta procent.

Precis som i årskurs 9 var det i gymnasiet år 2 Mölndal som hade den lägsta andelen elever med en tidig berusningsdebut, med sex procent. Skillnaden i resultaten mellan kommunerna var något högre i gymnasiet jämfört med årskurs 9, då Öckerö hade den högsta andelen med tidig berusningsdebut med 14 procent. Övriga kommuner hade likt Västra Götaland och riket en andel på tio eller drygt tio procent som haft en tidig berusningsdebut.

I Skaraborg, årskurs 9, uppvisade Lidköping, Mariestad och Skara låga andelar med tidig berusningsdebut jämfört med hela länet respektive riket (ca fem procent jämfört med ca åtta procent). De flesta kommunerna skilde sig från länet och riket med endast ett par procentenheter, men Karlsborg hade den högsta andelen non-deklassare vars berusningsdebut skett vid 13 år eller yngre, med 15 procent.

Likt hela länet och riket så hade Fyrbodals kommuner generellt en högre andel elever med en tidig berusningsdebut i gymnasiet jämfört med i årskurs 9. De flesta kommunerna hade i gymnasiets år 2 samma eller en något högre andel elever med en tidig berusningsdebut jämfört med hela länet och riket där tio procent av eleverna hade en tidig berusningsdebut. Den största skillnaden visade Hjo där 16 procent av eleverna uppgett en berusningsdebut vid 13 års ålder eller yngre. Även Tibro och Vara hade en relativt sett hög andel elever med en tidig berusningsdebut med 14 procent vardera.

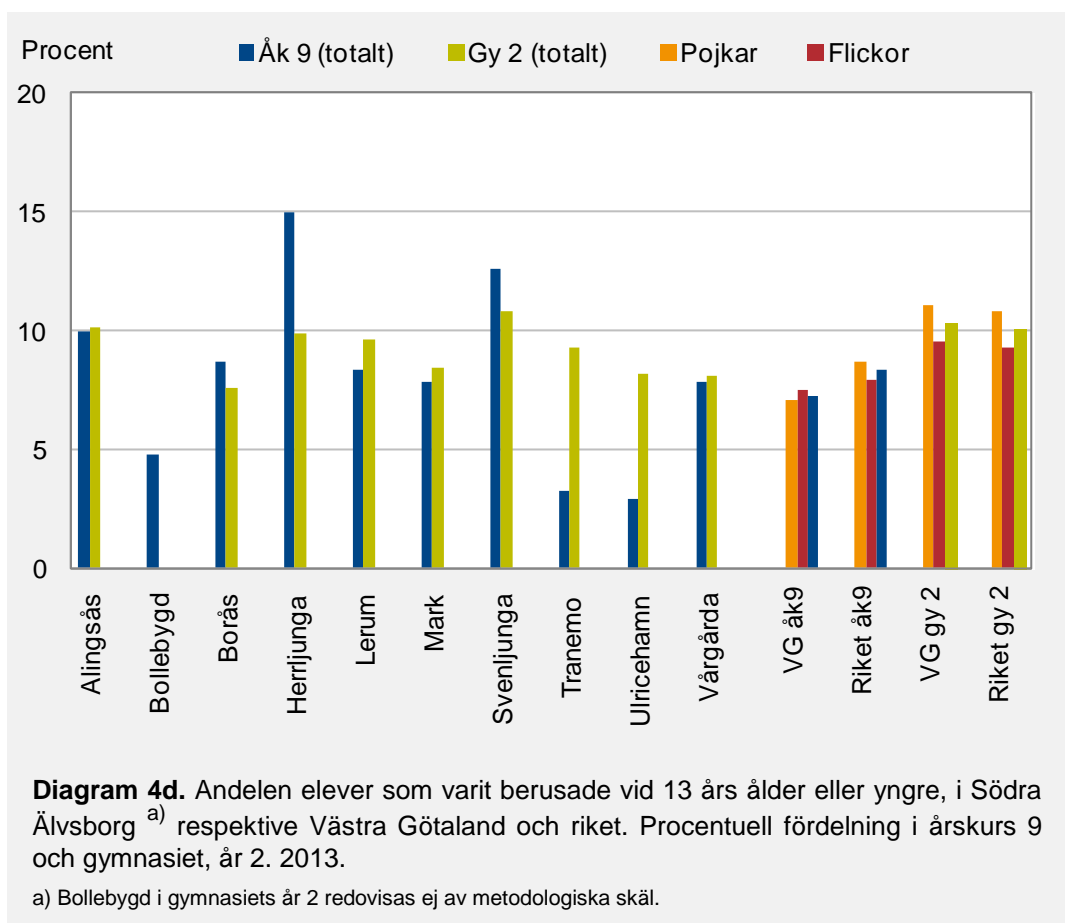

Diagram 4d visar att det var en större skillnad mellan kommunerna i Södra Älvsborg i årskurs 9 jämfört med i gymnasiet år 2, gällande andelen elever med tidig berusningsdebut. I årskurs 9 hade till exempel Tranemo och Ulricehamn endast tre procent med tidig berusningsdebut, samtidigt som motsvarande värden för länet och riket var sju respektive åtta procent. Högst andelar elever som varit berusade vid 13 års ålder eller tidigare hade Svenljunga och Herrljunga med 13 respektive 15 procent. I gymnasiet år 2 var det ingen av kommunerna i Södra Älvsborg som skiljde sig från länet eller riket (tio procent) med mer än ett par procentenheter.

Sammanfattning

Sett till hela Västra Götaland så var det sju procent av eleverna som uppgav en berusningsdebut vid 13 år eller tidigare. I årskurs 9 hade kommuner som Herrljunga och Tanum den högsta andelen elever med en tidig berusningsdebut, med 15 procent respektive. Några lika stora avvikelser från länet fanns inte bland kommunerna med lägst andel med tidig berusningsdebut, vilka var Tranemo och Ulricehamn med tre procent vardera.

I gymnasiet år 2, där andelen med tidig berusningsdebut var tio procent i hela Västra Götaland, fanns också skillnader kommunerna emellan. Den kommun med högst andel elever som uppgett en berusningsdebut vid 13 års ålder eller tidigare var Hjo med 16 procent. Lilla Edet, Munkedal, Öckerö, Tibro och Vara hade alla en andel på 14 procent. Den kommun där lägst andel elever uppgav en tidig berus-

ningsdebut var Mölndal med sex procent, varpå alla andra kommuner hade minst åtta procent. En möjlig förklaring till att en större andel av gymnasieeleverna uppgav en tidig berusningsdebut kan vara att det dracks mer alkohol generellt då dessa var i den åldern då många alkoholdebuterar. Trenden med minskat drickande kan därför ha resulterat i en lägre andel elever med tidig berusningsdebut bland niondeklassarna (Leifman, red. 2013).

Anskaffningsätt

Såväl denna undersökning som flera andra har påvisat att många ungdomar dricker alkohol och att det inte är ovanligt att somliga av dem dricker förhållandevis stora kvantiteter. Med beaktande av de åldersrestriktioner som finns i den svenska alkohollagstiftningen ska det inte vara möjligt för dessa ungdomar att själva skaffa alkohol. Det är emellertid ett faktum att det många gånger går att få tag på alkohol även för ungdomar i förhållandevis låg ålder.

Tabellerna 30 i bilaga 3 och 4 visar hur elever i Västra Götaland respektive riket fått tag på alkohol med Systembolaget som ursprung. Generellt bestod en större del av flickors än pojkars totala alkoholintag av alkohol från Systembolaget, medan pojkar i högre grad än flickor drack smugglad alkohol.

I årskurs 9 samt gymnasiet år 2, både i Västra Götaland och riket, var det vanligast att man fick tag på alkohol från en pojk-/flickvän, kompis eller kompisars syskon. Detta gällde dock en större andel flickor än pojkar. I årskurs 9 var det näst vanligast att man fick alkoholen från en vuxen (ej föräldrar) som sålde eller köpte ut. Detta anskaffningsätt var även näst vanligast i gymnasiet, tillsammans med att man fick alkohol från egna föräldrar/vårdnadshavare med lov. Det sistnämnda alternativet var vanligare för flickor än för pojkar. Att själv ha handlat på Systembolaget var ovanligt i båda åldersgrupperna. Dessa mönster skilde sig inte mellan Västra Götaland och riket.

I kommunerna skilde sig inte populariteten i de olika anskaffningsätten nämnvärt från hela länet och riket, de flesta följde samma mönster. Detta gällde även för könsskillnaderna. Se bilagorna 5–12 för resultat uppdelade på kommuner samt kön.

Narkotika

Med narkotika avses i Sverige de preparat som finns upptagna i Läkemedelsverkets föreskrifter om förteckningar över narkotika, vilka publiceras på Internet. I dessa förekommer dels sådana medel som är föremål för kontroll enligt internationella överenskommelser (FN:s narkotikakonventioner), men också ett antal medel som enligt svenska bestämmelser skall anses som narkotika. Preparaten har olika egenskaper men gemensamt för dem är att de påverkar centrala nervsystemet. Cannabis har genom åren varit den vanligaste narkotikan i årskurs 9 såväl som i gymnasiet.

Genom åren har det inte varit någon större skillnad mellan flickor och pojkar vad gäller narkotikaprevalens i årskurs 9. Tidigare har mättet livstidsprevalens använts vid redovisning av elevers narkotikaerfarenhet men numera används istället ANDT-indikatorn "använt narkotika de senaste 12 månaderna". Frågans utformning ändrades år 2007 och då var andelen elever i årskurs 9 i riket som använt narkotika fyra procent bland pojkar och flickor medan den var sex procent bland pojkarna och fyra procent bland flickorna 2013 (Leifman red. 2013). I Västra Göta-

land var motsvarande siffror i årskurs 9 fem procent respektive för pojkarna och flickorna.

Gymnasieundersökningen har i riket pågått sedan 2004 och där såg man fram till och med 2011 en uppgång av att ha använt narkotika någon gång bland pojkarna. Vanligtvis uppger en större andel pojkar än flickor att de använt narkotika vilket man även ser i årets undersökningar, både i Västra Götaland och i hela landet. Vidare är skillnaden mellan könen större i gymnasiet än i årskurs 9. År 2013 uppgav 14 procent av pojkarna och tio procent av flickorna att de använt narkotika under det senaste året. I Västra Götaland var motsvarande siffror 14 procent av pojkarna och nio procent av flickorna, vilket även följer trenden att det är vanligare att pojkar använder narkotika i gymnasiet.

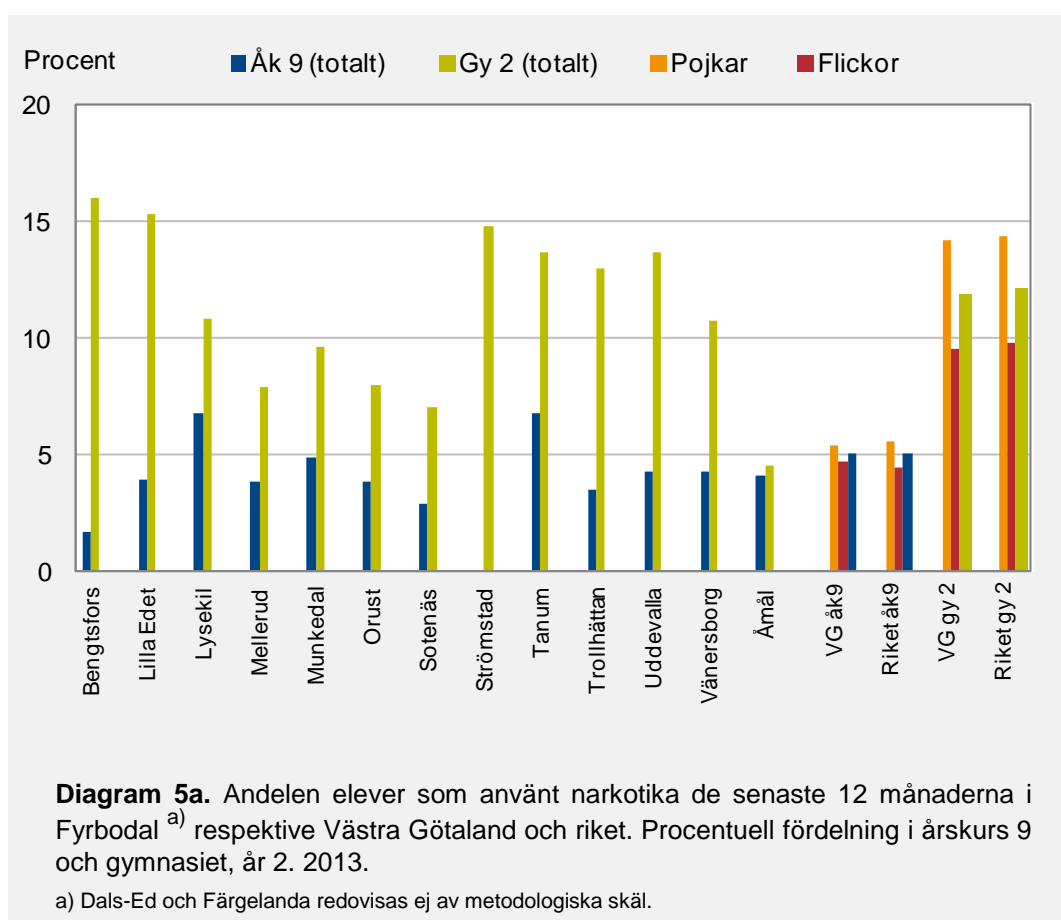

Diagram 5a visar att i de flesta kommuner i Fyrbodalen, årskurs 9, uppgav cirka fem procent av eleverna att de använt narkotika de senaste tolv månaderna, likt andelen narkotikaanvändare i hela länet och riket. Vissa kommuner avvek dock; i Strömstad svarade till exempel ingen att de använt narkotika de senaste tolv månaderna. Även Bengtsfors hade en relativt sett låg andel narkotikaanvändare med två procent. Högst andel narkotikaanvändare i årskurs 9 hade Lysekil och Tanum med sju procent vardera.

I gymnasiet år 2 hade Åmål den lägsta andelen elever som använt narkotika de senaste tolv månaderna med fyra procent, varpå Mellerud, Orust och Sotenäs hade sju till åtta procent narkotikaanvändare. Högst prevalens hade Bengtsfors med 16 procent, följt av Lilla Edet och Strömstad med 15 procent.

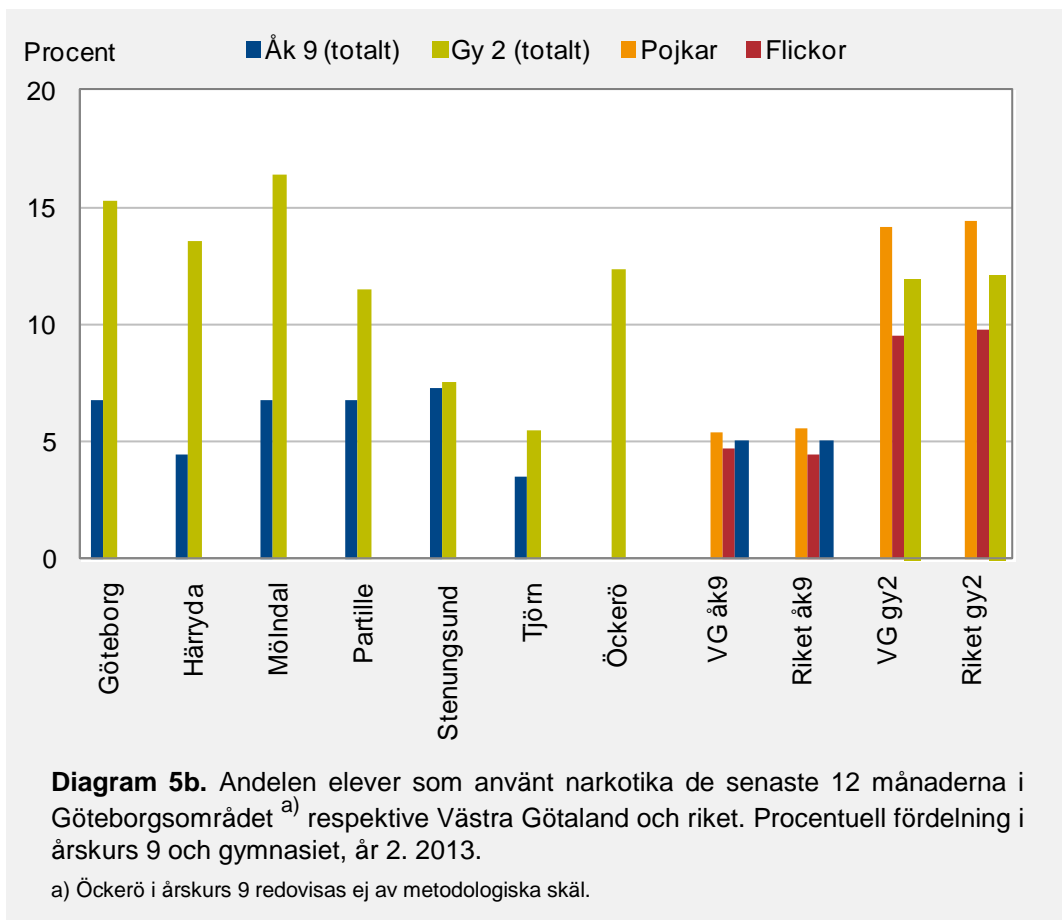
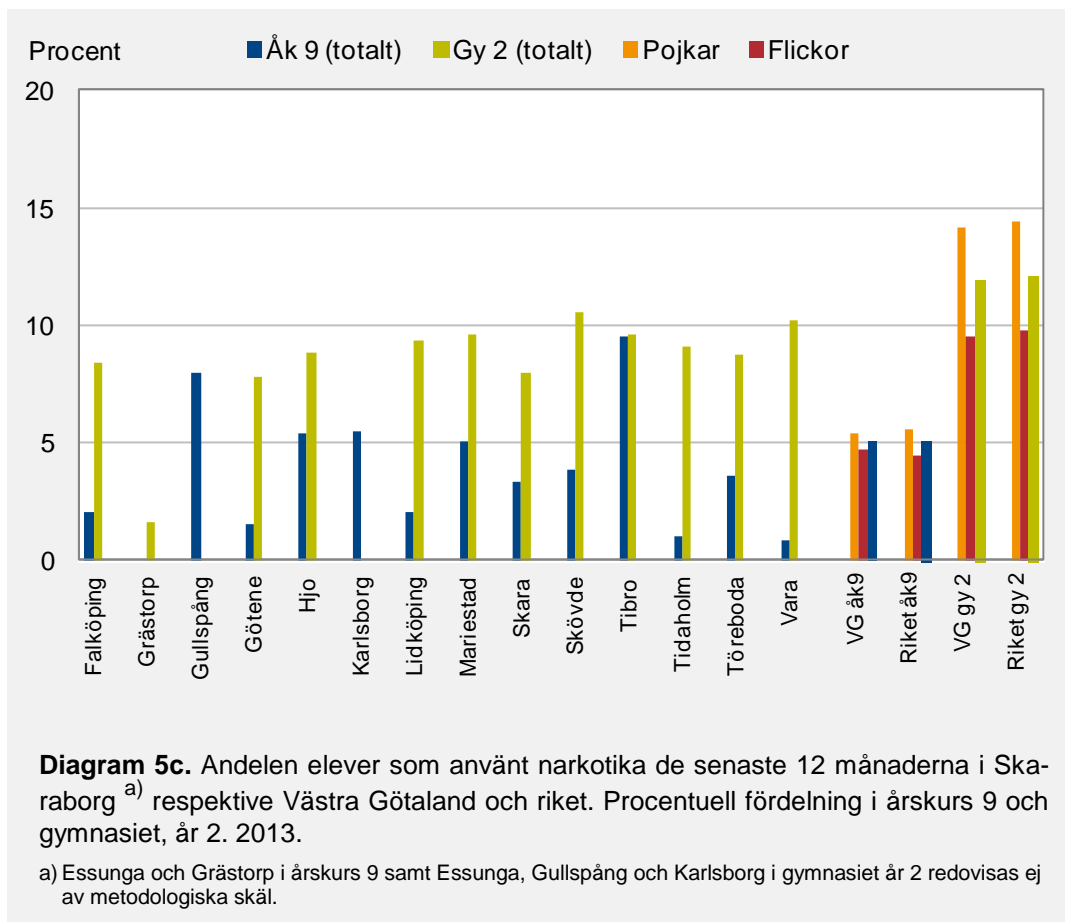
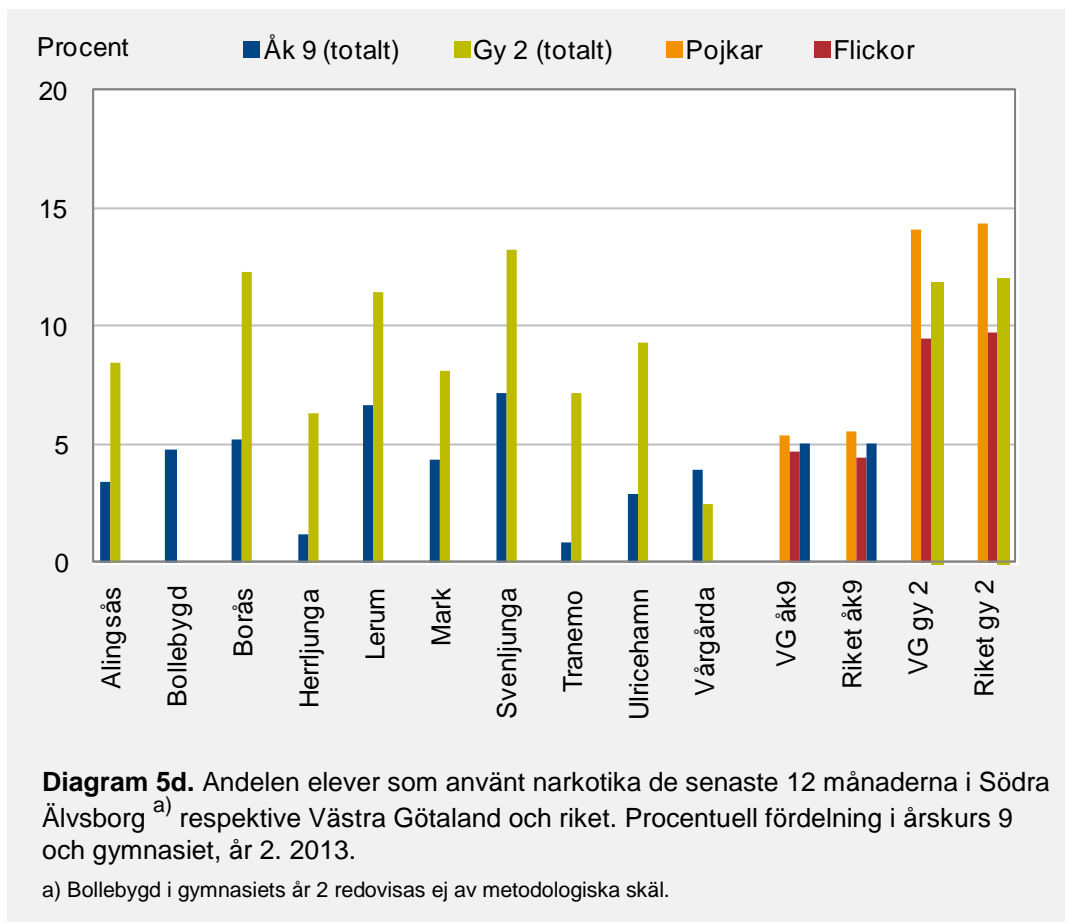

Diagram 5b visar att ingen av kommunerna i Göteborgsområdet, årskurs 9, skilde sig nämnvärt från länet och riket (fem procent) i andelen som använt narkotika de senaste tolv månaderna. Större skillnader fanns i gymnasiets andra år där Tjörn och Stenungsund hade lägst andel narkotikaanvändare med fem respektive åtta procent. Högst andel hade Göteborg och Mölndal med 15 respektive 16 procent, vilket kan jämföras med länets och rikets tolv procent.

I årskurs 9 fanns det i Skaraborgsområdet måttligt stora avvikelser från länet och riket i andelen narkotikaanvändare. Tidaholm och Vara uppvisade till exempel en prevalens på en procent och Falköping, Lidköping och Götene hade två procent narkotikaanvändare. Högst andel elever som uppgett att de använt narkotika de senaste tolv månaderna hade Gullspång och Tibro med åtta respektive tio procent. I gymnasiet år 2 var det ingen av kommunerna i Skaraborg som hade en lika stor eller större andel narkotikaanvändare än länet och riket (tolv procent). Klart lägst andel hade Grästorp med två procent medan Skövde, Mariestad, Tibro och Vara hade den högsta prevalensen med tio till elva procent narkotikaanvändare.

I Södra Älvsborg, årskurs 9, hade Herrljunga och Tranemo den lägsta andelen elever som använt narkotika det senaste året med en procent vardera. Högst andel narkotikaanvändare hade Lerum och Svenljunga med sju procent vardera, två procentandelar över länet och riket med fem procent respektive. I gymnasiet år 2 hade Vårgårda den lägsta andelen elever som klassades som narkotikaanvändare med två procent. Den enda kommunen i Södra Älvsborg som översteg länets och rikets andelar på tolv procent var Svenljunga där 13 procent uppgav att de använt narkotika senaste tolv månaderna.

Sammanfattning

Sammantaget i hela Västra Götaland, årskurs 9, hade Tibro den största andelen elever som uppgett att de använt narkotika de senaste tolv månaderna med tio procent. Därefter, med åtta procent narkotikaanvändare kom Gullspång varpå Lysekil, Tanum, Göteborg, Mölndal, Partille, Stenungsund, Lerum och Svenljunga alla hade sju procent vardera. Det fanns även flera kommuner med mycket låga andelar narkotikaanvändare. Först kan Strömstad nämnas; av de 79 elever som svarade på enkäten var det ingen som uppgav att de använt narkotika de senaste tolv månaderna. I Tidaholm, Vara, Herrljunga och Tranemo klassades en procent av eleverna som narkotikaanvändare.

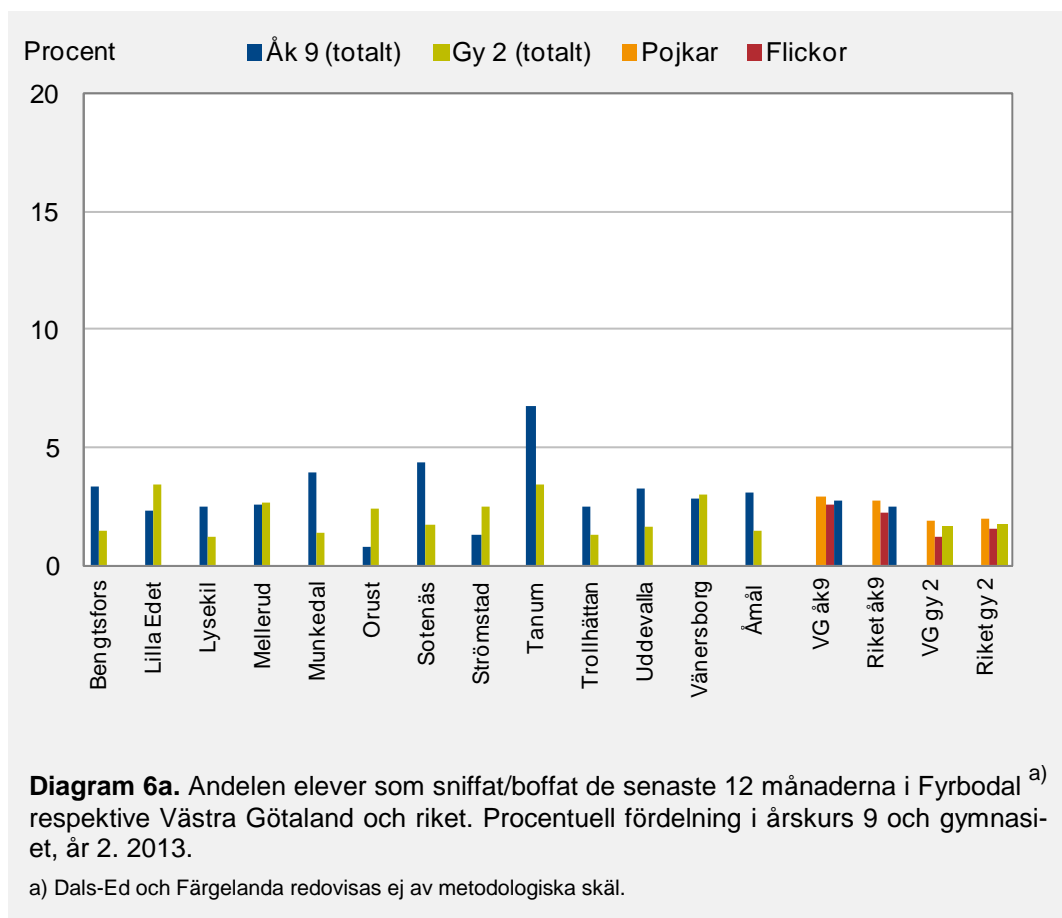
I gymnasiet år 2 uppvisade Bengtsfors och Mölndal de högsta andelarna som svarat att de använt narkotika de senaste tolv månaderna, med 16 procent respektive. Därpå hade Lilla Edet, Strömstad och Göteborg en andel narkotikaanvändare på 15

procent. Bland de kommuner med lägre andelar än länet (tolv procent) fanns Grästorp och Vårgårda med endast två procent, Åmål med fyra procent, Tjörn med fem procent samt Herrljunga med sex procent.

Sniffat/boffat

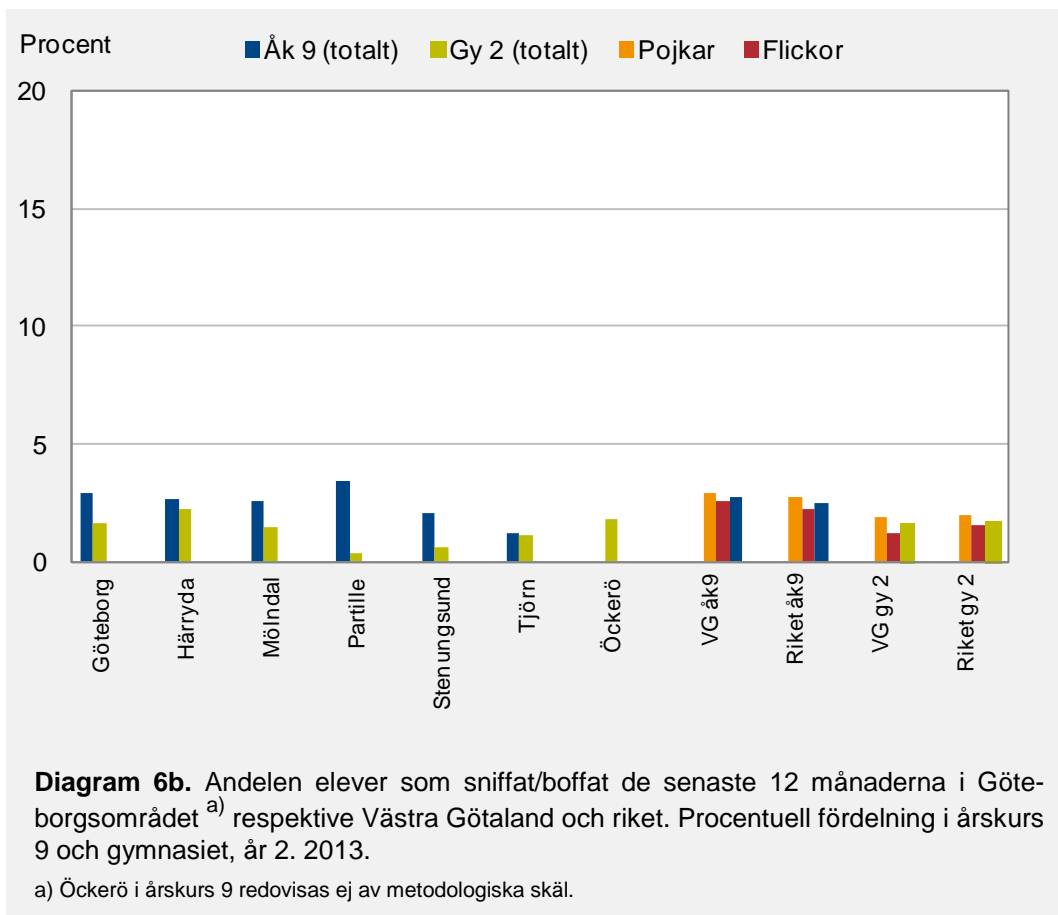
Under 1950-talet blev det vanligt att sniffa lösningsmedel, d.v.s. lättflyktiga kolväten som thinner, bensin, terpentin och aceton (CAN m.fl. 1997). Det var främst bland yngre tonåringar som detta uppmärksammades. Under senare år har emellertid även olika gaser, så som butan- och propangas, använts som sniffningsmedel. Inför 2012 års undersökning ändrades frågan så att den även innefattar uttrycket "boffa", ett uttryck som i CANs pilotundersökning av det nya formuläret visade sig vara vanligt (Gripe & Nyström 2013). Att denna justering inte gjorts tidigare kan ha medfört en underskattning av sniffingens/boffningens omfattning föregående år.

Den nya frågeformuleringen innebär enligt den metodstudie (Raninen & Nyström 2013) som gjordes i samband med enkätrevideringen att fler som sniffat/boffat fångas in, något man bör ha i åtanke vid jämförelse med resultat från tidigare rikstäckande undersökningar. Att sniffa var betydligt vanligare under 70-talet jämfört med idag. År 2012 uppgav två procent att de hade sniffat de senaste tolv månaderna, samma år i det reviderade formuläret uppgav tre procent att de sniffat/boffat. Även i 2013 års undersökning svarade tre procent av eleverna i årskurs 9 att de sniffat/boffat de senaste tolv månaderna, både i Västra Götaland och i riket. Att sniffa/boffa i gymnasiet är mindre vanligt än i årskurs 9, och i årets undersökning var det två procent av eleverna i gymnasiets år 2 som uppgett att de sniffat/boffat, både i Västra Götaland och i riket.

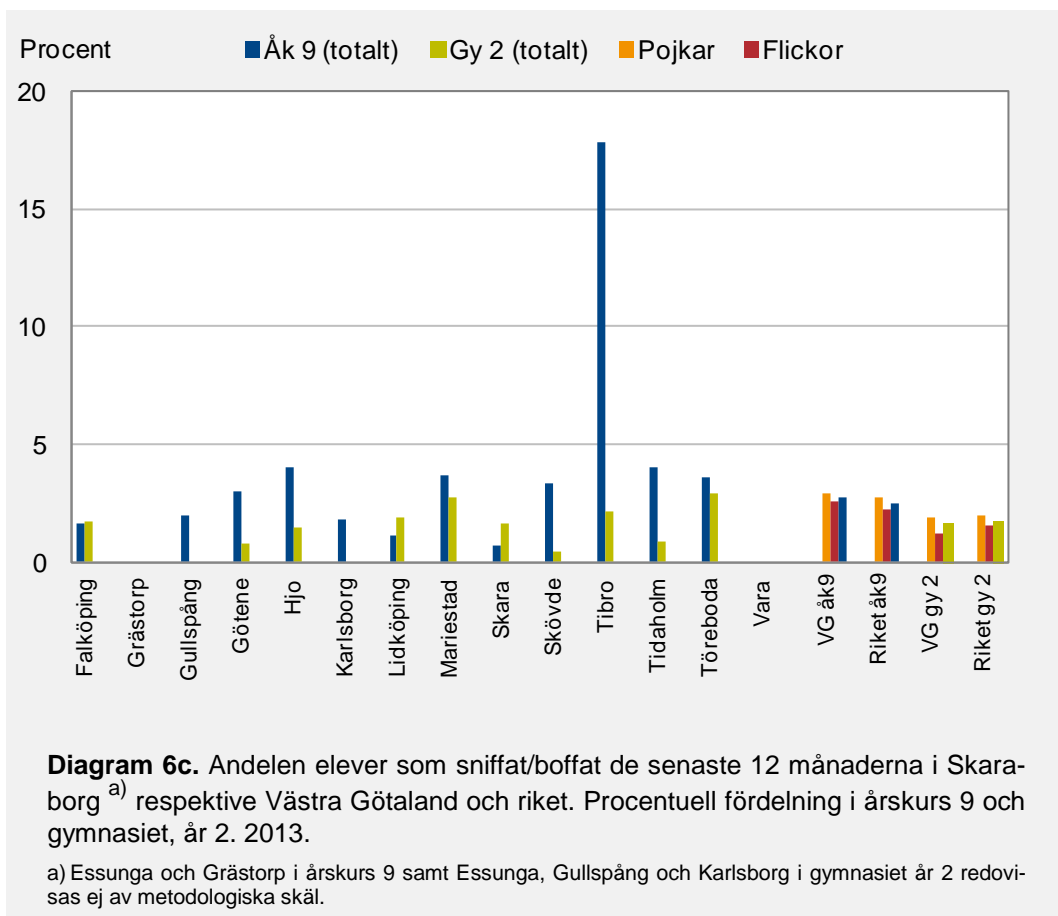

I Fyrbodal, årskurs 9, hade Orust och Strömstad den lägsta andelen elever som svarat att de sniffat/boffat de senaste tolv månaderna med en procent vardera. I övrigt hade de flesta kommuner cirka tre procent som uppgett att de sniffat/boffat, precis som i hela länet och riket. Tanum hade den högsta andelen elever som sniffat/boffat, med sju procent.

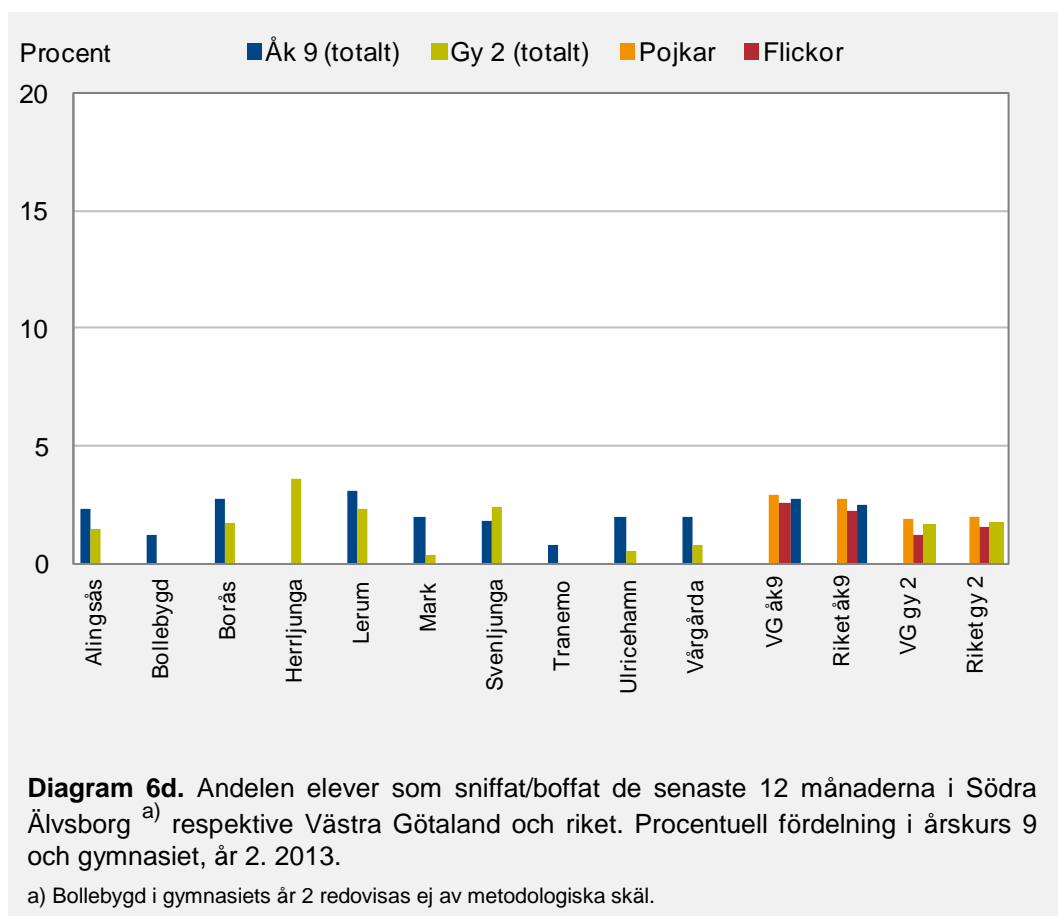
I gymnasiet var det generellt mindre vanligt att ha sniffat/boffat de senaste tolv månaderna än i årskurs 9. Lilla Edet, Mellerud, Tanum och Vänersborg hade de högsta prevalenserna med tre procent vardera. Den lägsta andelen elever som uppgett att de sniffat/boffat de senaste tolv månaderna hade Bengtsfors, Lysekil, Munkedal, Trollhättan och Åmål med en procent vardera. Eftersom andelen sniffare/boffare för Västra Götaland var två procent var det endast små skillnader mellan de olika kommunerna i Fyrbodal, länet och riket.

I årskurs 9 var det i Göteborgsområdet inte någon av kommunerna vars andel som sniffat/boffat som översteg länets eller rikets (tre procent). De två kommuner som uppvisade något lägre andelar var Tjörn med en procent och Stenungsund med två procent. I gymnasiet år 2 fanns inte heller några nämnvärda skillnader från länet och riket med två procent respektive, även om Partille hade lägst andel som sniffat/boffat de tolv senaste månaderna med noll procent (en individ).

I årskurs 9 hade de flesta kommuner i Skaraborgsområdet en andel elever som svarat att de sniffat/boffat som liknande länets och rikets andelar på tre procent. Tibro avvek dock markant med 18 procent som sniffat/boffat. De flesta kommuner hade låga andelar som uppgav att de sniffat/boffat, men i Vara var det ingen som uppgav detta. Det var även i gymnasiet år 2 tre kommuner där inga klassades som sniffare/boffare: Grästorp, Skövde och Vara. Resterande kommuner hade alla mellan en och tre procent, det vill säga ingen nämnvärd avvikelse från länets och rikets andelar på två procent.

I årskurs 9 skiljde sig ingen av kommunerna i Södra Älvsborg nämnvärt från Västra Götaland och riket (diagram 6d), dock var det ingen elev överhuvudtaget i Herrljunga som svarade att de sniffat/boffat de senaste tolv månaderna. I gymnasiets år 2 var det även noll individer i Tranemo som klassades som sniffare/boffare. Aningen förhöjd prevalens av sniffning/boffning hade Herrljunga i gymnasiet, med fyra procent.

Sammanfattning

Sammantaget i Västra Götaland var det fler i årskurs 9 som sniffade/boffade jämfört med i gymnasiet. I årskurs 9 var det speciellt Tibro som urskiljde sig med 18 procent, då endast tre procent i länet sniffat/boffat. I enkäten fick man även skriva vilket preparat man sniffat/boffat och i Tibro rörde det sig främst och olika sorters spray. I övrigt var det Tanum som hade en klart högre andel än länet och riket med sju procent, därefter var det ingen kommun som hade en andel över fyra procent. De flesta kommuner hade dock en mycket låg andel som uppgav att de sniffat/boffat de senaste tolv månaderna. I Vara och Herrljunga uppgav ingen elev att de sniffat/boffat och Orust, Strömstad, Tjörn, Lidköping, Skara, Bollebygd, Tranemo hade mellan noll och en procent som sniffat/boffat.

I gymnasiets år 2 hade Herrljunga den högsta andelen elever som sniffat/boffat med fyra procent och resterande kommuner hade mellan noll och tre procent. I Grästorp, Vara och Tranemo svarade ingen elev att de sniffat/boffat de senaste tolv månaderna.

Anabola androgena steroider

Normalt är det ytterst få elever som uppger att de använt anabola androgena steroider (AAS). År 2013 var det två procent av pojkarna och noll procent av flickorna i årskurs 9 i hela landet som svarade att de använt AAS de senaste tolv månaderna. I Västra Götaland var motsvarande siffror en procent vardera för pojkarna och flickorna. För gymnasiet år 2 var andelen som använt AAS de senaste tolv månaderna en procent för pojkarna och noll procent för flickorna i både Västra Götaland och riket.

I de enskilda kommunerna i Västra Götaland syntes i de allra flesta fallen inga stora avvikelser. I årskurs 9 hade dock Tanum fem procent som uppger att de använt AAS de senaste tolv månaderna, vilket är högre än i länet och riket. Skövde uppvisade även en andel på fyra procent av pojkarna som använt AAS de senaste tolv månaderna. I gymnasiet år 2 var det ingen kommun som hade en högre andel AAS-användare än tre procent.

Rökare

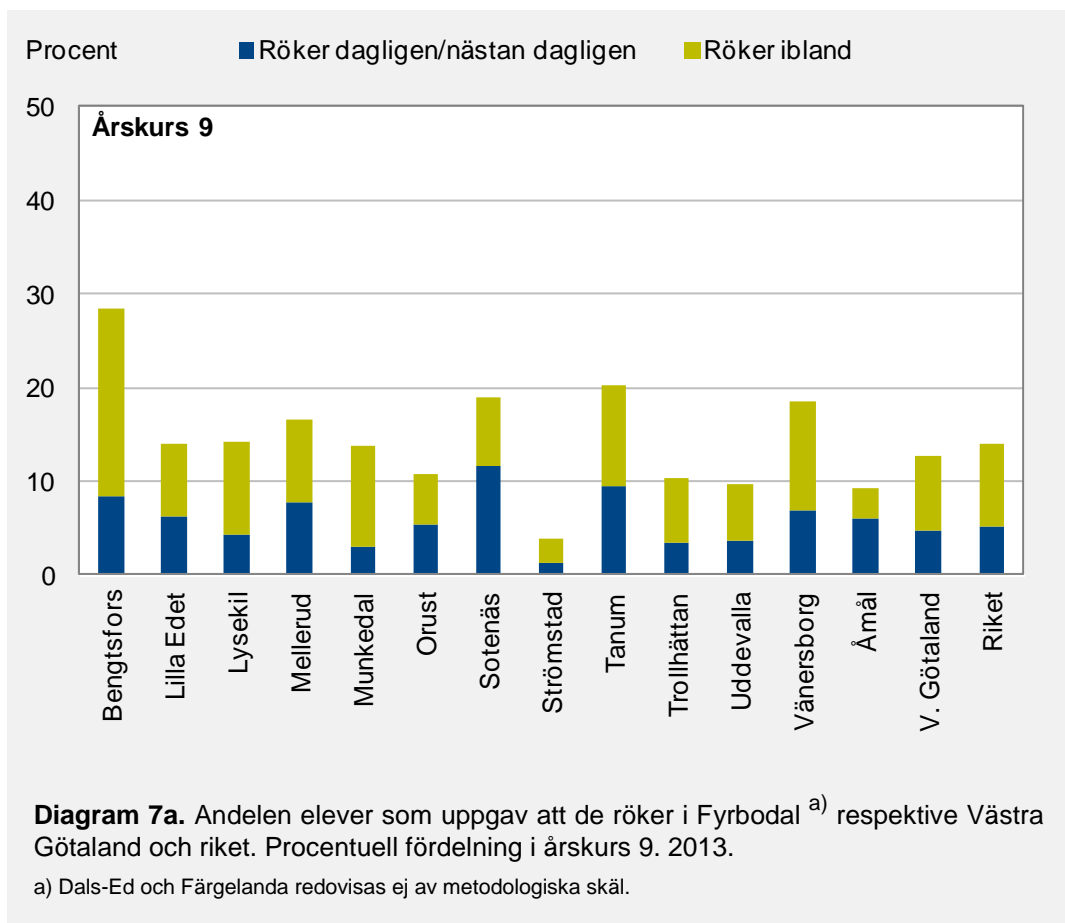
I tidigare undersökningar har man klassificerats som rökare om man på frågan "Röker du fortfarande?" har svarat "Ja, varje dag", "Ja, nästan varje dag", "Ja, men bara när jag är på fest" eller "Ja, men bara ibland". Under tidigt 70-tal låg andelen rökare betydligt högre än under senare år. Rökningen bland svenska niondeklassare har minskat sedan dess, liksom skillnaderna i rökvanor mellan pojkar och flickor har minskat.

I de nya ANDT-indikatorerna görs en snävare definition än tidigare av begreppet rökare så att endast de som svarat att de rökt under de senaste tolv månaderna och sedan svarat ja på följdfrågan om man fortfarande röker, definieras som rökare.

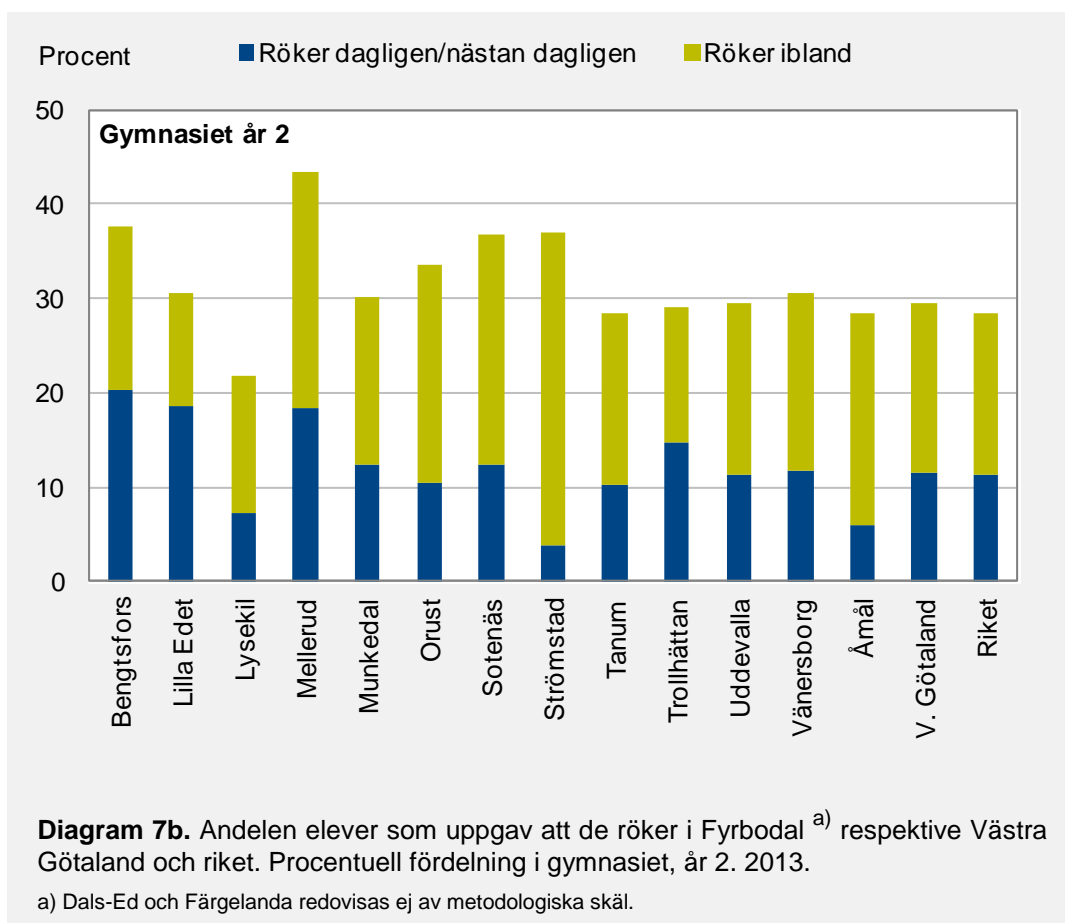
I 2013 års undersökning var det i riket, årskurs 9, tolv procent bland pojkarna och 16 procent bland flickorna som klassificerades som rökare enligt den nya definitionen. I Västra Götaland var motsvarande siffror elva respektive 14 procent. Således var det en något lägre andel som rökte i Västra Götaland jämfört med riket.

Andelen rökare i gymnasiet år 2 har legat på en relativt konstant nivå i riket sedan gymnasieundersökningarna började 2004. År 2013 var andelen som rökte i hela landet 25 procent av pojkarna och 31 procent av flickorna, medan det i Västra Götaland var 28 procent av pojkarna och 31 procent av flickorna. Under hela mätperioden har det varit en större andel flickor som röker men skillnaden är något mindre i Västra Götaland jämfört med riket.

Av diagrammen 7a–h framgår andelen rökare fördelade på de som röker ibland respektive dagligen/nästan dagligen. Sett över tid har det i riket varit vanligare att röka ibland jämfört med dagligen/nästan dagligen och så var det även år 2013.

I Fyrbodal, årskurs 9, visar diagram 7a att det på kommunnivå var vanligast med en högre andel elever som rökte ibland jämfört med dagligen/nästan dagligen, precis som i länet och riket. Detta gällde dock inte Åmål och Sotenäs där en högre andel rökte dagligen/nästan dagligen. Den högsta andelen elever som klassades som rökare hade Bengtsfors med 28 procent. Värt att notera är att en större del av dessa endast uppgav att de rökte ibland. Lägst andel som rökte hade Strömstad med fyra procent, där endast en procent uppgav att de rökte dagligen/nästan dagligen. Högst andel elever som rökte dagligen/nästan dagligen hade Sotenäs med tolv procent, till skillnad från länet och riket där fem procent rökte dagligen/nästan dagligen.

Även i gymnasiet var det i de flesta kommuner en större andel elever som rökte ibland jämfört med dagligen/nästan dagligen (diagram 7b). Bengtsfors och Lilla Edet hade dock en högre andel elever som rökte dagligen/nästan dagligen (Trollhättan hade en jämn fördelning). Mellerud hade den totalt högsta prevalensen av elever som uppgav att de rökte med 43 procent men Bengtsfors hade högst andel som svarade att de rökte varje dag/dagligen med 20 procent. Strömstad hade den lägsta andelen som rökte varje dag med fyra procent, vilket kan jämföras med Västra Götaland och rikets elva procent.

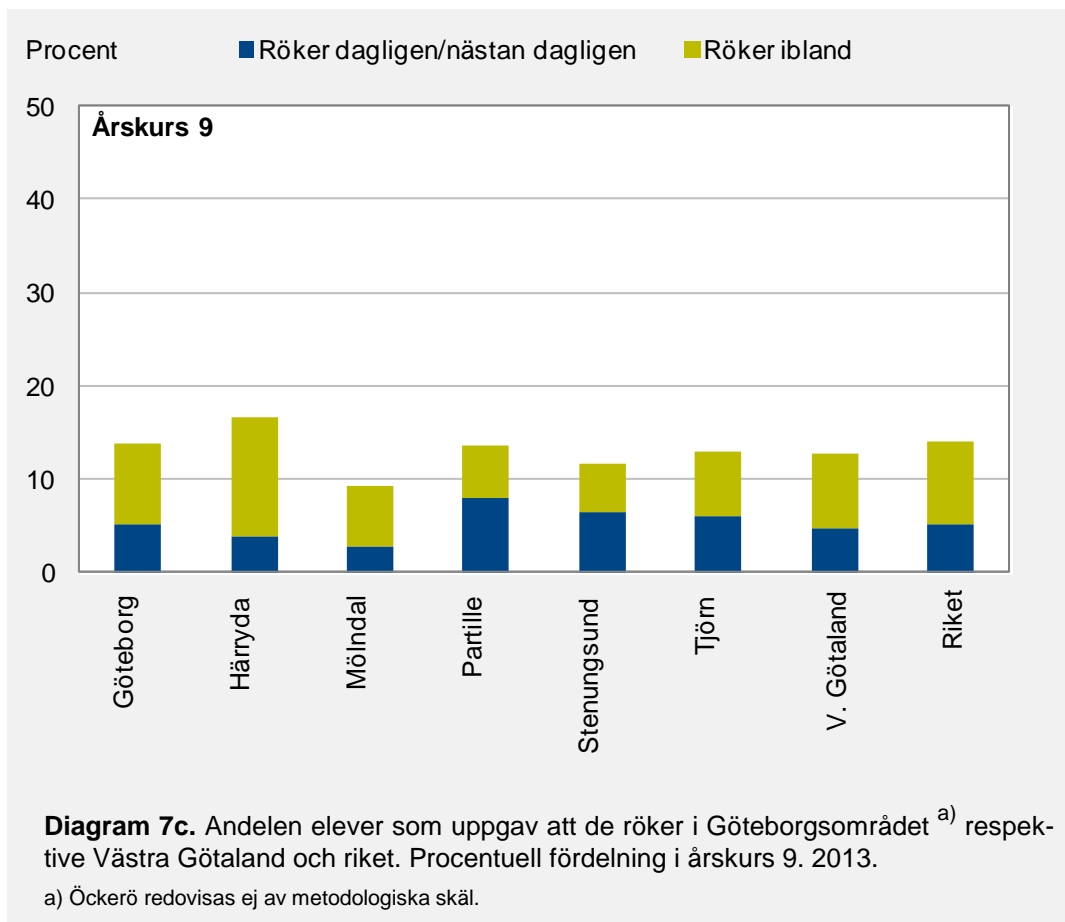
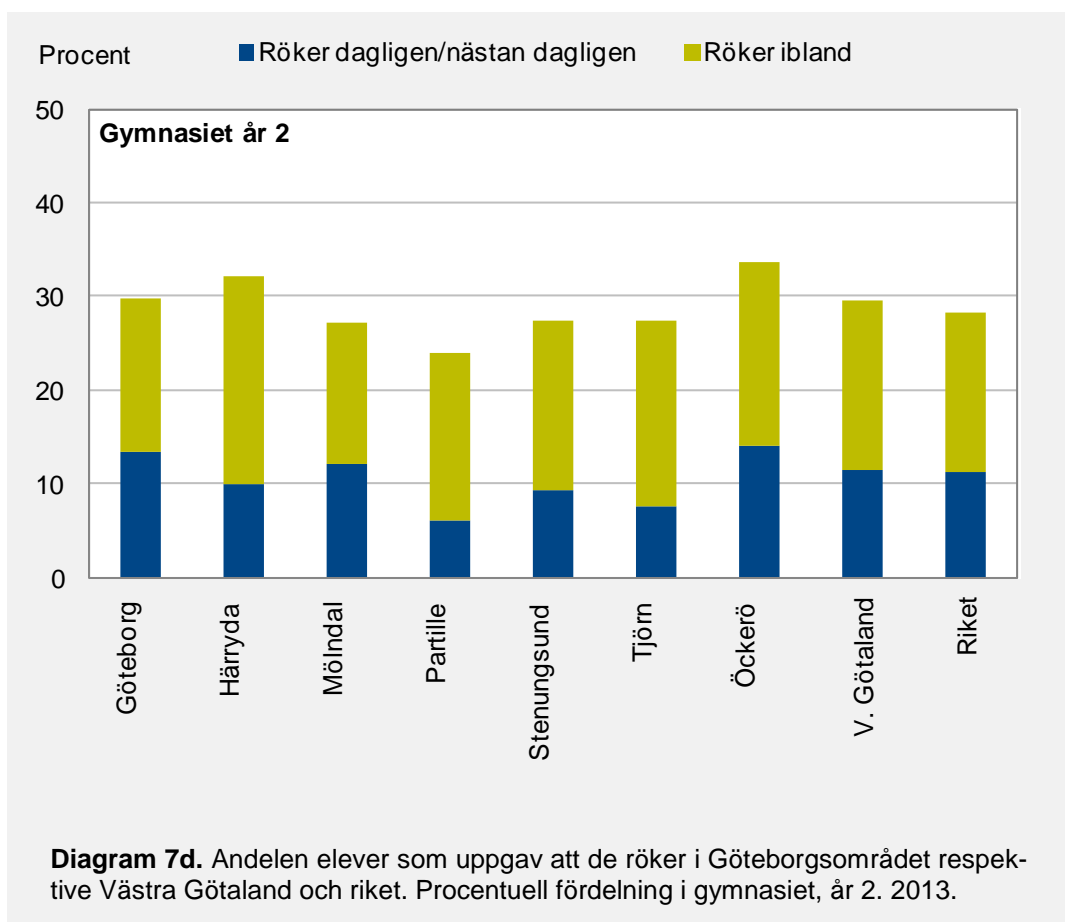

Diagram 7c visar att det i Göteborgsområdet, årskurs 9, var Härryda som hade den högsta andelen som svarade att de fortfarande rökte med 17 procent. Av dessa var det dock fyra procent som rökte dagligen/nästan dagligen. Högst andel elever som svarat att de rökte dagligen/nästan dagligen hade Partille med åtta procent. Den lägsta andelen rökare, både totalt och av de som rökte dagligen/nästan dagligen hade Mölndal med tre procent dagligrökare och sju procent som rökte ibland.

I Göteborgsområdet, gymnasiets år 2, var det Härryda och Öckerö som hade den högsta totala andelen elever som rökte (32 respektive 34 procent). Ser man till elever som svarat att de rökte dagligen/nästan dagligen så hade Öckerö den största andelen med 14 procent. Partille hade den lägsta andelen rökare, både totalt och för dagligrökare, med sex procent som svarade att de rökte dagligen/nästan dagligen. Detta kan jämföras med Västra Götaland och riket där elva procent av eleverna rökte dagligen/nästan dagligen och 18 respektive 17 procent rökte mera sällan.

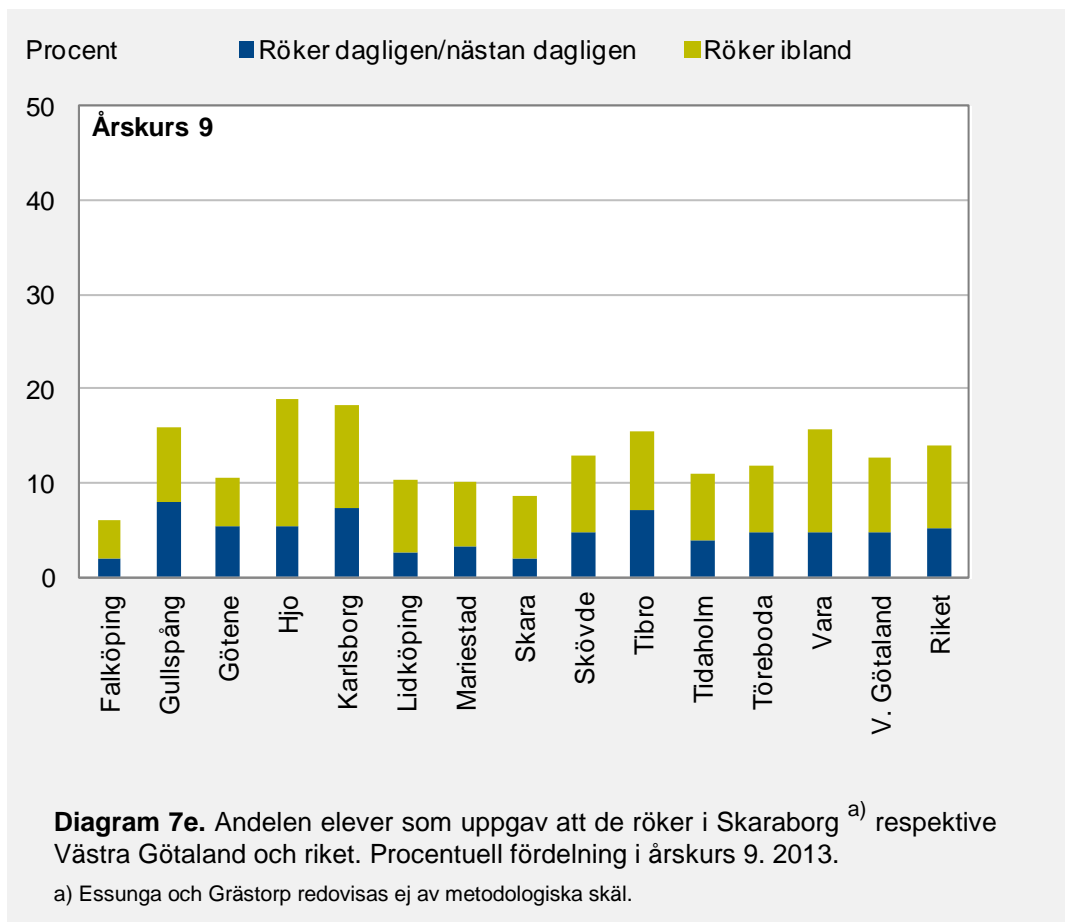
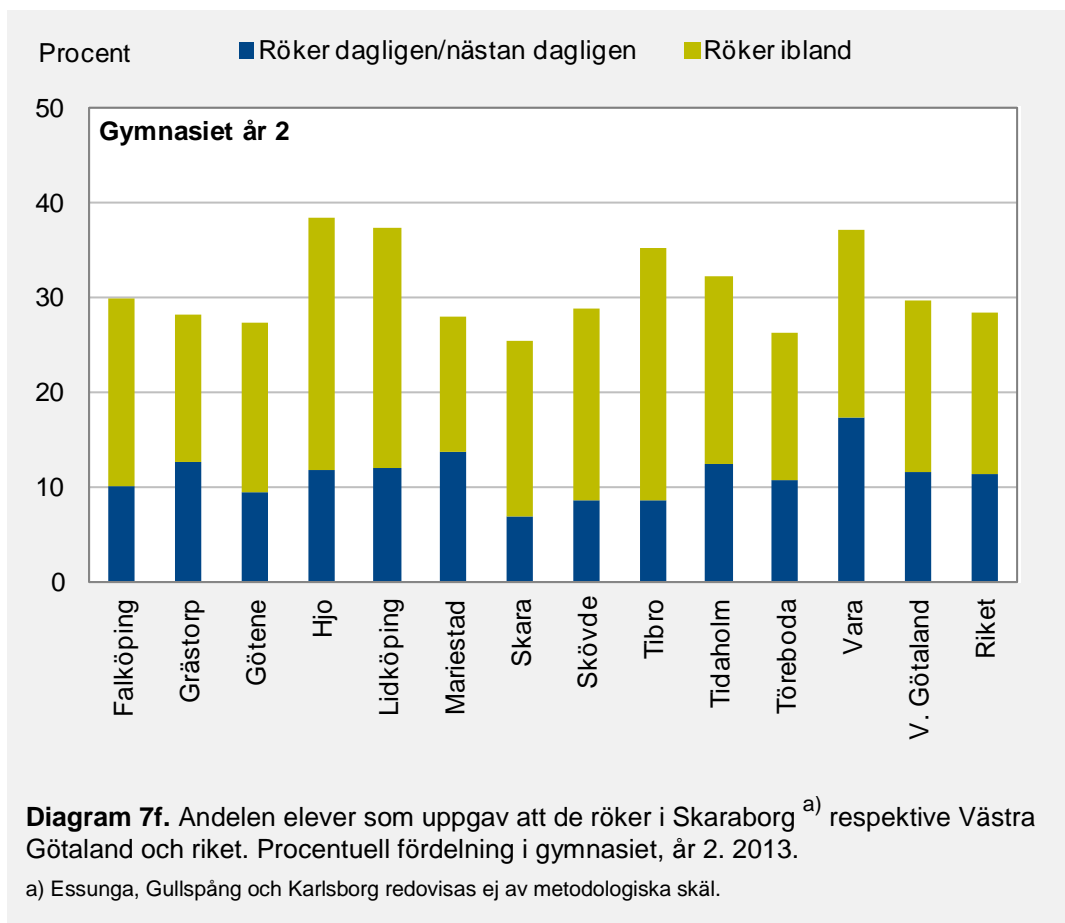
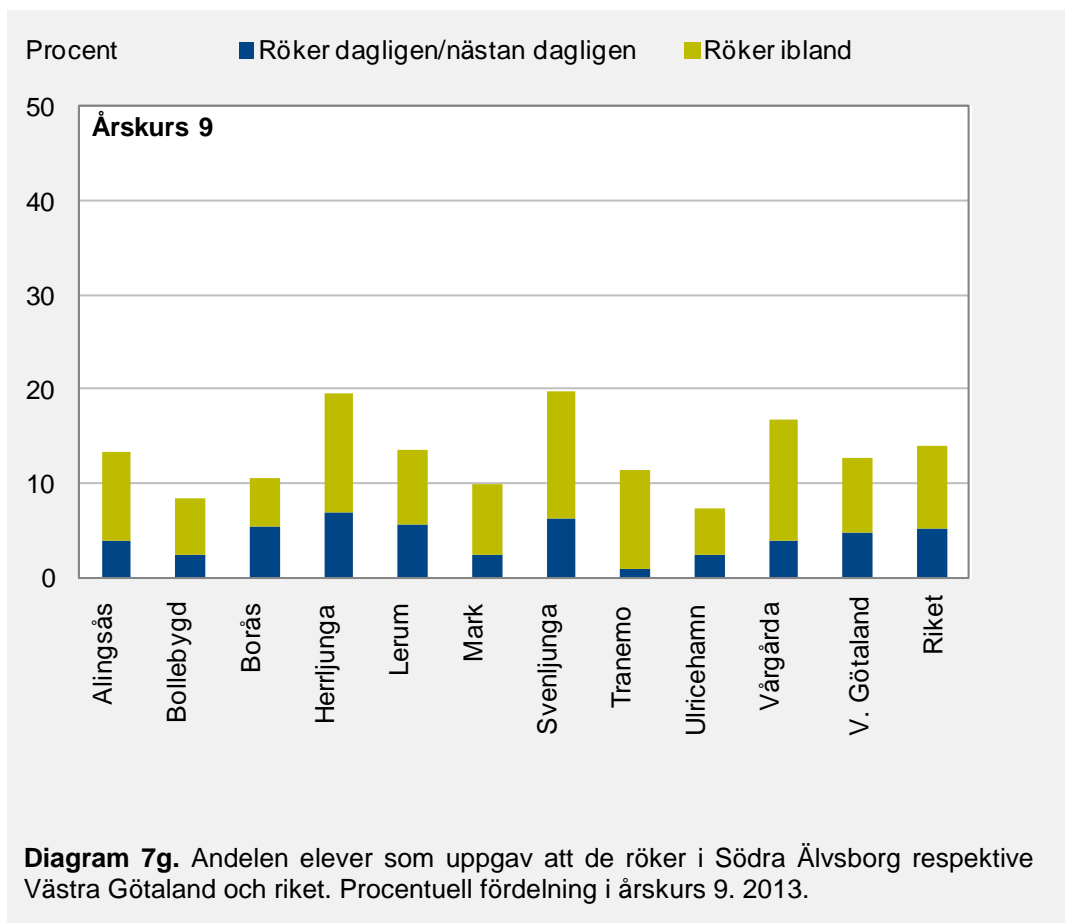

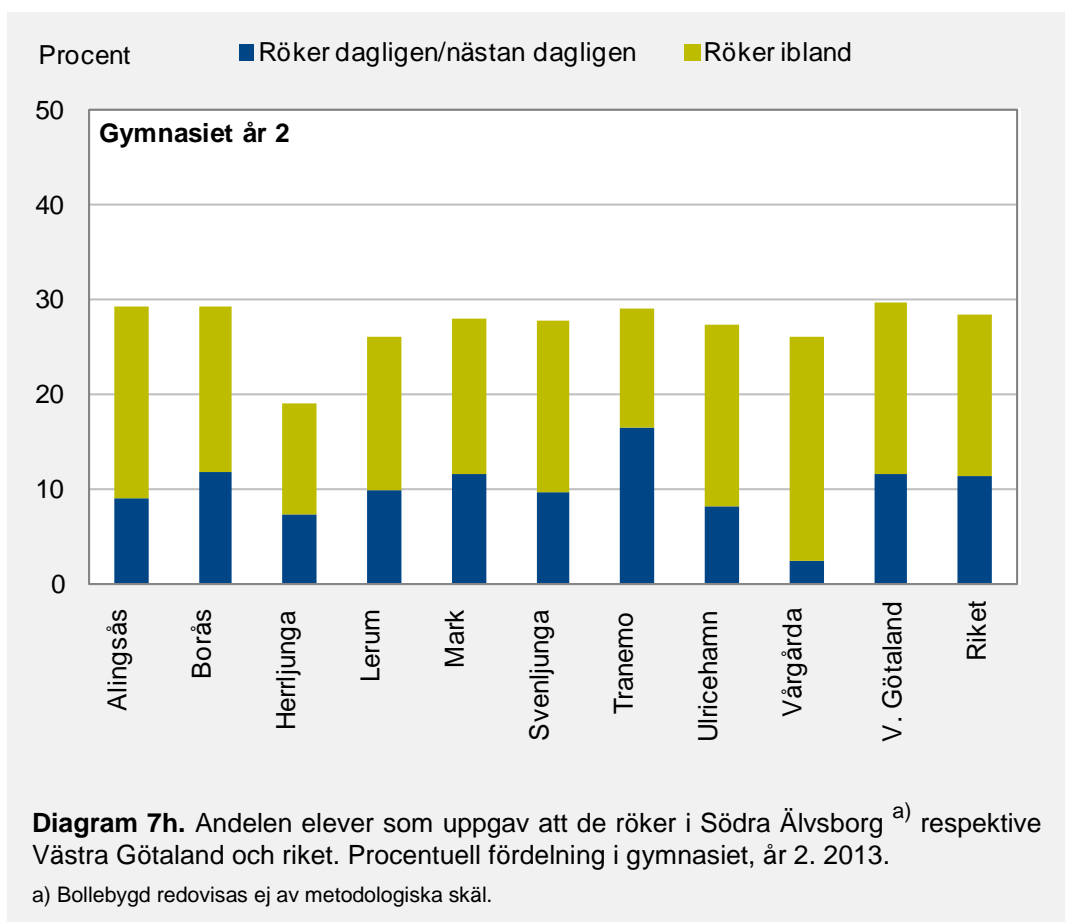
Diagram 7e visar att det i Skaraborg, årskurs 9, var vanligare att man rökte ibland jämfört med dagligen/nästan dagligen, förutom i Gullspång och Götene där båda typer var lika vanligt förekommande. Karlsborg och Hjo hade den största totala andelen rökare, med 18 respektive 19 procent. De kommuner med högst andel dagligrökare var Gullspång, Karlsborg och Tibro cirka sju procent respektive. I Västra Götaland och riket var motsvarande andelar fem procent. Falköping hade lägst andel rökare totalt, och även, tillsammans med Skara, den lägsta andelen dagligrökare med två procent.

Det var även vanligare i gymnasiets år 2 att röka ibland än att röka dagligen/nästan dagligen. Detta gällde alla kommuner utom Mariestad som hade en lika stor andel av båda. Högst andel rökare totalt hade Lidköping och Hjo med 37 respektive 38 procent. Motsvarande siffror för hela länet och riket var 30 respektive 28 procent. Högst andel elever som svarade att de rökte dagligen/nästan dagligen hade Vara med 17 procent, jämfört med länet och riket båda med elva procent. Lägst andel rökare, både totalt och dagligrökare, hade Skara med totalt 25 procent varav sju procent rökte dagligen/nästan dagligen.

I Södra Älvsborg var det i årskurs 9 vanligare att röka ibland än att röka dagligen/nästan dagligen (diagram 7g). Detta gällde alla kommuner utom Borås som hade en lika stor andel av båda typer av rökare. De kommuner som hade högst andel rökare totalt var Svenljunga och Herrljunga med 20 procent vardera då alla som rökte räknades in. Dessa hade även högst andel dagligrökare med sex respektive sju procent som rökte dagligen/nästan dagligen. I Västra Götaland och riket motsvarade den totala andelen rökare av 13 respektive 14 procent. De kommuner med lägst andel elever som uppgav att de rökte dagligen/nästan dagligen var Tranemo med en procent och Bollebygd, Mark och Ulricehamn med två procent respektive. I Västra Götaland och riket var det fem procent som uppgav att de rökte dagligen/nästan dagligen.

I gymnasiet var det i Södra Älvsborg vanligare att röka ibland än att röka dagligen/nästan dagligen, förutom i Tranemo där motsatsen var fallet. Ser man till den totala andelen rökare låg de flesta kommunerna i närheten av Västra Götalands 30 procent och rikets 28 procent. Den största avvikelserna uppvisade Herrljunga som hade den lägsta totala andelen rökare med 19 procent. Den största andelen som svarade att de rökte dagligen/nästan dagligen hade Tranemo med 16 procent, i jämförelse med länets och rikets elva procent. Den lägsta andelen elever som rökte dagligen/nästan dagligen hade Vårgårda med två procent.

Sammanfattning

När det gällde rökning i årskurs 9 hade Sotenäs den högsta andelen elever som rökte dagligen/nästan dagligen med tolv procent. Därefter hade Tanum en andel på nio procent följt av Mellerud, Partille och Gullspång med åtta procent respektive. Inkluderas de som rökte ibland hade Bengtsfors den klart högsta andelen rökare med 28 procent följt av Tanum, Sotenäs, Vänersborg, Hjo, Herrljunga och Svenljunga med cirka 19 procent respektive. Ser man till de kommuner med den lägsta andelen rökare uppvisade Strömstad och Tranemo endast en procent som rökte dagligen/nästan dagligen. Räknar man med dem som svarat att de rökte ibland så hade Strömstad fortfarande ett synnerligen lågt värde på fyra procent, följt av Falköping med sex procent, Ulricehamn med sju procent och Bollebygd med åtta procent.

I gymnasiet år 2 är det som tidigare nämnt en större andel elever som röker dagligen/nästan dagligen jämfört med ibland. Bland de som rökte dagligen hade Bengtsfors den högsta andelen med 20 procent. Därefter kom Mellerud och Lilla Edet med 18 respektive 19 procent, följt av Tranemo och Vara med 16 respektive 17 procent. Med de som rökte ibland inkluderade hade Mellerud 43 procent och Sotenäs, Strömstad, Lidköping, Bengtsfors och Hjo cirka 37 procent respektive. Sett till de kommuner med den lägsta andelen som klassats som dagligrökare hade Vårgårda endast två procent och Strömstad fyra procent. De kommuner som hade den lägsta andelen rökare när även de som rökte ibland räknades in var Herrljunga med 19 procent av eleverna, varpå Lysekil hade 22 procent och Partille 24 procent.

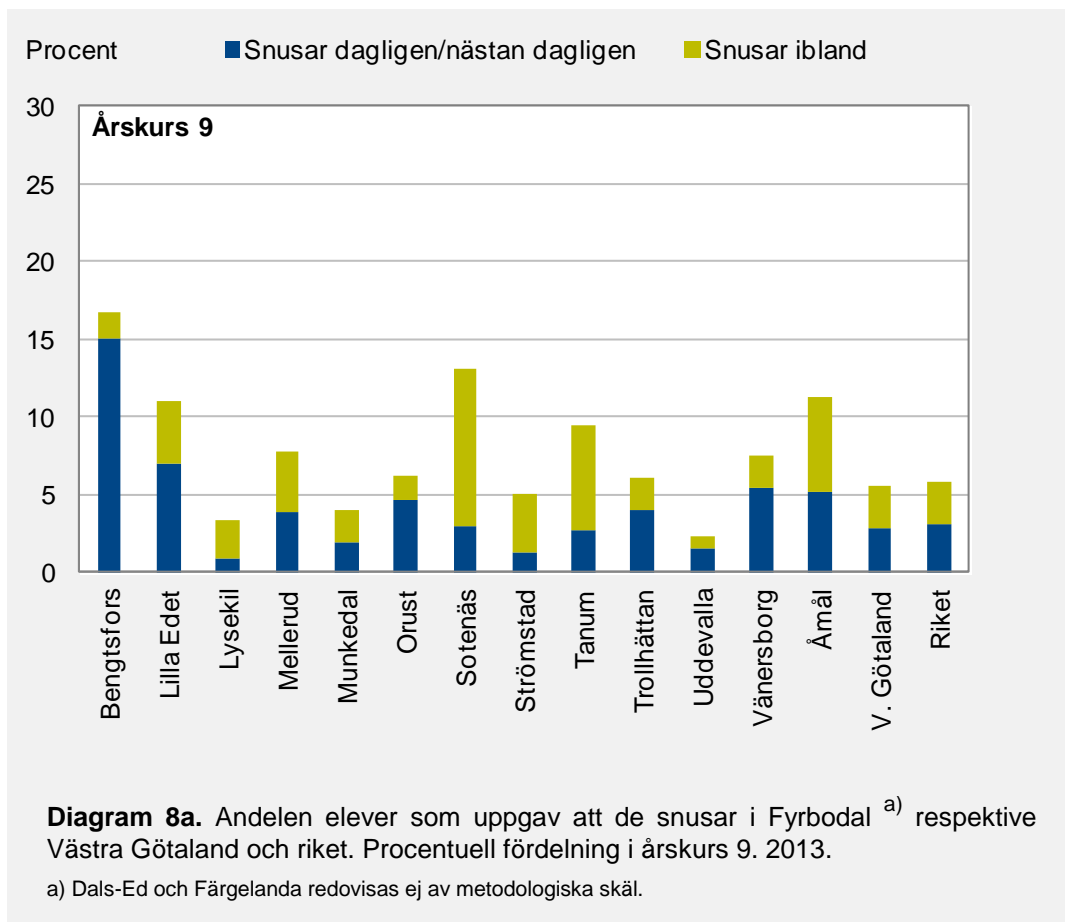
Snusare

Även begreppet snusare har omdefinierats i enlighet med de nya ANDT-indikatorerna. Tidigare gällde att för att bli klassificerad som snusare skulle man ha svarat "Ja, varje dag", "Ja, nästan varje dag", "Ja, men bara när jag är på fest" eller "Ja, men bara ibland" på frågan "Snusar du fortfarande?". Precis som för rökning var det högre andelar som snusade under 1970-talet jämfört med idag.

Den nya definitionen av snusare följer samma mönster som för rökare så att endast de som svarat att de snusat under de senaste tolv månaderna och sedan svarat ja på följdfrågan om man fortfarande snusar, definieras som snusare.

I 2013 års riksundersökning klassificerades tio procent av pojkarna och två procent av flickorna i årskurs 9 som snusare. I Västra Götaland var motsvarande andelar nio respektive två procent, det vill säga ingen nämnvärd skillnad.

I gymnasiet år 2 visade riksundersökningen att 22 procent av pojkarna och fem procent av flickorna snusade, vilket inte heller skiljer sig nämnvärt från Västra Götaland där motsvarande andelar var 22 respektive två procent. I gymnasiet kunde man även se att intensiteten på snusandet för pojkar var högre än i årskurs 9, det vill säga av de som snusade så uppgav en större andel att de snusade dagligen/nästan dagligen. Bland flickorna som snusade uppgav istället en högre andel att de snusade ibland, både i årskurs 9 och i gymnasiet år 2. Detta gällde såväl för riket som för Västra Götaland.

I årskurs 9 kan man se att både prevalensen av snusare och intensiteten i snusandet skiftade mellan kommunerna i Fyrbodal och att de även skilde sig från Västra Götaland och riket (diagram 8a). Bengtsfors hade den klart högsta prevalensen av de som snusade dagligen/nästan dagligen samt totalt med 15 respektive 17 procent. Detta var betydligt högre än länet och riket med sex procent totalt varav hälften utgjordes av elever som snusade dagligen/nästan dagligen. Lysekil, Strömstad och Uddevalla var de kommuner som hade den lägsta andelen elever som snusade dagligen/nästan dagligen, med en procent vardera.

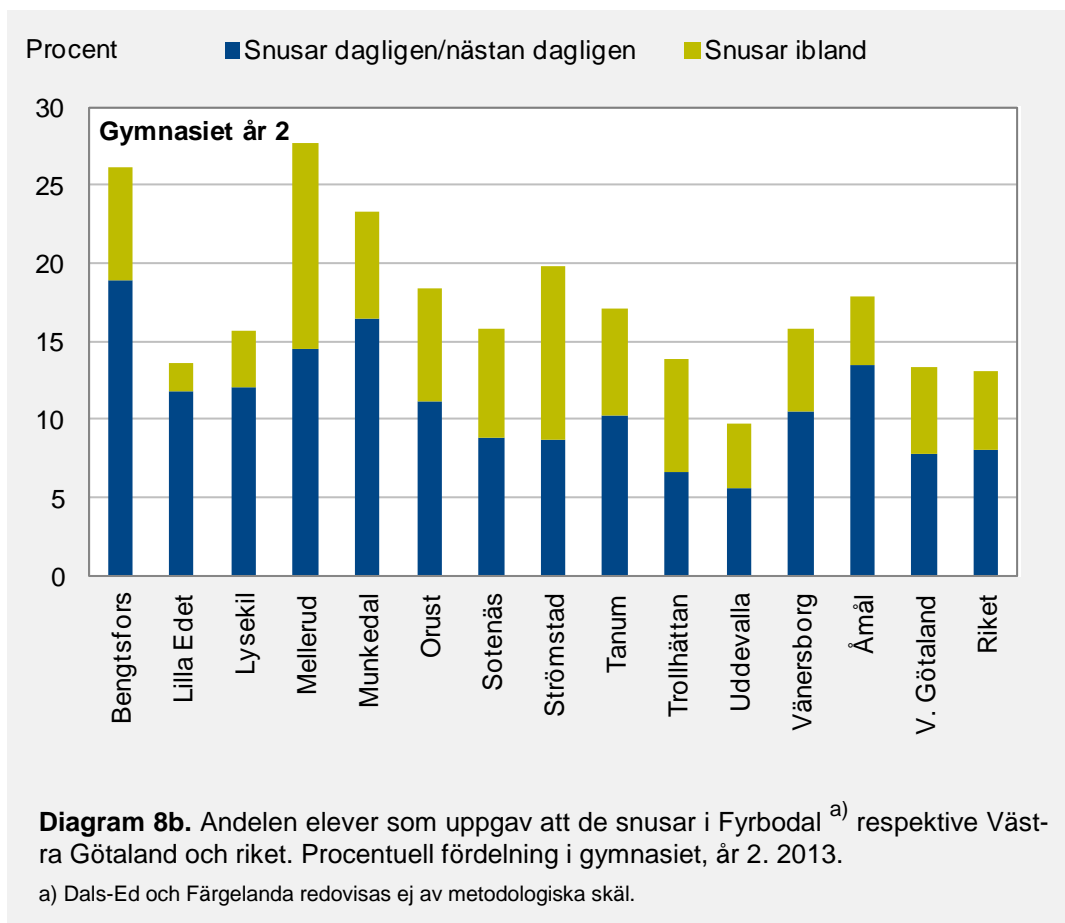
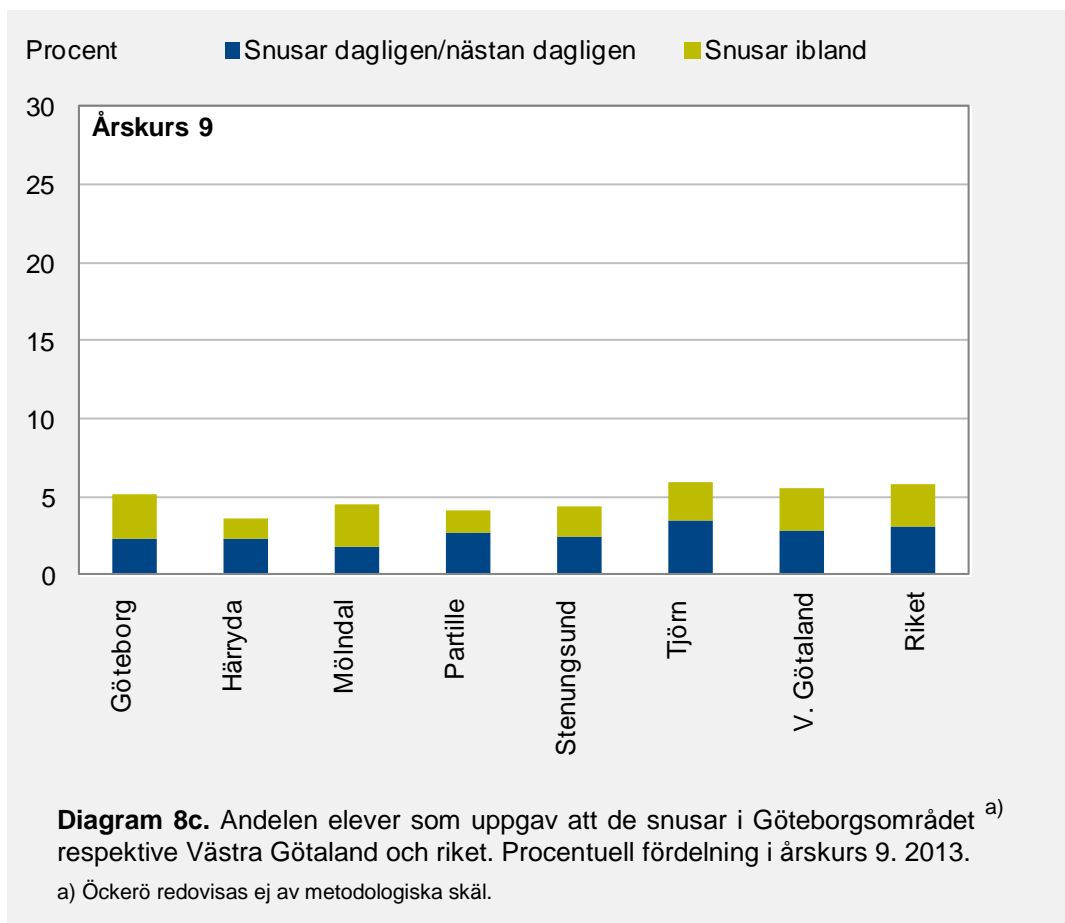
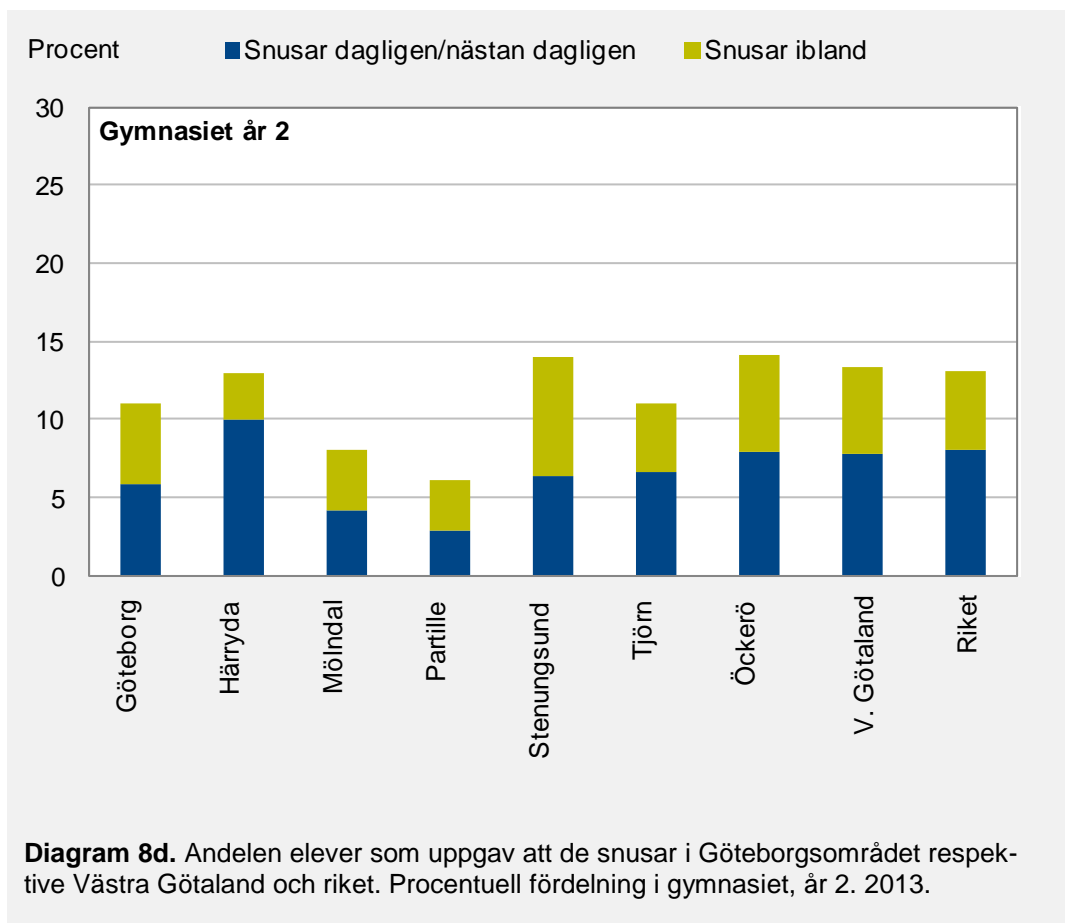

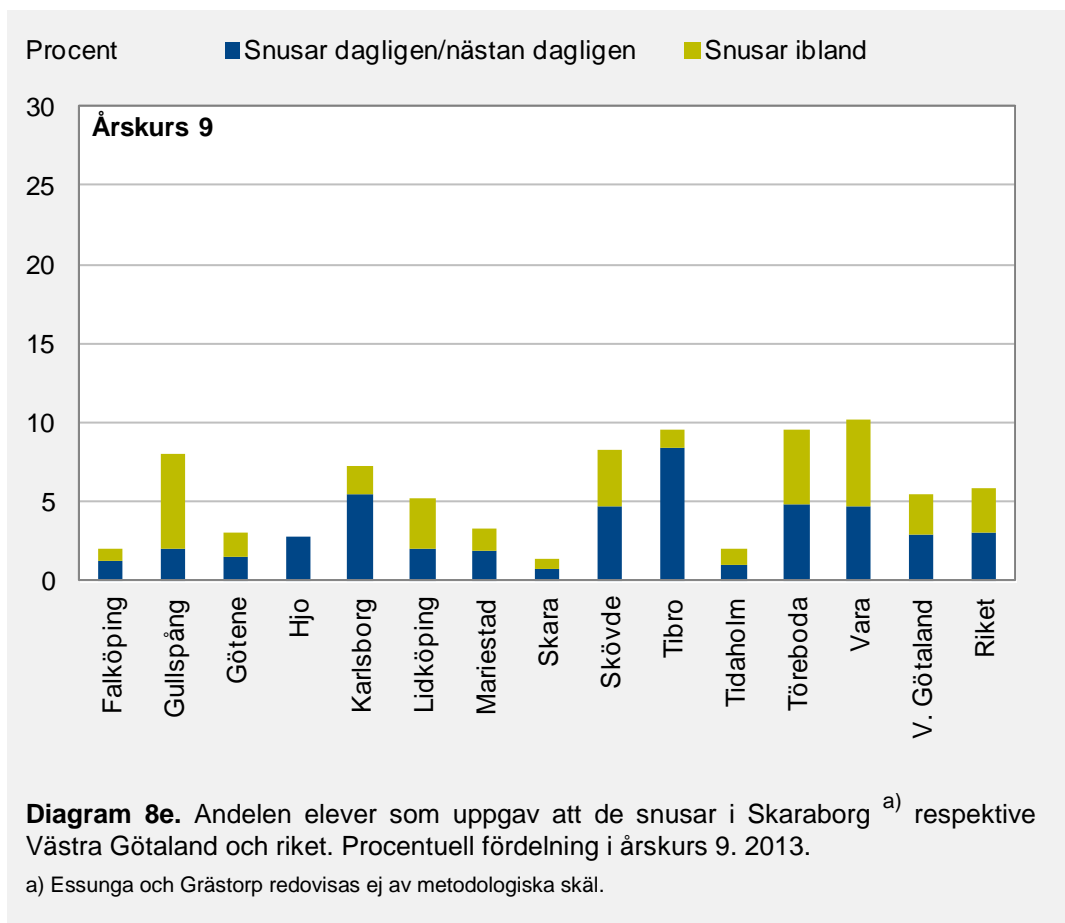
Diagram 8b för Fyrbodalen visar att intensiteten i snusandet generellt var högre i kommunerna i gymnasiet jämfört med årskurs 9, precis som var fallet i länet och riket. Högst andelar snusare totalt hade Bengtsfors och Mellerud med 26 respektive 28 procent, betydligt högre än länets och rikets andelar på 13 procent respektive. Bengtsfors hade även den högsta andelen av de som svarade att de snusar dagligen/nästan dagligen med 19 procent. Endast Uddevalla hade en lägre total andel snusare än länet och riket med tio procent, samt även den lägsta andelen som snusade dagligen/nästan dagligen med sex procent.

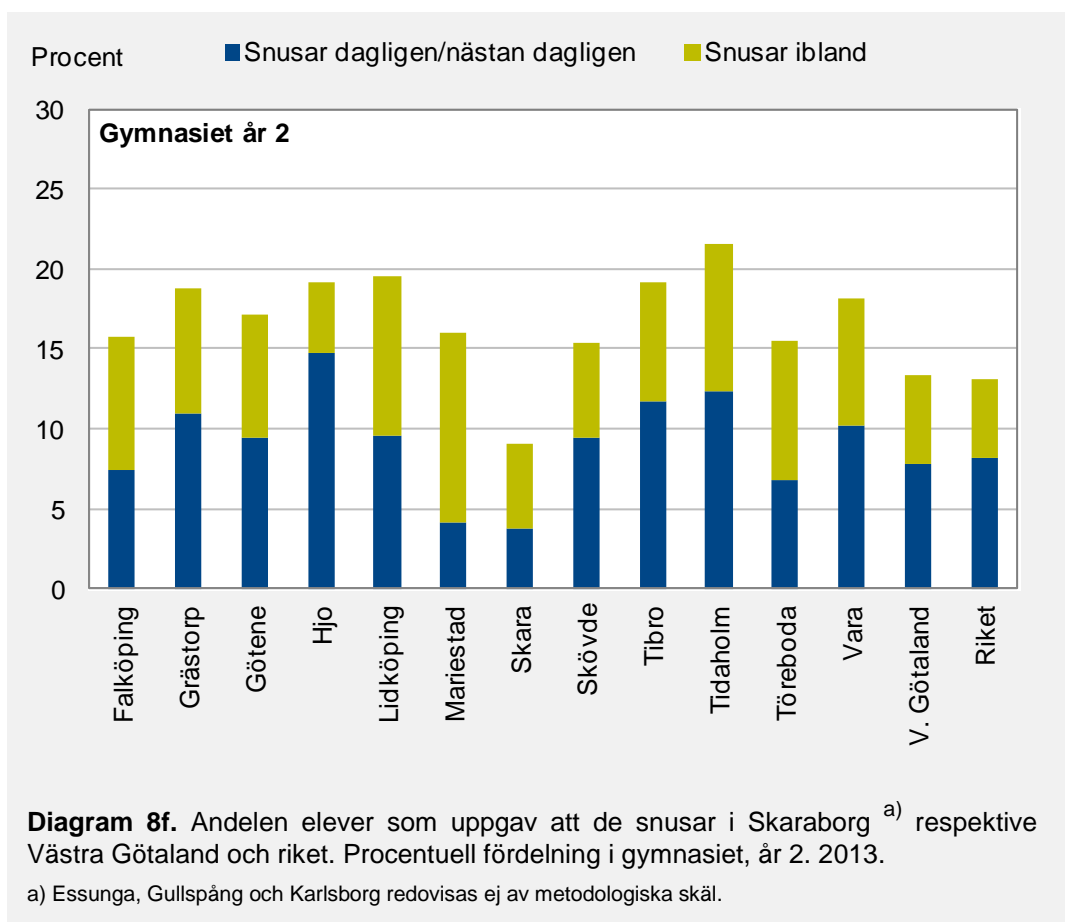
Tabell 8c visar att inte någon av kommunerna i Göteborgsområdet, årskurs 9, avvek nämnvärt ifrån länet och riket i andelen snusare (fem respektive sex procent). Tjörn hade den högsta andelen som svarade att de fortfarande snusade med fyra procent som snusade dagligen/nästan dagligen och två procent som snusade ibland. Göteborg, Härryda, Mölndal och Stenungsund hade de lägsta andelarna av de som uppgav att de snusade dagligen/nästan dagligen med två procent vardera, och Härryda, Partille och Stenungsund hade den lägsta totala prevalensen med fyra procent vardera.

I gymnasiets år 2 i Göteborgsområdet var intensiteten i snusandet generellt högre än i årskurs 9. Detta gällde samtliga kommuner förutom Mölndal och Partille, där lika stora andelar snusade ibland som dagligen/nästan dagligen. Ingen av kommunerna hade en markant större andel snusare än Västra Götaland och riket. Lägst andelar som uppgav att de fortfarande snusade hade Partille med tre procent som snusade dagligen/nästan dagligen och lika stor andel uppgav att de snusade ibland.

I årskurs 9 i Skaraborg skiljde sig kommunerna något mellan varandra, länet och riket. Högst andelar snusare totalt hade Tibro, Töreboda och Vara med tio procent vardera, vilket är dubbelt så höga andelar som länet och riket. Tibro hade även den högsta andelen som snusade dagligen/nästan dagligen med åtta procent, jämfört med länet och riket med motsvarande andelar på tre procent. Falköping, Skara och Tidaholm hade lägst andelar som uppgav att de fortfarande snusade, alla med en procent som snusade dagligen/nästan dagligen och en procent som snusade ibland.

I gymnasiet skiljde sig kommunerna från varandra, länet och riket både i andelarna som snusade dagligen/nästan dagligen och de som snusade ibland. Högst andel totalt av de som angav att de fortfarande snusade hade Tidaholm med 21 procent, följt av Grästorp, Hjo, Lidköping och Tibro med 19 procent vardera. Det var även Hjo som hade den högsta andelen elever som svarade att de snusade dagligen/nästan dagligen med 15 procent. Detta kan jämföras med länet och riket som båda hade en total andel av snusare på 13 procent, varav åtta procent snusade dagligen/nästan dagligen. Den kommun som hade lägst andel elever totalt som snusade var Skara med nio procent och samma kommun, tillsammans med Mariestad, hade även den lägsta andelen som snusade dagligen/nästan dagligen med fyra procent.

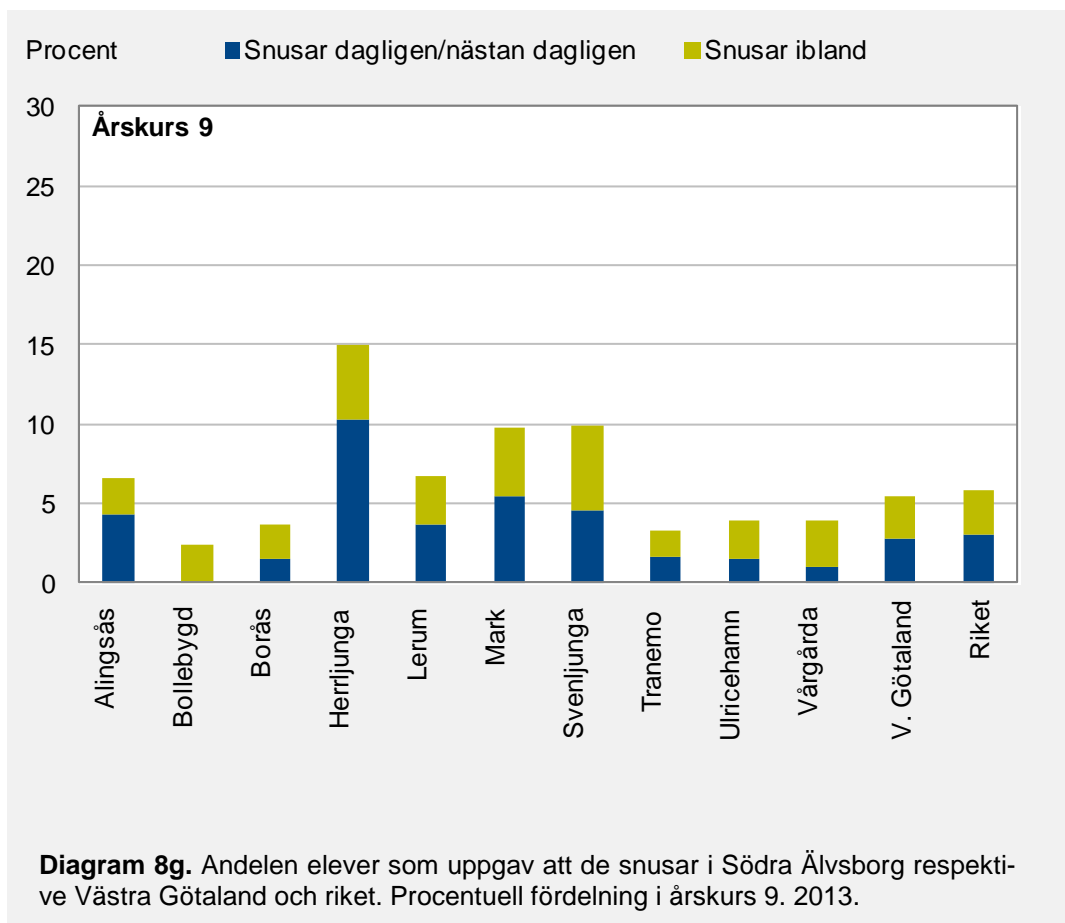
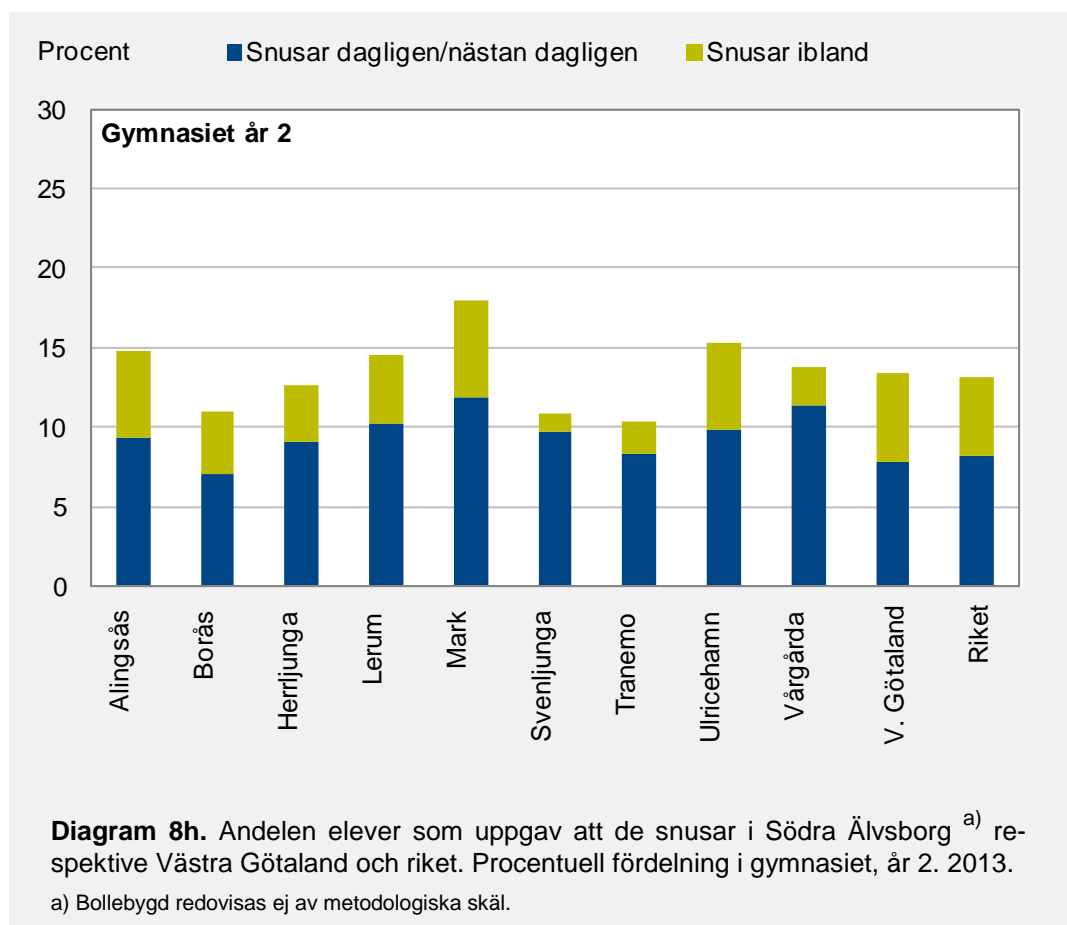

Diagram 8g visar att det i årskurs 9, i Södra Älvsborg, fanns skillnader både mellan kommunerna och i förhållande till Västra Götaland och riket. Högst andel elever som snusade totalt hade Herrljunga med 15 procent, varav tio procent svarade att de snusade dagligen/nästan dagligen. Därefter hade Mark och Svenljunga tio procent totalt som snusade varav cirka hälften snusade dagligen/nästan dagligen. Detta kan jämföras med Västra Götaland och riket där tre procent snusade dagligen/nästan dagligen och tre procent snusade ibland. I Bollebygd var det ingen individ som angett att den snusade dagligen/nästan dagligen och två procent som snusade ibland, vilket även gör att Bollebygd hade den lägsta andelen snusare totalt.

I gymnasiet år 2, var det tydligt att intensiteten i snusandet var högre än i årskurs 9, då alla kommuner i gymnasiet hade en större andel som snusade dagligen/nästan dagligen än de som snusade ibland (diagram 8h). Mark hade den största andelen snusare totalt (18 procent) samt den största andelen som snusade dagligen/nästan dagligen med tolv procent. Kommunen med lägst andel som snusade dagligen/nästan dagligen var Borås med sju procent, vilket inte skiljde sig nämnvärt från länet och riket med åtta procent dagligsnusare vardera.

Sammanfattning

Sett till vilka kommuner som hade högst andel snusare i årskurs 9, märktes Bengtsfors med 15 procent som uppgav att de snusade dagligen/nästan dagligen. Förhållandevis höga andelar hade även Lilla Edet, Tibro och Herrljunga med sju, åtta respektive tio procent dagligsnusare. Räkna man även med elever som uppgav att de snusade ibland hade Bengtsfors fortfarande den högsta andelen med 17 procent som snusade, följt av Herrljunga med 15 procent och Sotenäs med 13 procent. Bland de kommuner som hade lägst andel som snusade dagligen/nästan dagligen fanns Lysekil, Strömstad, Uddevalla, Falköping, Skara, Tidaholm, Borås, Ulricehamn och Vårgårda, alla med en procent dagligsnusare. I Bollebygd var det ingen individ som klassades som dagligsnusare. Inräknat de som uppgav att de snusade ibland hade Uddevalla, Falköping, Tidaholm och Bollebygd de lägsta andelarna med två procent vardera.

I gymnasiets år 2 snusade som väntat fler, och det var till skillnad från i årskurs 9 vanligare att snusa dagligen/nästan dagligen jämfört med ibland. Kommuner som hade förhållandevis höga andelar dagligsnusare var precis som i årskurs 9 Bengtsfors, med 19 procent av eleverna, Munkedal med 16 procent och Hjo med 15 procent. Medräknat de elever som uppgav att de snusade ibland fick Mellerud den högsta prevalensen med 28 procent som snusade. Höga andelar hade även som tidigare Bengtsfors nu med 26 procent och Strömstad, Tidaholm och Munkedal med 20, 21 respektive 23 procent. Kommuner som hade förhållandevis låga andelar snusare var Partille och Mölndal sett till både dagligsnusare och snusare totalt, med tre respektive fyra procent dagligsnusare och lika stora andelar som snusade ibland.

Tobaksdebut

För att få en sammanfattande bild av debutåldern för tobak redovisas andelen som var 13 år eller yngre första gången de rökte en cigarett eller snusade (för rökning och snusning separat, se tabellerna 53 och 54 i bilagorna 3–4 och 45 och 46 i bilagorna 5–12).

I riket och Västra Götaland var det 21 respektive 19 procent av eleverna i årskurs 9 som uppgav en tidig tobaksdebut. Motsvarande siffror för gymnasiets andra år var 20 respektive 19 procent. Könsskillnaderna bör inte överdrivas men det kan noteras att en något högre andel pojkar angav tobaksdebut vid 13 års ålder både i riket och i Västra Götaland.

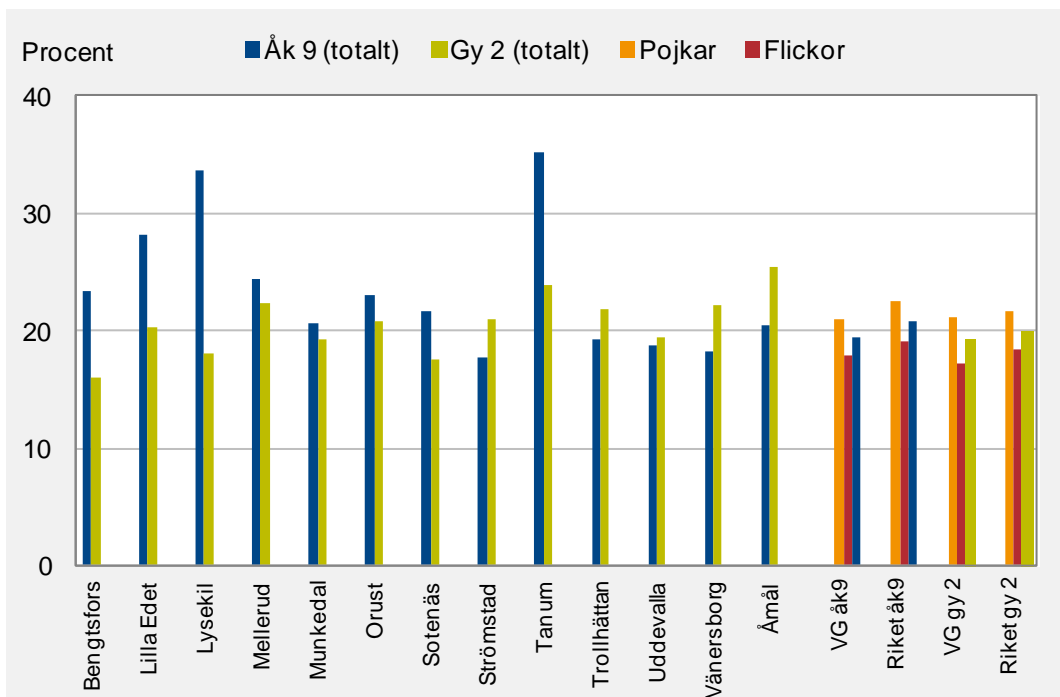

Diagram 9a. Andelen elever som använt tobak vid 13 års ålder eller yngre i Fyrbodal ^{a)} respektive Västra Götaland och riket. Procentuell fördelning i årskurs 9 och gymnasiet, år 2. 2013.

a) Dals-Ed och Färgelanda redovisas ej av metodologiska skäl.

I årskurs 9 i Fyrbodal kan man främst se värden högre än länet och riket i andelen elever som rökt eller snusat vid 13 års ålder eller tidigare. Högst andelar för tidig tobaksdebut återfanns i Lilla Edet, Lysekil och Tanum med 28, 34 respektive 35 procent, jämfört med Västra Götaland (19 procent) och riket (21 procent). I gymnasiets år 2 var skillnaderna jämfört med länet och riket inte lika stora, då kommunen med högst andel som tobaksdebuterat vid 13 år eller tidigare (Åmål) hade ett resultat om 25 procent. Den lägsta andelen elever som uppgav en tidig tobaksdebut hade Bengtsfors med 16 procent.

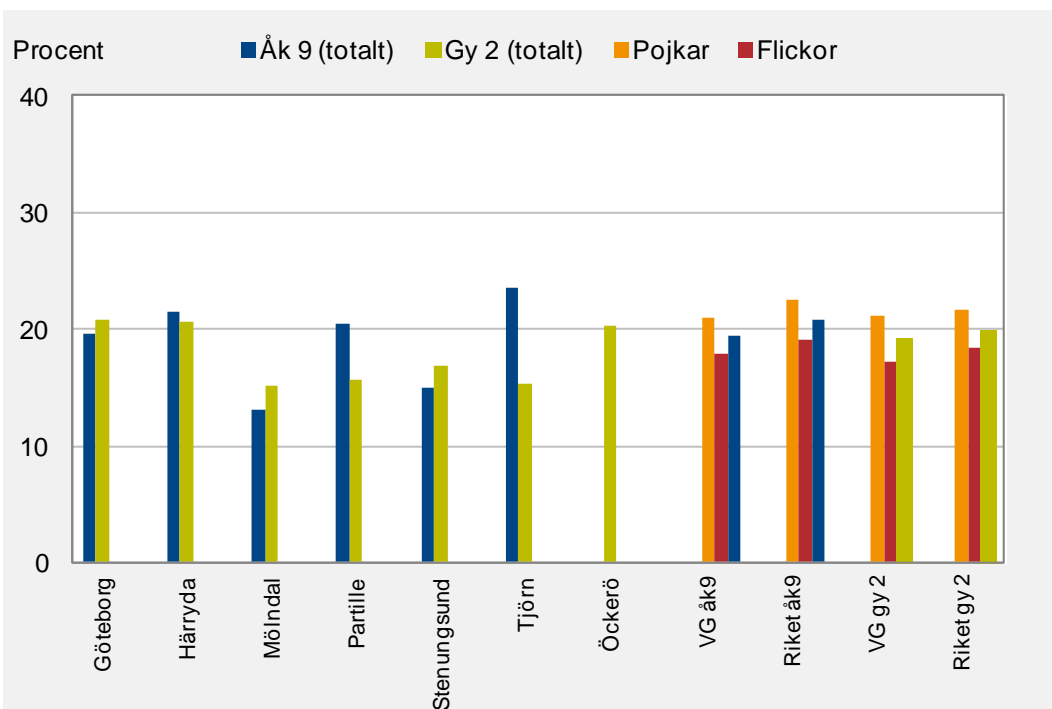
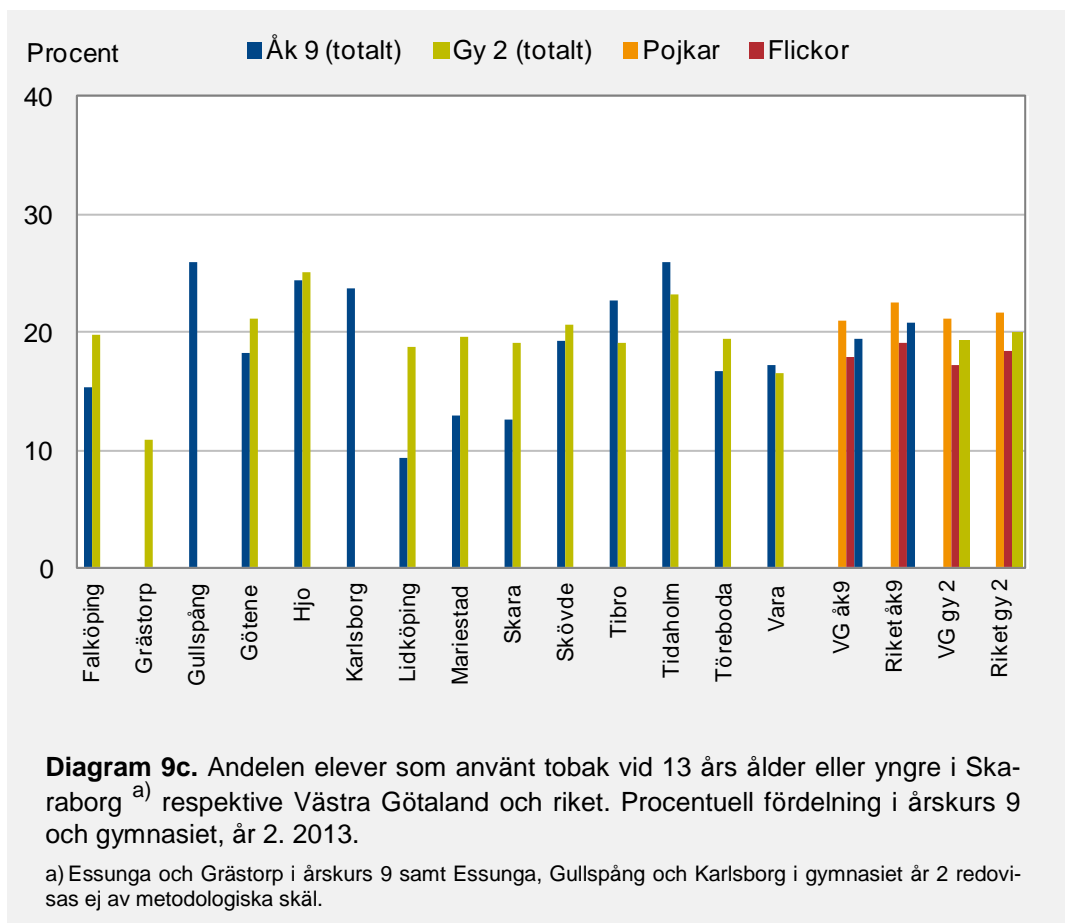

Diagram 9b. Andelen elever som använt tobak vid 13 års ålder eller yngre i Göteborgsområdet ^{a)} respektive Västra Götaland och riket. Procentuell fördelning i årskurs 9 och gymnasiet, år 2. 2013.

a) Öckerö i årskurs 9 redovisas ej av metodologiska skäl.

I Göteborgsområdet i årskurs 9 var kommunen med den högsta andelen elever som rökt eller snusat vid 13 års ålder eller tidigare Tjörn, med 24 procent. De lägsta andelarna hade Mölnadal och Stenungsund med 13 respektive 15 procent. I gymnasiet översteg ingen kommun markant länet och riket, värt att nämna kan dock vara de relativt låga andelarna hos Tjörn och Mölnadal med 15 procent vardera som haft en tidig tobaksdebut.

I årskurs 9 i Skaraborg fanns det skillnader i andelen med tidig tobaksdebut både mellan kommunerna och gentemot länet och riket. Högst andel elever som tobaksdebuterat vid 13 års ålder eller tidigare hade Gullspång och Tidaholm med 26 procent vardera, till skillnad från länet (19 procent) och riket (21 procent). Lidköping hade den lägsta andelen med nio procent, följt av Mariestad och Skara med 13 procent vardera. I gymnasiet var de kommuner som skiljde sig nämnvärt från länet och riket Hjo med 25 procent samt Grästorp med elva procent.

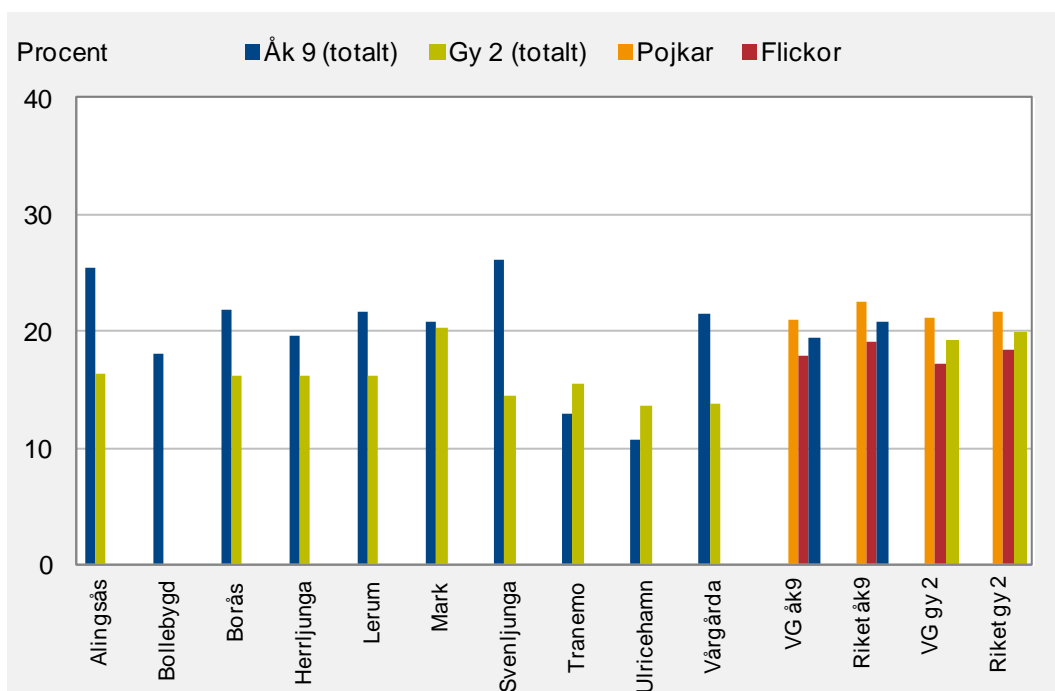

Diagram 9d. Andelen elever som använt tobak vid 13 års ålder eller yngre i Södra Älvsborg ^{a)} respektive Västra Götaland och riket. Procentuell fördelning i årskurs 9 och gymnasiet, år 2. 2013.

a) Bollebygd i gymnasiet år 2 redovisas ej av metodologiska skäl.

De flesta kommuner i Södra Älvsborg uppvisade i årskurs 9 ingen nämnvärd skillnad gentemot länet och riket, men högst andel elever som hade en tidig tobaksdebut hade Alingsås och Svenljunga med 25 respektive 26 procent. Lägst andelar elever med en tobaksdebut vid 13 års ålder eller tidigare hade Ulricehamn och Tranemo med elva respektive 13 procent. I gymnasiet år 2 hade kommunerna i Södra Älvsborg generellt en något lägre andel elever med tidig tobaksdebut än länet och riket. Mark hade den högsta andelen med 20 procent och Svenljunga, Ulricehamn och Värgårda hade de lägsta andelarna med 14 procent vardera.

Sammanfattning

I Västra Götaland skilde sig andelen elever som rökt eller snusat vid 13 års ålder eller tidigare mer mellan kommunerna i årskurs 9 än i gymnasiet år 2. De kommuner i årskurs 9 med högst andel elever med en tidig tobaksdebut var Lysekil och Tanum med 34 respektive 35 procent, samt Lilla Edet, Gullspång och Tidaholm med 26–28 procent. Förhållandevis låga andelar elever med tidig tobaksdebut hade Lidköping och Ulricehamn med nio respektive elva procent. Detta gällde även Mölndal, Mariestad, Skara och Tranemo som alla hade en andel på 13 procent.

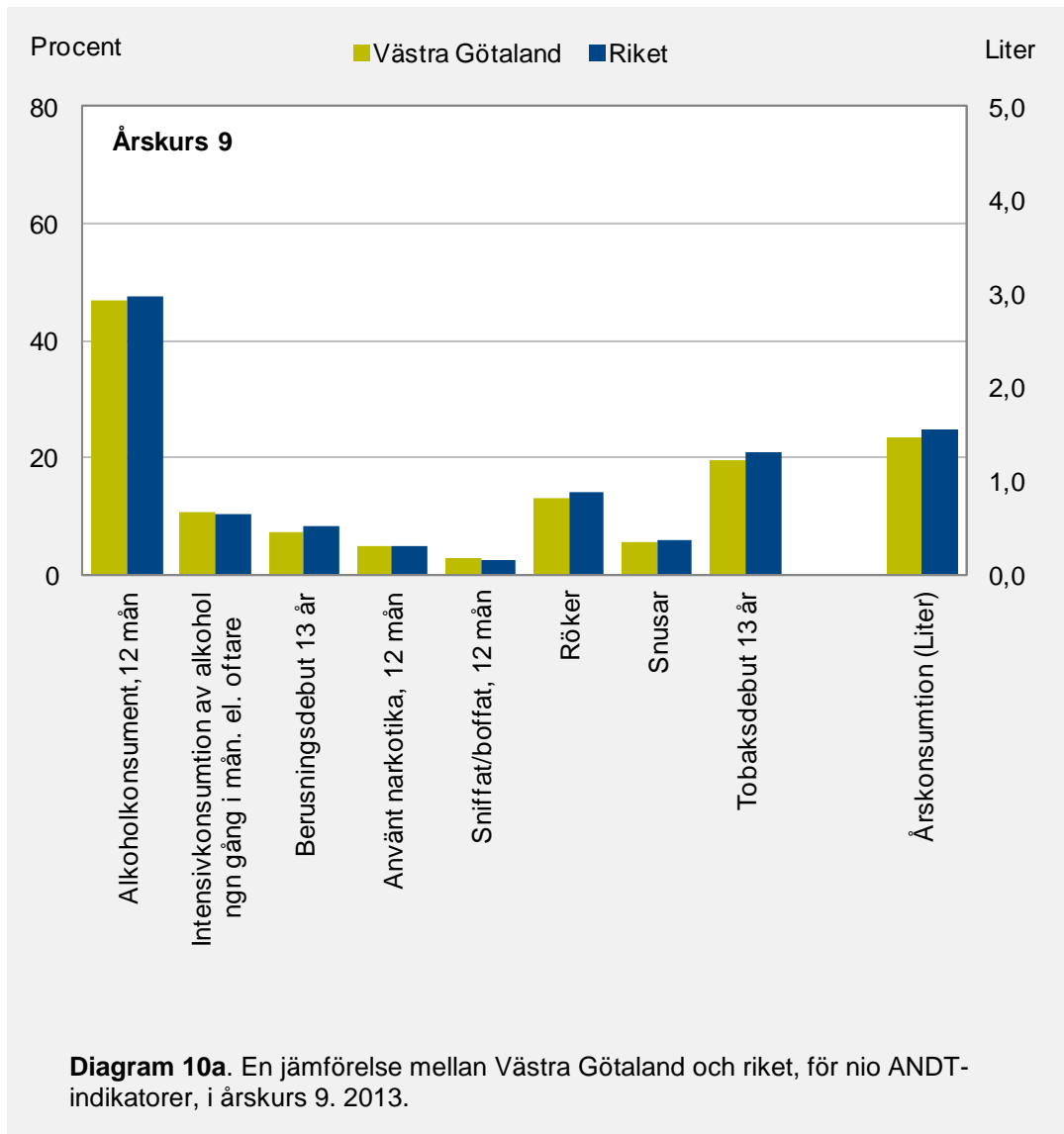
I gymnasiet år 2 uppvisade kommunerna resultat närmre hela länets andel på 19 procent. Kommunerna med högst andel elever med tidig tobaksdebut var Åmål och Hjo med 25 procent respektive. Lägst andelar som rökt eller snusat vid 13 års ålder eller tidigare hade Grästorp med elva procent, följt av Mölndal, Tjörn, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Värgårda som alla hade 14–15 procent.

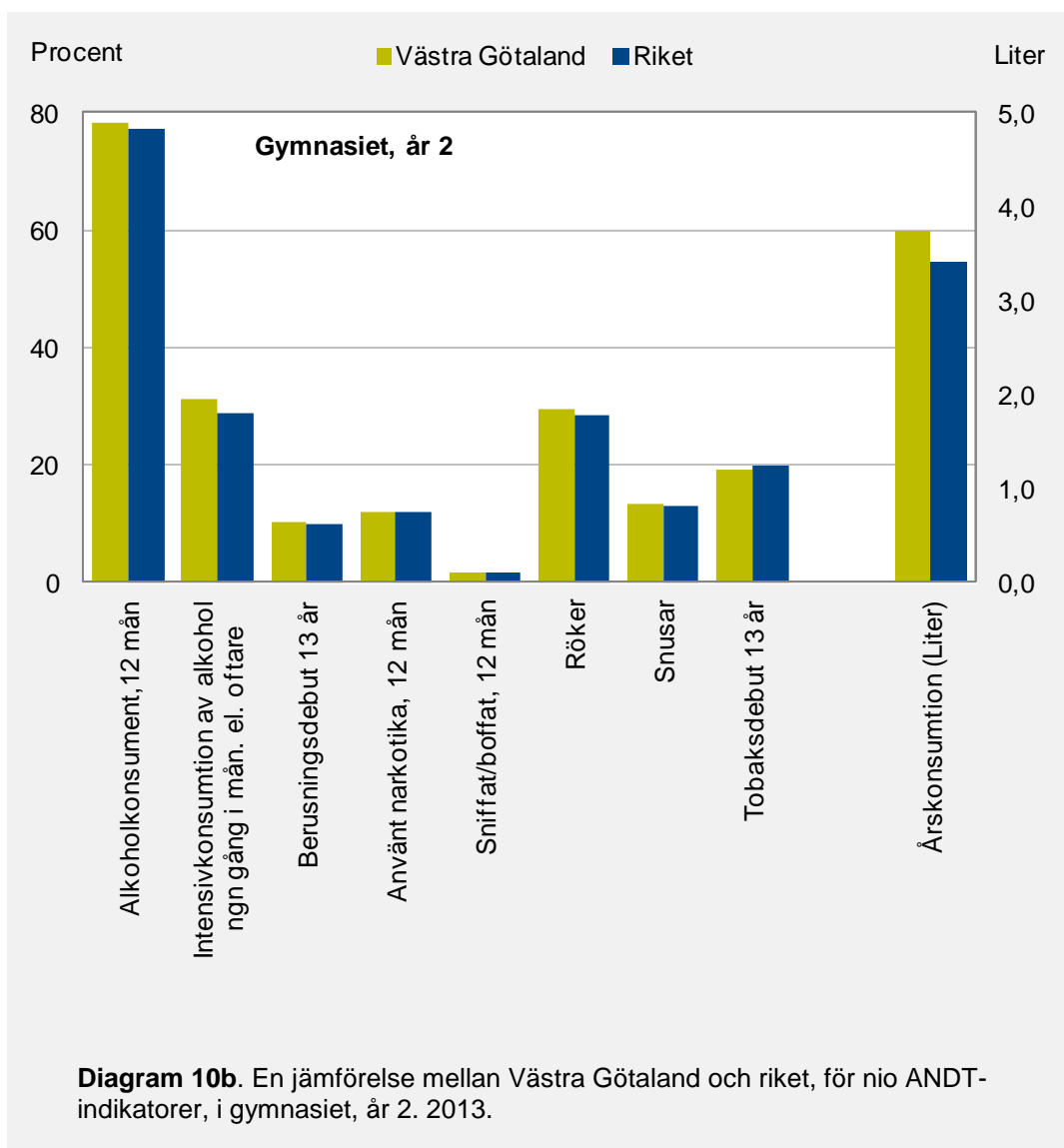
Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att redovisa resultaten från drogvaneundersökningen i årskurs 9 samt gymnasiets år 2 i Västra Götaland och jämföra dessa med riksresultaten. Resultaten redovisades även uppdelade på boendekommun för de nio ANDT-kärnindikatorerna som rör alkohol, narkotika, dopning och tobak. Undersökningen i Västra Götaland genomfördes som en totalundersökning i högstadies- och gymnasieskolor under våren 2013. Sammanlagt deltog 11 977 elever i årskurs 9 och 12 372 i gymnasiets år 2. Enkäten var identisk med rikets, förutom några extrafrågor för Västra Götaland som på begäran rörde trivsel i skolan, familjen och relationer (resultaten för dessa redovisas i tabellbilagorna).

Resultatskillnaderna mellan Västra Götaland och riket för de i rapporten redovisade kärnindikatorerna var mycket små i årskurs 9, de uppgick aldrig till mer än ett par procentenheter (diagram 10a). Resultaten i Västra Götaland visade inte heller på några särskilda skillnader i fördelningen mellan pojkar och flickor, utan fördelningen liknade rikets.

I gymnasiets år 2 uppmättes en viss skillnad i genomsnittlig årskonsumtion av alkohol mellan Västra Götaland och riket, där länets genomsnittskonsumtion var nio procent högre än rikets (diagram 10b). Generellt sett var således skillnaderna för de redovisade kärnindikatorerna mycket små mellan länet och riket i båda de undersökta åldersgrupperna. Resultaten skilde sig dock i högre grad mellan kommunerna.

Alkohol

Sett till resultaten på de olika kärnindikatorerna kunde mönster urskiljas för vissa kommuner, även om det kunde se olika ut i årskurs 9 och i gymnasiet. Gällande de alkoholrelaterade indikatorerna (Alkoholkonsument, Genomsnittlig årskonsumtion, Intensivkonsumtion, Riskkonsumtion och Berusningsdebut) visade resultaten att Mellerud och Tjörn i årskurs 9 betydligt översteg länet och riket på dessa indikatorer. En annan liknande observation är att Sotenäs hade en något högre andel alkoholkonsumenter än länet och riket i årskurs 9 och en betydligt högre andel alkoholkonsumenter i gymnasiet (10 procentenheter högre). Samma kommun hade även en anmärkningsvärt hög genomsnittlig årskonsumtion av alkohol, både i årskurs 9 och i gymnasiet, samt en betydligt högre andel intensiv- och riskkonsumenter än länet och riket.

I gymnasiets år 2 fanns inte lika stora avvikelser från hela Västra Götaland och riket som i årskurs 9. Förutom nämnda Sotenäs hade dock Öckerö, Mellerud och Tanum i gymnasiet höga värden på de alkoholrelaterade indikatorerna, där Öckerö även hade en hög andel elever med tidig berusningsdebut.

Vissa kommuner hade även genomgående låga värden på de alkoholrelaterade indikatorerna, som till exempel Uddevalla och Götene i årskurs 9. Uddevalla hade speciellt låga värden på den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol, även om andelen med tidig berusningsdebut liknade hela länets. Tidaholm hade i årskurs 9 en anmärkningsvärt låg genomsnittlig årskonsumtion samt låga andelar risk- och intensivkonsumenter. Andelen som klassades som alkoholkonsumenter bör dock nämnas var något högre än länets och rikets. I gymnasiets år 2 utmärkte sig Vårgårda som en kommun med förhållandevis låga värden på andelen alkoholkonsumenter, genomsnittlig årskonsumtion och andelen intensivkonsumenter. Det fanns även kommuner som uppvisade en hög andel alkoholkonsumenter men låga värden på genomsnittlig årskonsumtion och intensivkonsumtion. Detta gällde till exempel Åmål i gymnasiet.

Tobak

De tobaksrelaterade indikatorerna som presenterades var andelen rökare, andelen snusare och andelen med en tobaksdebut vid 13 års ålder eller tidigare. I årskurs 9 uppvisade Bengtsfors och Mellerud höga andelar snusare och rökare, samt en något högre andel elever med tidig tobaksdebut än Västra Götaland som helhet. Tanum hade även förhållandevis höga andelar rökare och snusare samt en betydligt högre andel elever med en tidig tobaksdebut.

Också i gymnasiets år 2 hade Bengtsfors, Mellerud och Hjo höga andelar rökare och snusare även om Bengtsfors inte hade en högre andel med en tidig tobaksdebut än länet och riket. Låga värden på de tobaksrelaterade indikatorerna jämfört med Västra Götaland och riket hade främst Partille.

Narkotika och övriga droger

Gällande narkotika och övriga droger (Narkotikakonsument, Sniffat/boffar, AAS-användare) var det även vissa kommuner som utmärkte sig med förhållandevis höga respektive låga andelar. Andelen elever som använt droger eller sniffat/boffat skilde sig dock inte lika mycket mellan kommunerna som de alkoholrelaterade indikatorerna. Tibro hade i årskurs 9 en ovanligt hög andel elever som uppgav att de sniffat/boffat samt en förhållandevis hög andel elever som använt narkotika de senaste tolv månaderna. Även Tanum i årskurs 9 hade en något högre andel elever som använt narkotika och sniffat/boffat än länet och riket, samt även en förhöjd andel elever som använt AAS.

I gymnasiets år 2 var det ingen kommun som utmärkte sig med höga värden på dessa indikatorer. Detta eftersom det genomgående var så pass låga andelar av gymnasieeleverna som uppgett att de sniffat/boffat eller använt AAS.

Flera kommuner hade genomgående låga värden på dessa tre indikatorer. Mest utmärkte sig Strömstad där ingen elev i årskurs 9 uppgav att de använt narkotika de senaste tolv månaderna och en procent uppgav att de sniffat/boffat. Herrljunga, Tranemo och Vara hade även de mycket låga andelar elever som använt narkotika eller sniffat/boffat i årskurs 9. I gymnasiet hade Grästorp och Vårgårda mycket låga värden på de narkotikaklassade indikatorerna, vilket även kunde sägas om Tjörn.

Metodologiska kommentarer

Viktigt att hålla i minnet när slutsatser dras utifrån resultaten på kommunnivå är att bastalet, alltså antalet individer som ligger till grund för respektive kommun, i många fall är lågt, i vissa fall närmare 50 elever. Detta gör att ett fåtal elevers svar kan få stort genomslag för en viss kommun. Därför är det värdefullt att se åt vilket håll flera indikatorer pekar.

De representativitets- och tillförlitlighetsproblem som behandlats i början av den här rapporten bör naturligtvis beaktas vid tolkningen av resultaten. En viktig slutsats är att enskilda siffror snarare bör ses som en storleksordning på konsumtionen av ett visst preparat än som ett exakt mått på det verkliga beteendet. Detta talar för att det är mer meningsfullt att till exempel jämföra olika grupper med varandra än att dra alltför kategoriska slutsatser utifrån en enskild siffra.

Vid tolkningen av resultaten bör också respektive kommuns täckningskvot beaktas, vilken indikerar hur väl det antal individer som deltog i undersökningen motsvarade det antal som enligt befolkningsstatistiken var skrivna i kommunen. I vissa kommuner var täckningskvoten särskilt låg⁵ och detta kan ha betydelse för resultatens generaliserbarhet. Vid jämförelser mellan Västra Götaland och hela landet är det således viktigt att beakta att små differenser oftast inte är signifikanta samt att inte dra för långtgående slutsatser vid låga frekvenser.

Det större klassbortfallet i gymnasiet i Västra Götaland kunde förklaras med att många av de icke deltagande klasserna bestod av en eller ett fåtal elever vilket innebär att bortfallet på individnivå istället var något mindre än i riket. Anledningen till vissa klassers mycket låga individantal berodde på att elever som studerade på en individanpassad nivå av CSN bestämdes som separata klasser.

CANs standardprocedur för genomförande har följts utan några kända avvikelser, även om det bör nämnas att ett antal klasser tilläts besvara enkäten trots att datainsamlingsperioden passerats. I övrigt var andelen frånvarande elever av samma storleksordning som landet i helhet. Andelen enkäter som exkluderats till följd av bristande datakvalitet, liksom andelen vägrande elever, var också de av samma storlek som i riket. Sammantaget pekar detta på en väl genomförd datainsamling som genererat data av god kvalitet, förbehållet den låga täckningskvoten i vissa kommuner.

⁵ Årskurs 9: Tjörn, Bengtsfors, Partille, Tanum och Strömstad. Gymnasiets år 2: Åmål, Mölndal, Tjörn, Lysekil, Sotenäs, Vara, Stenungsund, Tranemo, Lidköping, Tibro, Karlsborg, Götene och Öckerö.

Referenser

Andersson B & Hibell B (1993). *Skolelevers drogvanor 1993*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

CAN, Riksförbundet Föräldraföreningen Mot Narkotika och Riksförbundet Hem och Skola (1997). *Tänk om dom sniffar...* Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Damström K (1996). *Från datainsamling till rapport*. Lund: Studentlitteratur.

Gripe I (2013). *Så görs CANs skolundersökning. En genomgång av praktiskt genomförande och metodologi*. Rapport nr. 135. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Gripe I & Nyström S (2013). *Pilotstudie av den nya enkäten*. i Leifman H (red). *Skolelevers drogvanor 2012*. Rapport nr. 133. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Hibell B m.fl. (2012). *The ESPAD report 2011. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 36 European Countries*. Stockholm: Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN), The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), and the Pampidou Group at the Council of Europe.

Leifman H (red) (2013). *Skolelevers drogvanor 2012*. Rapport nr. 133. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Leifman H m.fl. (projektgruppen för uppföljning av ANDT-strategin) (2012). *Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi - Förslag på indikatorer och styrning*. Stockholm: Socialdepartementet.

Raninen J & Nyström S (2013). *Reviderad enkät 2012. En analys av resultatskillnader*. Rapport nr. 134. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Box 70412, 107 25 Stockholm
www.can.se, info@can.se, 08-412 46 00
Organisationsnummer 802000-5461